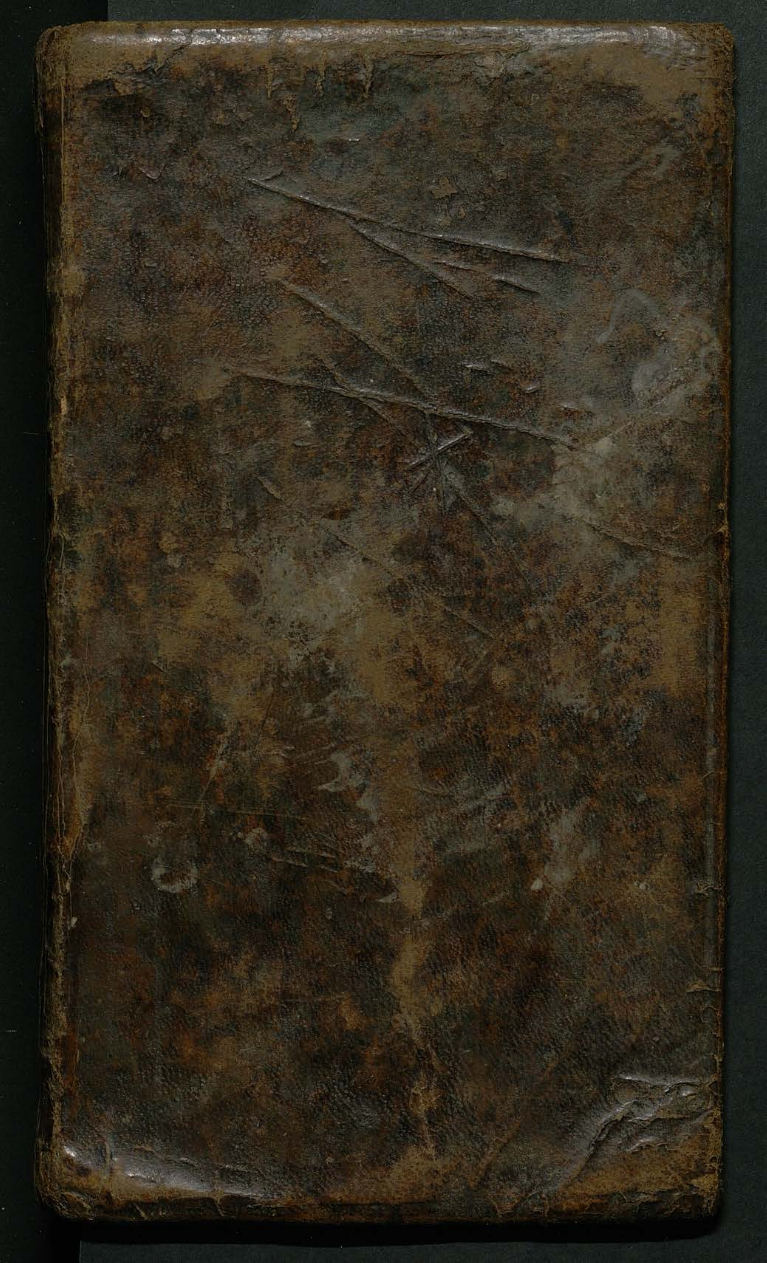

V
B J
C

– 1bre 8.. – 99.

Ks. Ńemiński

CATECHISME HISTORIQUE

Contenant en abregé L'histoire ſainte, Et la doctrine Chrétiene.

Par

Mr. FLEURY prétre, abbé du Lo[illegible]ieu, ſous Præcepteur de Meſſeigneurs Lés Enfans de France Traduit En Polonois

Par Lordre des Religieuſes Benedictines de L'adoration Perpetuelle du tres ſaint Sacrement de L'autel

En faueur des demoiſelles Penſionnaires Qu'elles Ellevent dans leur Royal Monaſtere de Varſouie

Ou ce dit Livre ce debite.

CATECHISM HISTORICZNY

Krotko wſobie Zawieraiący
Piſmo Swięte y Nauke Chrze-
ściańſką

Przez

XIedza FLEURY, Opata
du Loc Dieu Inſpektora Krolewi-
cow Francuſkich, Wyłozony Na Pol-
ſki Język,

Za Roskazaniem PP. Zakonnych
Benedyktynek od Vſtawiczney
Adoraciey
Naſwiętſzego Sakramentu Na Ołta-
rzu Dla PP Swieckich ktorę
ſą dane,

Na Naukę do klaſztoru Warſza-
wſkiego Fundaciey Krolewſkiey,
Kędy ſię Wydaie pomieniona
Kſiąſzka,

AYant lû & examinè par l'ordre de son Excellence Monseigneur l'Euéque de Posnanie le livre intitulè *Petit Catechisme Historique de Monsieur Fleury Abbé du Loc-Dieu*, legitimement imprimè, & approuuè, & l'ayant trouuè conforme à la foy Catholique Apostolique Romaine, & fort facil pour imprimer dans les cœurs des Fidels les mysteres de la foy, & les dogmes Catholiques, fort propre pour établir la pietè Chréstienne, & fort util pour le salut des ames, le susdit Monseigneur l'Euéque est tres content qu'il soit reimprimè en François, & en Polonois pour le bien de son peuple. A Varsovie le 29. May.

D. Cajetan Bellavity
Clerc Regulier. mppr.

MAndato & Authoritate Illustrissimi Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Dn. Nicolai in Swięcice Swięcicki, DEI & Apostolicæ Sedis Gratiâ Episcopi Posnaniensis, vidi & relegi librum, cui titulus *Krotki Katechysm Hystoryczny*, Authore Reverendissimo Domino FLEURY Abbate du Loc-Dieu impressum & ritè approbatum, nunc Polonico reimpressum & editum idiomate. Qui cùm conformis sit Orthodoxæ SS. Patrum doctrinæ, & universalis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ fidei, plenusque Salutarium Christianæ perfectionis ducùmentorum, nec non formandæ veræ pietati perutilis & proficuus, ut ad animarum salutem typis mandari possit, libens concedo. Varsaviæ Anno 1704. die 26. Maij.

Joannes Antonius Leib
Præpositus Rokiłnensis Seminarii ad S. Joannem Regens.

A la tres Auguſte Reine du ciel & de la terre La tres ſainte & toujours Immaculée Mere de Dieu,

Ma Diuine Protectrice.

LE Deſſein qui ma fait entreprendre la Traduction de ce Catechiſme étant d'inſpirer à la jeuneſſe le deſir de S'inſtruire des miſtéres de nôtre ſainte Religion, J'ay crû, ma ſainte Mere N'avoir point de moïen plus propre pour reüſſir dans la fin que ie me ſuis proposé qu'en vous le dédiant, puisque tous nos Travaux ſont vains ſans la grace, & que vous éſte le canal Sacré, par ou Dieu les communique aux hommes, verſés donc vos bénédictions ſur cet ouvrage rendés les cœurs de ces jeunes enfans dociles aux Mouuemens de l'éſprit ſaint, ne permettés plus que les Peres & Méres aient plus de ſoin de leurs faire aprendre les pernicieuſes maximes du monde, que celles de L'Evangile que les hérétiques ne puiſſent plus ſe

van-

vanter à nôtre confusion, qu'ils sont mieux informés de leurs erreurs que nous, des verités de nostre sainte foi Tarrissés ce mal qui est la source de tous les déréglemens & crimes qui ce commettent dans ce Roïaume, & qui luy attire aujourd'hui tant de calamitéz souuenés vous tres sainte Mere de Dieu que vous en este la Protectrice & que le plus grand bien qui leurs reste est la piété qu'ils ont conserué envers vôtre sacré Personne qui sans doute suspend la colére de Dieu, comblés les de vos graces les plus choisies & n'oublies pas celle qui apres Dieu n'aime & n'honore rien plus que vous, pour les interest de la quelle je méstimerois mille fois heureuse & fortunnée de donner ma vie & de faire connoitre a toute la terre en Expirant les justes sentimens de mon cœur qui ne vit & ne respire que pour Jesus & Marie

S.r M. A. de S.te
Madelaine R.se B.tine
de l'Adoration perpetuelle du tres St. Sacrement.

Naya-

Nayaſnieiſzey Krolowey Nieba y Ziemie Nayſwiętſzey y Nigdy Niepokalaney Matce Bozey.

Niebieſka Opiekunko.

NIemaiąc inſzego Vmyſłu W przetłumaczeniu Catechiſmu tego ieno zebym Zachęciła Młody Lud do Nauki Taiemnic ſwiętych Wiary naſzey Dla tego tedy Naſwiętſza Matko tobie go dedikuię Rozumieiąc ze prędzey niemogę przyiść do pożądanego kreſu iako przez ten ſpoſob nayſkutecznieyſzy. Wſzytkie bowiem ſprawy naſze ſą Martwe bez Łaſki Bozey; A Ty zaś będąc prawym Zrzodłem przez ktory Bog onę Wylewa na Narod Ludzki chciey Błogoſławić tey kſiązeczce kieruiąc tak ſercem tych Młodych Dziatek Zeby byli ſkłonni Natchnieniom Ducha Przenayſwiętſzego. Niedopuſzczay Więcey aby Rodzice barziey ſię ſtarali o poſtępek Onych w przewrotnych Maxymach ſwiatowych. Niz wtych Co ſą Opiſane W Ewangeliey ſwiętey; Niech ſię iuz Heretycy nie-

niechlubią na naſzą hańbę, iż oni ſą lepiey wycwiczeni wſwoich błędach, nizeli my w prawdziwey Wierze; Wyſuſz to złe, ktore ieſt początkiem wſzelkich Nierządow y Wyſtępkow popełnionych wtym kroleſtwie y ktore na nie zaciąga temi czaſy wſzelkie Vtrapiénia, Pamiętay Matko Boza ześ ieſt Protektorką tego Narodu ktory ieſt tak ſzczęśliwy zedotąd trwa nie odmienie w nabozenſtwie ſwoim ku przenayſwiętſzey oſobie twoiey: ktora bez wątpienia przytrzymuieſz gniew Boſki modlitwą ſwoią. Napełniay ich tedy nayoſobliwſzemi Łaſkami twemi; Niezapominaiąc tey ktora po Bogu nic barziey nie kocha ani ſzacuie nad ciebie, za ktorey honor miałabym ſobie za naywiękſze ſzczęście położyc Zywot moy, pokazuiąc to Całemu ſwiatu przy oſtatnim tchu Zyćia Mego iakem ſzczerze tobie poſwięciła Serce Moie; ktore zyie tylko dla ſamego JEZUSA y MARIEY.

Sioſtra
Maryanna od S. Magdaleny,
Zakonnica B. od Vſtawiczney adoraciey Naſw, Sacramentu.

Laisses venir a moj les enfans. Marc. X. 14.
Samuel Donnet, sculp: Dantzig.

CATECHISME HISTORIQVE,

Contenant en abregé l'Histoire ſainte & la doctrine Chrêtienne.

GEDANI,
Typis JOHANNIS ZACHARIÆ STOLLII.

PETIT CATECHISME HISTORIQUE

PREMIERE PARTIE

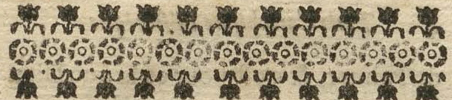
Contenant en Abregé l'Histoire Sainte.

Leçon I.

De la Création.

Dieu a fait le monde de rien, par sa parole, & sa volonté, & pour sa gloire. Il l'a fait en six jours, & s'est reposé le Septiême. Pour faire l'homme, il forma dabord le corps de terre: puis il y mit une ame faite à son image. L'homme est l'image de Dieu, par ce qu'il est capable de conoitre Dieu & de

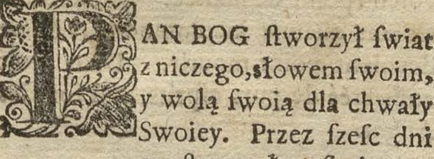
KROTKI KATECHYZM HYSTORYCZNY.

PIERWSZA CZESC.

Zawieraiąca Krotkie zebranie Hyſtoryey Swiętey.

LEKCYA I.

O Stworzeniu Swiáta.

PAN BOG ſtworzył ſwiat z niczego, słowem ſwoim, y wolą ſwoią dla chwały Swoiey. Przez ſzeſc dni go ſtworzył, a ſiodmego dnia odpoczął. Aby zas człowieka uformował, naypierwey ciało ulepił z gliny, potym w nie duſzę wlał ſtworzoną na wyobrazenie ſwoie. Człowiek jeſt obraz Boſki, bo ſpo-

de l'aimer, & c'est pour ce la que Dieu l'a fait. Le premier homme eut nom Adam. Dieu lui donna pour compagne la femme qu'il forma d'une de ses côtes, afin qu'il l'aimât comme une partie-de lui même : ainsi il institua le mariage. La premiére femme fut nommée Eve. Dieu mit Adam & Eve dans le paradis terrestre, qui étoit un jardin délicieux, ou ils vivoient heureux. Ils avoient la liberté de manger de toutes sortes de fruits, hors ceux de l'arbre de la science du bien & du mal, que Dieu leur avoit défendu. Ils étoient tout nuds, sans en avoir de honte, parcequ'ils n'avoient point de malice. Ils ne souffroient aucune incommodité, & ne devoient point mourir. Dieu avoit aussi créé de purs esprits, qui sont les Anges.

Demande. Qui a fait le monde? Reponse. C'est Dieu. D. Dequoi l'a-t-il fait? R. Il l'a fait de rien. D. Comment l'a-t-il fait? R. Par sa parole. D. Pourquoi l'a-t-il fait. R. Pour sa gloire.

ſobny jeſt do poznania y miłowania Boga, y dla tegoć go Pan Bog uformował. Pierwſzemu człowiekowi imię było Adam ktoremu dał Bog za towarzyſzkę niewiaſtę, ktorą wyiął z iegoż żebra, aby kochał ią iako ſwoię własną cząſtkę, a tak poſtanowił małzenſtwo. Imie zaś tey niewiaſty pierwſzey było Ewa. Oſadził Pan Bog Adama z Ewą w raiu ziemſkim, ktory był ogrodem roſkoſznym, gdzie żywot ſzczęsliwy wiedli. Mieli wolność do iedzenia wſzelkiego rodzaiu owocow, oprocz z drzewa wiadomoſci złego y dobrego, ktore Bog im zakazał. Cale nadzy chodzili, żadnego ztąd wſtydu nie maiąc, bo w nich żadna złość nie panowała. Niewygody zadney nie cierpieli, y ſmierci nie mieli podlegać. Stworzył też Pan Bog y iſtotne Duchy, to ieſt Anioły.

Pytanie. Kto ſtworzył ſwiat? Odpowiedź. Pan Bog. P. Z czego ſtworzył go? O. Z niczego. P. Jak go ſtworzył? O. Słowem ſwoim? P. Z czego pierwſzégo człowieka ufor-

 mował.

gloire. D. Dequoi a-t-il fait le premier homme? R. Il a fait le corps de terre. D. Et l'ame? R. il l'a créé de rien. D. De qui est-elle l'image? R. De Dieu même. D. Pourquoi Dieu a-t-il fait l'homme? R. Pour le connoître & l'aimer. D. Dequoi fut faite la premiére femme? R. D'une côte de l'homme. D. Pourquoi cela? R. Pour montrer qu'ils étoient tous deux d'une même chair. D. Qu'étoit-ce que le paradis terrestre? R. Un beau jardin où Dieu mit Adam & Eve. D. En quel état y vivoievt-ils? R. Ils vivoient heureux. D. Quand devoient ils mourir? R. Ils ne devoient point mourir. D. Qui sont les Anges. R. De purs esprits, qui n'ont point de corps.

LEÇON II.

Du peché du premier homme.

IL y eut des Anges, qui se revolterent contre Dieu; & il les précipita dans l'enfer & dans le feu éternel? Ce sont les démons ou les anges du diable, qui s'occupent a tenter

mował. O. Ciało ulepił z gliny, duſzę zaś ſtworzył z niczego. P. Czyiem ieſt obrazem? O. Boga ſamego. P. Dla czego Bog ſtworzył człowieka? O. Aby go znał y iego miłował. P. Z czego uformowana ieſt pierwſza niewiaſta? O. Z żebra Adamowego. P. Czemu? O. Aby ukazał Bog zé oboie ſą z iednego ciała. P. Co to był Ray ziemski? O. Był ogrod piekny, w ktorym poſtanowił Bog Adama y Ewę. Py. W iakiem ſtanie żyli? O. Żyli Szczęśliwi. P. Czy mieli kiedy umierac? O. nie mieli. P. Co ſą Anieli? O. Są czyſtemy Duchamy, ktorzy ciała nie maią.

Lekcya II.

O grzechu pierwßego człowieka.

Byli, tacy Aniołowie, ktorzy woynę przeciwko Bogu podnieśli; tych Bog ſtrącił do piekła w ogien wieczny. Są to Diabli albo raczey Duchy Diabelskie ktorzy ſię bawia zwodze-

tenter les hommes, & à les revolter contre Dieu. Un de ces malins esprits se servit du serpent, & persuada à la femme de manger du fruit de l'arbre, que Dieu leur avoit défendu : elle en mangea & en fit manger à son mary. Alors Dieu maudit le serpent ; & déclara que de la femme naîtroit celui qui lui écraseroit la tête : c'est-à dire le Sauveur du monde, qui viendroit un jour détruire la puissance du demon. Il chassa Adam & Eve du paradis : & ils demeurerent dans un état tres-misérable. Ils perdirent la grace de Dieu & devinrent captifs du diable, & sujets à la mort & à toutes les incommodité du corps : & de plus à l'ignorance & à la concupiscence, La concupiscence est l'amour de nous-même, qni nous détourne d'aimer Dieu nôtre créateur : & de là viennent tous les péchés qui ménent â la mort éternelle. Comme Adam & Eve n'eurent des enfans qu'aprés leur péché, leurs enfans nâquirent sujets aux mêmes miséres qu'eux. & les firent-passer à leurs descen-

zwodzieniem ludzi, y onych do roznych buntow przeciwko Bogu przywodzą. Ieden tedy ze złych Aniołow w postaći węża, poradził niewieście, aby zażyła owocu z drzewa zakazanego, Ktory iadła y męża swego do iedzenia przywiodła. Zaczym Bog przeklął węża, y ogłosił mu, że narodzi się z niewiasty, taki, ktory kiedyszkolwiek miał przyść do zruinowania mocy czartowskiey. Wyrzucił Adama y Evę z Raiu, y w iednym mizernymy zostali stanie. Zgubili łaskę Boską, stali się niewolnikamy diabelskiemi, y smierci podległemi, oraz y wszelkiem ciała niewygodom: a nad to nieumiętnosci y pożądliwości. Pożądliwość, jest miłość samego siebie, ktora nas odwraca od miłowania Boga Stworce swego: zkąd pochodzą wszytkie grzechy, ktore prowadzą do smierci wieczney. Ponieważ Adam y Eva synow nie mieli aż po swoim grzechu, tedy też Synowie ich urodzili się podlegli tymze mizeriom, ktorym y Rodzice, a tym sposobem podali ie swoim potomkom:

scendans : en sorte que tous les hommes naissent dans le peché, ennemis de Dieu & destinés à l'enfer. C'est ce mal que nous appellons le peché originel.

Demande. Qui est le demon ? Réponse. C'est un ange rebelle à Dieu. D. A quoy Dieu l'a-t-il condamné ? R. Au feu éternel. D A quoy s'occupe-t'il ? R. A tenter les hommes & les faire offenser Dieu. D. Comment tenta-t-il le premier homme ? R. Il entra dans le serpent, & persuada à la femme de manger du fruit défendu. D. Que fit-elle ensuite ? R Elle en fit manger à son mary. D. Que fit Dieu ? R. Il maudit le serpent. D Comment punit-il Adam & Eve ? R. Il les chassa du paradis terrestre. D. Que leur promit-il ? R. Que la femme écraseroit la tête du serpent. D. Qu'est ce à dire ? R. Que la Sainte Vierge au premier instant de sa Conception par un privilége & grace extraordinaire du Saint-Esprit devoit être exemte du peché Originel, & qu'il viendroit d'elle un Sauveur des hom-

kom: tak dalece iz wszycy sey ludzie rodzą się w grzechu, nieprzyiaciołmi Boskiemi, y przeznaczonemi do piekla. Te to nasze urapienia Zowiemy, grzechem pierworodnym.

Pytanie. Co to iest Czart? Odpo jest Anioł preciwny Bogu. P. Na iakie go karania Pan Bog osądził? O. Na ogien wieczny. P. Czym się zabawia? O. Kusi ludzi, prowadząc ich do obrazy Boga. P. Jako zwiodł pierwszego człowieka? O. Wziął na się postac węza, y poradził niewieście, aby zażyła co z owocu zakazanego. P. Co z nim czyniła potym? O. Dała go zażyć męzowi swemu. P. Jak się potym z niemi Bog obszedł? O. Przeklął węza. P. Jaką karę naznaczył Adamowi y Ewie? O. Wygnał ich z Raiu ziemskiego. P. Co im obiecał? O. Opowiedział iż niewiasta miała zetrzec głowę węzową. P. Jako się to ma rozumiee. O. Tak, iż Nayświętsza Panna zaraz w pierwszym momencie poczęcia swego, osobliwą łaską Ducha swięrego uprzywileiowana od zmazy pierworodnego grzechu

miała

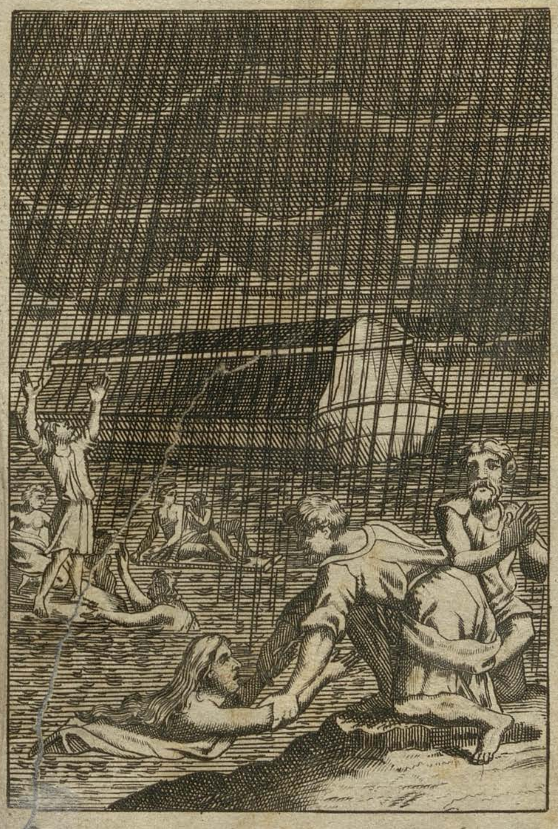
hommes, pour ruiner la puiſſance du demon. D. En quel état ſe trouva l'homme aprés ſon peché? R. fort-miſérable, & en ſon ame & en ſon corps. D. Quels maux-lui vinrent-de la part du corps? R. Toutes Sortes d'incommodités, les maladies & la mort. D. Et de la part de l'ame? R. L'ignorance & la concupiſcence. D. Qu'eſt ce que la concupiſcence? R. L'attachement que nous avons à n'aimer que nous. D. Que produit-elle? D. Le peché. D. Que produit le peché? R. La mort-éternelle. D. Quand fut ce qu'Adam & Eve eurent-des enfans. R. Apres leur peché. D. Leur peché paſſa-t'il à leurs enfans? R. Oüy & aux enfans de leurs enfans. D. Ce mal dure-t-il encore? R. Oüy, tous les hommes naiſſent avec ce peché. D. Comment l'appelle-t-on? R. Le peché Originel.

Leçon III.

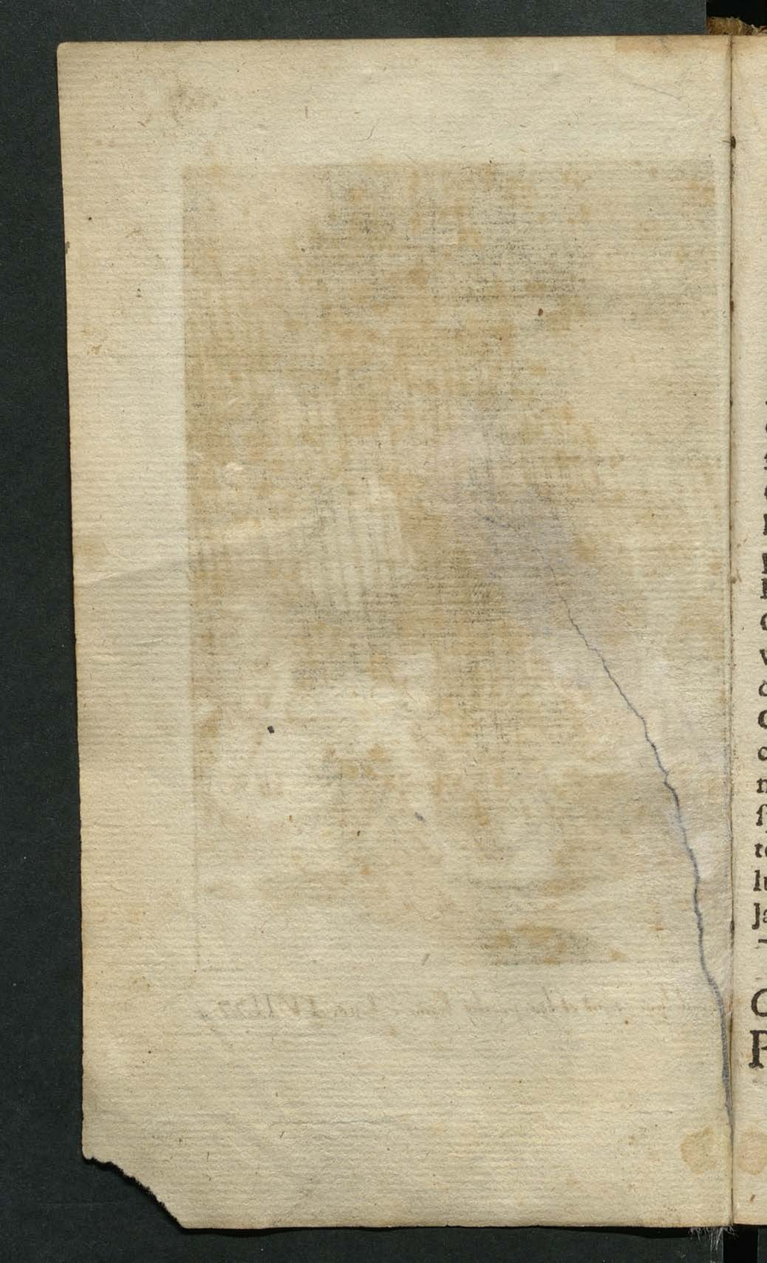
Du déluge, & de la loi de Nature.

Les premiers enfans d'Adam & d'

Eve

Le deluge vint et les perdit touts. Luc. XVII.27.

miała bydz uwolniona, y porodzić Zbawiciela świata, ktoryby czartowſką moc zwoiował. P. W iakim ſtanie zoſtał człowiek po popełnionym grzechu? O. W ſtanie bardzo mizernym na duſzy y na ciele. P. Co za dolegliwoſci cierpiał względem ciała? O. Wſielkie utrapienia, choroby, ſmierć. P. Względem zaś duſze co? O. Nieumieiętność y pożądliwość. P. Co ieſt pożądliwość. O. ieſt nieporządny affekt, ktorym ſami ſiebie kochamy. P. Co ſię z niey zawięzuie? O. Grzech. P. Zgrzechu co? O. Smierć wieczna. P. Kiedy Adam y Ewa ſpłodzili ſynow, po grzechu ſwoim. Czy byli uczęſtnikami Synowie rodzicielſkiego grzechu? O. Tak ieſt, bo y na Synow y na wſzytkich potomkow ſpłynał. P. Czy trwa ieſzcze do tych czas ten grzech? O. Nie inaczey, wſzyſcy ludzie w tymze ſię grzechu rodzą. P. Jak ſię zowie? O. Grzech pierworodny.

LEKCYA III.

O potopie y o prawie Natury.

PIerwſi ſynowie Adama y Ewy byli

Cain

d'Eve furent Cain & Abel. Cain tua ſon frere par envie de ſa vertu : & les deſcendans de Cain furent méchans. Adam eut un autre fils nommé Seth, dont les enfans conſerverent la crainte de Dieu : mais ils s'allierent avec les méchans, & ſe corrompirent : de ſorte que tous les hommes étant adonnés au mal, Dieu reſolut de les faire perir par un deluge univerſel. Il n'y eut que Noé, deſcendu de Seth, qui trouva grace devant Dieu. Dieu l'avertit de ſon deſſein, & luy commanda de bâtir un arche; c'eſt à dire un vaiſſeau carré & couvert en forme de coffre, aſſés grand pour contenir une couple de chaque eſpece de bêtes & d'oiſeaux. Quand il y fut entré, Dieu fit tomber, pendant quarante jours & quarante nuits, une pluye épouventable; acompagnée des débordemens de la mer, en ſorte que toute la terre fut couverte d'eau. Tous les hommes & tous les animaux furent noyez : il n'y eut que huit perſonnes de ſauvées, Noé, ſa femme, ſes trois fils & leurs femmes, & les

animaux

Caim y Abel. Caim zabił brata, zazdrosnym okiem nie mogąc patrzac na iego cnotę; pochodzący od Kaima Synowie złosci pełni byli: Adam miał drugiego Syna na imię Seth, ktorego Synowie zachowali boiazn Bozą: ale skoro się z niezboznemi złączyli, popsowali się, tak dalece, iz wszystkich ludzi w nieprawosciach zanurzonych Pan Bog rezolwował uniwersalnym zgubić potopem. Sam Noë pochodzący od Setha znalazł łaskę u Boga, Pan Bog opowiedział mu swoię intencią, y kazał mu budowac arkę, to iest statek czworograniasty okryty nakształt skrzynie, tak dostatnie szeroki, iz mogł w sobie z kazdego rodzaiu zwierząt y ptastwa po parze zawrzeć. skoro wszedł do Arki, zaraz Pan Bog otworzył upusty niebieskie, z ktorych przez czterdzieśći dni niezmierne się wody lały, a dotych wyniozszy się z brzegow swoich morze przyłączyło się, y tak wszystkę ziemię wody okryły. Wszyscy ludzie y wszystkie zwierzęta potoneły. Ośm tylko osob uwolnione od potopu,

Noë,

animaux qui étoient dans l' arche. Aprés le deluge le monde fut repeuplé par les trois enfans de Noé, Sem, Cham, & Japhet: ainsi nous sommes tous freres. Mais les hommes devinrent bientôt plus méchans que devant. Au lieu d' adorer Dieu, la plûpart adoroient le soleil, la lune ou d' autres creatures: ils n'honoroient point leurs peres, ils étoient impudiques, ils se tuoient, se voloient & se calomnioient les uns les autres, ne disoient point la verité: & suivoient leurs desirs dereglés. En tout cela ils faisoient contre leur raison & leur conscience, qui est la loy de nature.

Demande. Qui fut le premier meurtrier dans le monde? Reponse Cain qui tua son frere Abel. D. Pourquoy le tua-t'il? R. Par envie de sa vertu. D. Tous les hommes furent-ils méchans comme luy? R. La plûpart le furent. D. Ne resta-t'il pas un homme agreable à Dieu? R. Il ne resta que Noè. D. Que fit Dieu pour punir les hommes? R. Il

envoya

Noë, zona iego, trzy Synowie iego, y ich żony, y zwierzęta ktore byli w Arce. Po Potopie rozmnozył się świat przez trzech Synow Noëgo, Sema, Chama y Japheta; á tak wszyscy iesteśmy bracia. Ale ludzie po krotkiem czasie stali się gorszemi niz przedtym. Miasto Boga, wiele ich pokłon oddawało słoncu, Księżycowi, albo innym Kreaturom: nie szanowali rodzicow swoich, wszeteczni byli, wzaiemnie się zabiiali, wzaiemnie sobie kradli, y ieden na drugiego potwarz kładł, prawdy nie mowili y udawali się za swemi nieporządnemi ządzami. Wszytko czynili przeciwko rozumowi y przeciwko sumnieniu, co iest prawem Natury.

Pyt: Kto był pierwszym rozboynikiem na świecie? O. Caim, ktory zabił brata swego Abla. Pyt. Czemu go zabił? O. Dla zazdrości cnoty. Pyt. Czy mieli wszyscy ludzie takąź złość iako y on? Od. Wielu ich miało. Pyt. Czy był iaki człowiek przyiemny Bogu? Od. Sam Noë. Pyt. Jakim sposobem Pan Bog skarał ludzi?

envoya le déluge. D. Qu'est-ce que ce déluge? R. Une grande inondation qui couvrit d'eau toute la terre. D. que devinrent les hommes? R. Ils furent tous noiés. D. Et les bêtes? R. Elles furent aussi noiées. D. que devint Noé? R. Dieu le conserva dans l'arche. D. Qu'etoit-ce que l'arche de Noé? R. Un grand vaisseau carré & couvert en forme de coffre. Sy sauva-t-il seul? R. Oüy, avec sa famille. D. Et quoi encore? R. Une couple de bêtes & d'oiseaux de toutes sortes. D. Tous les hommes sont-ils nos fréres? R. Oüy, parceque nous venons tous d'Adam & de Noé. D. Qu'est-ce que la Loi de Nature? R. C'est la raison & la conscience. D. Que nous enseigne-t-elle à l'égard de Dieu? R. Qu'il ne faut adorer quel lui. D. Et à l'égard des hommes? R. de ne faire à personne ce que nous ne voudrions pas que l'on nous fit. D. Et à l'égard de nous-mêmes? R. De modérer nos passions & nos désirs.

LE-

Odp. Potopem. Pyt. Co to ieſt potop? O. Wielkie wylanie wod, ktore okryły całą ziemię. Pyt. Co ſię ſtało z ludzmi? Odp. wſzyſtkich woda zalała. Pyt. Z wierzęta zas gdzie ſię podziały? Odp. takze potonęły. Pyt. A z Noem co ſię ſtało. Odp. Pan Bog zachował go w Arce. Pyt. Jaka Arka Noegobyła? Odp. Wielki ſtateke w kwadrat robiony y okryty iako ſkrzynia. Pyt. Czy ſam ſię do niey ſchronił? Odp. Tak ieſt, z ſwoią familią. Pyt. A coz więcey? Odp. Para zwierząt y ptaſtwa kazdego rodzaiu. Pyt. Czy wſzyſcy ludzie ſą naſzi braćia? Odp. Tak ieſt, bo wſzyſcy pochodzimy od Adama y Noego. Pyt. Co ieſt prawo Nątury? Odp. Rozum y ſumnienie. Pyt. Czego nas uczy względem Boga? Odp. Jź powinniſmy iego ſamego adorować. Pyt. A zaś w zględem ludzi? Odp: Abyſmy tego drugiemu nie czynili czego ſami nie lubiemy. Pyt. Względem zaś nas ſamych? Odp. Abyśmy moderowali naſze paſſie y żądze.

Leçon IV.

D'Abraham & des autres Patriarches.

LA vraie Religion & la Loi de Nature se conserverent ché quelques Saint personnages, principalement de la race de Sem.. Un d'entr'eux fut Abraham que Dieu choisit pour faire alliance avec lui. Il lui commanda de quitter son pais, & lui promit de le rendre pére d'un peuple innombrable, de donner à ce peuple la terre de Canaan, & de benir en sa race toutes les nations de la terre: ce qui marquoit que de sa posterité naîtroit le Sauveur du monde. Abraham crut aux promesses de Dieu, qui lui ordonna la circoncision pour marque de son alliance: & lui donna un fils nommé Isaac. Dieu voulant éprouver la foi d' Abraham lui commanda de sacrifier ce cher fils, mais il l'arrêta comme il étoit prêt de l'egorger. Isaac fut pére de Jacob, autrement nommé Israel, qui eut douze fils, entr'autres, Levi, Juda, Joseph & Beniamin.

Parce que tuas fait cette action et nas pas epar gné ton fils unique pour moj je te beniray. &c. Gen XXII.16.

LEKCYA IV.

O Abrahamie y innych Patriarchach.

PRawdziwa Religia y prawo Natury zachowane iest przez nie ktorych mężow Swiętych, naybardziey z pokolenia Sem. Jeden między niemi był Abraham, ktorego Bog sobie obrał do postanowienia z nim przymierza. Rozkazał mu, aby wyszedł z Oyczyzny swoiey, y obiecał go postanowic za Oyca niezliczonego ludu, y dać temu ludowi ziemię Chanaan; z iego pokolenia idące pobłogosławić wszystkie narody ziemskie: co znaczyło iż z iego Sukcessorow miał się narodzić Zbawiciel swiata Abraham uwierzył obietnicom od Pana Boga danym, ktory nakazał mu obrzezanie na źnak swego przymierza; y dał mu Syna imięniem Isaak. Pan Bog chcąc sprobować wiary Abrahamowey, kazał mu na ofiarę Syna tego u kochanego zabić, ale go zatrzymał, gdy się przygotował do Scięcia. Isaak Oycem był Jakoba, inaczey nazwa-

min. Ce sont lés douze Patriarches, péres des douze tribus, qui composérent tout le peuple. D' Israel. On appelle aussi Patriarches tous les Saints qui ont vécu Sous la Loi de nature.

Demande. Ou se conserva la Loi de nature aprés le déluge? Réponse. Dans la famille de Sem. D. Qui fut celui avec qui Dieu fit alliance? R. Abraham. D. Que lui ordonna-t-il? R. De quitter sa famille & Son pais. D. Que lui promit-il? R. De faire venir de lui un grand peuple. D. Que lui promit-il encore? R. De lui donner la terre de Canaan. D. Que lui promit-il de plus grand? R. De bénir en sa race toutes les nations de la terre. D. Que vouloit dire cela? R. Que le Sauveur du monde viendroit de la race d' Abraham. D. Quelle fut la marque de l' alliance de Dieu avec Abraham? R. La circoncision. D. Qui fut le fils d' Abraham? R. Isaac. D. Pourquoi le voulut-il Sacrifier? R. Pour obeïr à Dieu. D. Pourquoi Dieu le lui avoit-il commandè? R. Pour éprouver sa foi. D. Qui fut Jacob? R. Le fils d Isaac.

nego Iſraël, ktory miał dwunaſtu Synow, między innemi, Levi, Judaſza, Joſefa y Benjamina. Ci ſą dwanaſcie Patryarchow, Oycowie dwunaſtu pokolenia, z ktorych złożony był cały lud Iſraelſki: Zowią ſię też Patriarchami wſzycy ſwięci, ktorzy żyli pod czas prawa natury.

Pyt. Kędy zachowane było prawo natury po potopie? O. W familiey Sem. Pyt. Z kim Bog uczynił ſwoie przymierze? Odp. Z Abrahamem. Pyt. Co mu rozkazał? O Aby porzucił familią Swoię y Oyczyznę. Pyt. Co mu obiecał? Odp. ze miało z niego wyniść wielkie mnoſtwo ludu. Pyt. Oprocz tego co więcey? Odp. obiecał mu dać ziemię Chanaan. Pyt. Coz ieſzcze więkſzego? Odp. pobłogoſławic w iego pokoleniu wſzyſtkie narody ziemſkie. Pyt. Co to znaczyło? Odp. Ze Zbawiciel świata miał ſię narodzić z pokolenia Abrahamowego. Pyt. Co za znak przymierza Boſkiego było z Abrahamem. Od. Obrzezanie. Pyt. Jak ſię zwał ſyn Abrahama? O, Iſaac. Pyt.

d' Isaac. D. Quel autre nom eut Jacob ? R. Il fut aussi nommé Israël. D. Combien eut-ils d'enfans ? R. Il en eut douze. D. Comment les appelle-t-on ? R. Les Patriarches.

LEÇON V.

De la servitude d'Egypte & de la Pâque.

LEs fréres de Joseph le vendirent par envie, il fut mené en Egypte, où il fut long-tems esclave : mais il demeura fidele à Dieu, qui le dèlivra, & le fit devenir favori du Roi. Il pardonna à ses frères, & les fit venir en Egypte, avec leur Pére & toute la famille. Ils y moururent, & leurs enfans y multipliérent merveilleusement. Un autre Roi d' Egypte craignant qu'ils ne se rendissent trop puissans, les chargea de travaux pénibles, & voulut même faire pèrir tous les enfans mâles. Mais

Czemu go chciał na ofiarę zabić? Od. Dla posłuszeństwa Bogu Pyt. Czemu to Bog mu roskazał? Od. Aby Sprobował iego wiarzy. Pyt. Kto to był Jakob? Odpow. Syn Isaaka. Pyt. Jakie imię miał drugie. Od. zwano go tez Israël. Pyt. Wielu miał Synow. Od. miał dwunastu. Pyt. Jak się zowią? R. Patryarchowie.

LEKCYA V.

O Niewoli Egiptskiey y o Paschacie.

JOzef przedany od braci Swoich dla zazdrości zaprowadzony był do Egyptu, gdzie przez nie mały czas w niewoli zostawał: iednak wiernie Panu Bogu służył, ktory go wolnym uczynił y uprzeymą u Krola wyiednał łaskę. Krzywdę swoię darował braci, ktorych zwabił do Egyptu z Oycem własnym y z całą familią. Tam Zywot swoy zakonczyli, á Synowie ich wielką mnogość potomstwa zostawili. Drugi Krol Egyptski obawiaiąc się, aby potęga się ich nie wzmocniła wszystkich obciążał stra-

Dieu eut pitié de son peuple : & envoya pour les délivrer Moïse descendu de Levi avec son frére Aaron. Ils vinrent trouver Pharaon, c'étoit-le nom des Rois d'Egypte, & lui commandérent de la part de Dieu de laisser aller son peuple. Il le refusa plusieurs fois ; & Moïse pour l'y contraindre fit plusieurs miracles terribles que l'on apelle les plaïes d'Egypte. Les Israelites sortirent enfin : mais auparavant ils célébrérent la pâque par ordre de Dieu, mangeant dans châque famille un agneau rôti, aprés avoir marqué de son sang la porte de châque maison. Pâque signifie passage; & Dieu leur ordonna de faire un pareil sacrifice & un pareil repas tous les ans, en mémoire de leur délivrance : qui étoit un signe que tous les hommes seroint un jour delivré du péché & de la servitude du démon.

Demande Raconté l'histoire de Joseph. Reponse. Ses freres le vendirent par envie : il fut long-tems esclave en Egypte. puis il devint favori du Roi. D. Que fit-il à ses fréres dans

sa

ſznemi pracami, a dotego uśiłował wſzyſtkie dziatki męſkiey płci wytracać. Ale Bog z miłował ſię nad ludem ſwoim, poſłał do wybawienia iego Moyzeſza pochodzącego z pokolenia Levi z bratem iego Aaraonem. Przysli do Pharaona Tym Imieniem nazwano Krolow Egyptſkich ktoremu rozkazali imięniem Boſkim aby wypuſćił lud. Wiele kroć razy wzbraniał ſię od tego, ale Moyzeſz, aby go do tego przymuſił wiele ſtraſznych uczynił cudow, ktore ſię zowią plagami Egyptſkiemi. Za tym Iſraelitowie wyszli, ale pierwey Paſchę z rozkazania Boſkiego odprawili, iedząc w Kazdey familiey baranka pieczonego, z ktorego Krwią u Kazdego domu drzwi pierwiey pokropili. Paſcha znaczy, przeyſcie, Roſkazał im Bog, aby odprawowali taką ofiarę y taką refektią kazdego roku na pamiątkę ſwego wybawienia: co znakiem było iź wſzyſcy ludzie mieli bydź kiedyzkolwiek wy bawieni od grzechu, y z niewoli Czartowſkiey.

Pytanie

ſa grande puiſſance ? R. Il leur pardonna, & les fit venir en Egypte, avec toute leur famille. D. Qu'arriva-t-il en Egypte aux enfans d'Iſraël ? R. Ils multiplierent extremement. D. Que leur fit le Roi d'Egypte ? R. Il voulut les faire périr. D. Qui les ſecourut ? R. Dieu. D. De qui ſe ſervit-il pour les délivrer ? R. De Moïſe. D. Que fit Moïſe. R. De grands miracles pour contraindre Pharaon à obeïr à Dieu. D. Qu'eſt-ceque la pâque ? R. C'eſt-un agneau qui fut ſacrifié & mangé la nuit de leur délivrance. D. Que fit-on de ſon Sang ? R. On en marqua les maiſons des Iſraelites. D. Que ſignifioit la délivrance des Iſraelites ? R. Que Dieu delivreroit-un jour tous les hommes de la ſervitude du démon.

LECON

Pytanie. Powiedźcie Hystoryą o Jozefie. Odp. Bracia go przedali dla zazdrosci, przez długi czas niewolnikiem był w Egyptcie, potym stał się faworytem Krolewskim. Pyt. Co swoiey braci uczynił będąc wielmożnym? Od. Odpuścił im y źwabił ich do Egyptu zecałą familią. Pyt. Co się stało w Egyptcie z Synami Israelskiemi? Odp. Wielce się rozmnozyli. Pyt. Co im uczynił Krol Egyptski? Odp. Chciał ich wygubić. Pyt. Kto im pomoc dał. Odp. Bog. Pyt. Kogo zazył do wybawienia ich? Odp. Moyżesza. pyt. Co uczynił Moyzesz? Odp. Cuda wielkie, kroremi przymusił Pharaona aby był posłuszny Bogu. Pyt. Co iest Pascha? Odp. Iest baranek, ktorego ofiarowano y iedzono pod czas nocy wybawienia. Pyt. Co się stało z iego Krwią! Odp. Poznaczono tą Krwią drzwi Israelitow. Pyt. Co znaczyło wybawienie Israëlitow? Odp. Iż Bog Kiedyszkolwiek miał wybawić wszystkich ludzi z niewoli czartowskiey.

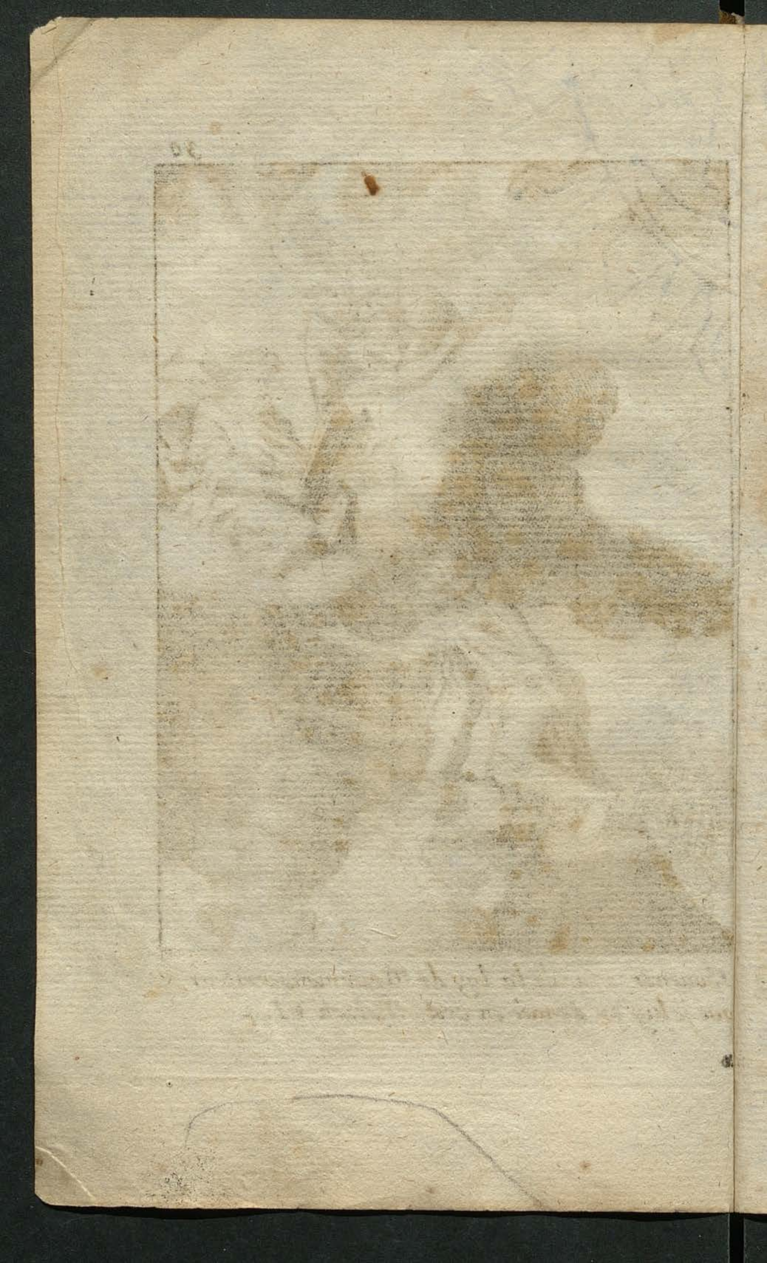
LEÇON VI.

Du voïage dans le désert, & de la Loi écrite.

DIeu ant délivré les Israelites de la servitude d'Egypte, les mena dans le terre de Canaan, suivant les promesses qu'il avoit faites à leurs péres. Il fit de grands miracles dans ce voïage. Il les fit passer à pied sec au trauers de la mer rouge, pour les delivrer de Pharaon, qui les poursuivoit. Il les mena par un grand désert, ou il les nourrit, quarante ans durant de la manne qu'il faisoit tomber du Ciel: & leur fit sortir de l'eau d'un rochet. D'es le commencement du voïage ils arriverent au mont Sinaï, oû Dieu leur donna sa loi le cinquantieme jour aprés la plâque. Ils virent la montagne toute en feu & couverte d'un nuage épais, d'où sortoient des éclairs, des tonnerres & un bruit comme de trompettes, & ils entendirent une voix qui dit: Ie suis le Seigneur ton Dieu, qui t'ai tirê de la Servitude d' Egypte. Tu n'auras point d' autres dieux devant moi.

Souuenes vous de la loy de Moyse mon serviteur. que je luy ay donnée en Oreb. Malach. VI. 4

LEKCYA VI.

O Peregrynaciey na puscza, y o prawie pisanym.

PAn Bog wybawiwszy Israëlitow z niewoli Egyptskiey, zaprowadził do ziemie Chanaan, według obietnice ktorą uczynił Oycom ich. Ukazał wielkie cuda w tey peregrynatiey, przeprowadził przez pośrzodek morza czerwonego suchą nogą, aby wyzwolił od Pharaona, ktory ich gonił Zaprowadził na wielką puszczą gdzie karmił ich przez czterdzieści lat manną, ktorą spuszczał z nieba, y Wodą napoił wyprowadzoną z opoki. Zaraz na początkų peregrynaciey przyśli na gorę Sinai, gdzie Pan Bog dał im prawo swoie pięcdziesziątego dnia po Paschacie. Widzieli całą gorę ognistą, przyobleczoną obłokiem gęstym, z ktorego wybuchywały błyskawice, grzmoty, y dzwięk iakoby trąb, y słyszeli głos mowiący: Ia iestem Pan Bog twoy, ktorym cię wywiodł z niewoli Egyptskiey. Nie będziesz miał Bogow cudzych przedemną. Nie

będziesz

moi. Tu ne feras point d'idole, ni aucune figure pour l'adorer. 2. Tu ne prendras point le nom du Seigneur ton Dieu en vain. 3. Souviens-toi de Sanctifier le jour du Sabat, c'est-à dire le repos du septieme jour. 4. Honore ton Pére & ta Mére, afin-que tu vives long-tems, dans la terre promise. 5. Tu ne tuëras point. 6. Tu ne commeteras point d'adultere. 7. Tu ne déroberas point. 8. Tu ne diras point faux témoignage contre ton prochain. 9. Tu ne désireras point la femme de ton prochain. 10. Tu ne désireras point les biens de ton prochain. Dieu donna à Moïse ces dix commandement écrits sur deux tables de pierre. Ils ne contenoient gueres que la loi naturelle: & Dieu le voulut donner alors par écrit, parce-qu'elle s'oublioit, tant-la malice des hommes étoit grande.

Demande. Ou allerent les Israelites au sortir d' Egypte? Reponse. Dans la terre de Canaan, où dieu les mena. Démande. Pourquoy les y mena-t-il? R. Pour accomplir ses pro-

messes,

będzieſz ſobie czynił Bałwanow, ani zadnych figur ktorym byś ſię kłaniał. 2. nie będzieſz brał imięnia Pana Boga twego nadaremno. 3. Pamiętay abyś dzien Sabathu ſwięcił, to ieſt dzien Siodmy odpocznienia. 4. Czćiy oyca twego y Matkę twoię, abyś był długowiecznym w ziemi obiecaney. 5. Nie będzieſz zabiiał. 6. Nie będzieſz cudzołożył. 7. Nie będzieſz Kradł. 8. Nie będzieſz mowił przeciw bliźnemu twemu fałſzywego Swiadectwa. 9. Nie będzieſz pożądał żony bliźnego twego. 10. Nie będzieſz pragnął dobr. bliznego twego. Pan Bog dał Moyżeſzowi te dzieſięc przykazania napiſane na dwoch tablicach Kamiennych, ktore mało co w ſobie więcey zawierały nad prawo naturalne, iednakże Panu Bogu upodobało ſię w ten czas dac wypiſane, bo w niepamięc w chodziły, dla tego iż złość ludzka ſtraſnie powſtawała.

Pytanie. Kędy pośli Iſraelitowie wyſzedſzy z Egyptu. Odp. do ziemie Chanaan, gdzie Bog ich zaprowadźił. Pyt. Czemu ich tam zaprowadził?

 Odp.

messes. D. Comment passérent-ils la mer rouge ? R. Dieu leur fit un chemin sec au milieu des eaux. D. Par où passérent-ils ensuite ? R. Par un grand désert. D. Dequoi y vécurent-il ? R. De la manne que Dieu leur envoioit du Ciel. D. Quand l'eau leur manqua où en prirent-ils ? R. Dieu en fit sortir d'un rocher. D. Quand Dieu leur donna-t'il sa loy ? R. Le cinquantiéme jour aprés leur sortie. D. En quel lieu ? R. Sur le mont Sinaï. D. Comment parut la montagne ? R. Toute en feu, avec des tonnerres & des éclairs. D. Dites les commandemens que Dieu leur donna ? R. Je suis le Seigneur ton Dieu qui t'ay tiré, &c ? D. Dites le second ? R. Tu ne prendras point le nom du Seigneur. D. Le troisiéme, &c. Le Disciple doit apprendre par cœur les commandemens, tout au long, comme ils sont cy-dessus. D. Ces dix commandemens furent-ils écrits ? R. Ouy sur deux tables de

pierre

Odp. Aby wypełnili iego obietnicę: Pyt. Jak przeszli morze czerwone? Odpo. Pan Bog uczynił suchą drogę w posrzodku wody. Pyt. Ktorędy przeszli potym? Odp. Przez wielką pusczą. Pyt. Czym się tam sustentowali. Odp. Manną z nieba spusczoną. P. Kiedy wody nie stawało, skąd iey dostali. Odp. Pan Bog wyprowadził ze skały. Pyt. Kiedy Pan Bog dał im prawo swoie? Odp. Pięćdziesiątego dnia po wyściu. Pyt. Na ktorym mieyscu? Odp. Na gorze Sinai. Pyt. Jaka się pokazała gora? Odp. Cała ognista z grzmotami y błyskawicami. Pyt. Mowże przykazania, ktore Pan Bog dał im? Odp. Ja iestem Pan Bog twoy, ktorym cię wywiodł, &c. Pyt. Powiedzcie drugie przykazanie. Odp. Nie będziesz brał Imienia Pana Boga twego nadaremno. Pyt. Trzecie, &c. Uczen powinien umieć na pamięc wszytkie przykazania, iako są napisane wyżey. Pyt. Te dziesięc przykazania czy były napisane? Odp. Tak iest, na dwoch tablicach Kamiennych, Pyt. Czy było co nowego?

 Odp.

pierre. D. Etoient-ils nouveaux? R. Non, c'étoit la loy de nature.

Leçon VII.

De l'alliance de Dieu avec les Israëlites.

DIeu fit mettre les tables de la loi dans l'Arche d'alliance : qui êtoit un coffre de bois précieux, tout revétu d'or. Cette Arche étoit gardée dans un tabernacle, c'est- à dire une tente de riches étoffes : & devant il y avoit un autel pour les Sacrifices qui se faisoient en égorgeant des bœufs & des moutons, que l'on faisoit brûler ensuite sur l'autel. C'étoit la maniere d'honorer Dïeu en ces tems-là. Aaron & ses enfans furent consacrés Prêtres, pour offrir ces Sacrifices ; & tout le reste de la tribu de Levi fut destiné au service du tabernacle. L'Arche & le Tabernacle étoient la marque de l'alliance de Dieu avec les Israëlites : & cette alliance, qui s'appelle aussi testament, êtoit la même qu'il avoit faite avec Abraham : Car

La premiere alliance a eu des loix touchant le culte et vn sanctuaire de ce monde. Heb. IX. 1.

Odp. Nie, tylko prawo było Naturalne.

Lekcya VII.
O Przymierzu Boſkim z Iſraelitami.

PAn Bog kazał ſchować tablice maiące na ſobie napiſane prawo do Arki przymierza, ktora była iak Skrzynia z drzewa Koſztownego zrobiona, cała złotem przyodziana. Chowano ią w przybytku, to ieſt, w namiocie z drogich materyi; a przed nią był ołtarz dla oddawania ofiar. Ktore odprawowano zabiiąc woły y barany, a potym Kazano ie palić na ołtarzu. Taki był zwyczay tamtych czaſow honor oddawać Bogu. Aaron y Synowie iego poſwięceni byli na Kapłanſtwo, aby ofiary czynili; a innych z pokolenia Lewi naznaczono do ſtrzezenia przybytku. Arka y przybytek znaczyli przymierze Boſkie z Iſraelitami: a to przymierze, ktore ſię zowie teſtamentem, takieſz było, iako y z Abrahamem. Odnowił bowiem dla

Car il renouvella en leur faveur toutes les promesses qu'il avoit faites à leurs Péres. Il promit de les prendre pour son peuple bien-aimé, de les établir dans la terre de Canaan, & de les y combler de biens: & cette terre promise étoit la figure du Ciel & du sejour des Bien-heureux. Le peuple de son côté promit de ne point reconoitre d'autre Dieu que le Seigneur, de l'aimer de tout son cœur, & d'observer tous ses Commandemens, sous peine d'être chassés de la Terre promise, & accablér de miséres. Cette alliance fut confirmée par le sang des victimes: & Dieu l'exécuta tres-fidelement. Il fit remonter le Jourdain vers sa source, il arrêta le soleil & la lune: & fit plusieurs autres tres-grands miracles, pour mettre les Israëlites en possession de la terre de Canaan; & ils la partagerent en douze parts, une pour chacune des douze tribus. Mais ils ne tinrent rien de ce qu'ils avoient promis à Dieu. Ils se revolterent plus de dix fois pendant le voyage; &

nich wszytkie obietnice, ktorekolwiek vczynił Oycom ich. Obiecał ich przyiąc za Lud ukochany, postanowić w ziemi Chanaan, y tam napełnić dobrami. Ta zas ziemia reprezentowała niebo y stolice Błogosławionych. Lud ze swey strony obiecał zadnego innego niewyznawać tylko prawdziwego Boga, iego z całego serca miłować, y wszytkie przykazania iego zachować, pod Karą wygnania z ziemie obiecaney; y ucisnieniem wszelkiemi mizeryami. To przymierze potwierdzono Krwią ofiar: Pan Bog szczerze zachował. Jordan na wstecz cofnął się z rozskazania Boskiego, słonce y miesiąc zastanowił, y wiele innych cudow uczynił, aby im w dzierzawy oddał Ziemie Chananeyską: Rozdzielili ią na dwanascie częsci, kazdą część iednemu ze dwunastu pokolenia. Jednak nie dotrzymali tego co przyobiecali byli Bogu. Rebellizowali więcey niz dziesięć razy przez wszytką swą drogę: y wszedszy do Ziemi cudzey uczynili przymierze, z tamecznymi obywatelmi dawnemi,

 ktorych

étant entrés dans la terre, ils firent alliance avec les anciens habitans, que Dieu leur avoit commandé d'exterminer, & adorerent leurs idoles.

Demande. Comment se faisoient les sacrifices da l'ancienne loi ? R. On égorgoit une bête, puis on la brûloit sur l'autel. D. Où étoit l'autel. R. Devant le tabernacle. D. Qu'y avoit-il dans le tabernacle ? R. L'arche d'alliance. D. Qu'étoit-ce que cette arche ? R. Un coffre tout revêtu d'or. D. Qu'y avoit-il dedans ? R. Les deux tables de la loi. D. Qui étoient les sacrificanteurs ? R. Aaron & ses enfans. D. Qui étoint les Levites ? D. Tout le reste de la tribu, destiné au service du tabernacle. D. Quelle fut l'alliance de Dieu avec lés Israëlites. R. La même qu'il avoit faite avec Abraham. D. Que leur promit-il. R. il promit de lés prendre pour son peuple, les établir dans la terre de Canaan, & les combler de biens. D. Que signifioit cétte terre ? R. C'étoit l'image du ciel. D. Que promit le peuple ? R. D'aimer Dieu

de

ktorych, Bog przykazał, aby byli wyniſczyli, a oni kłaniali ſię ich Bałwanom.

Pytanie. Jako odprawowali offiary ſtarego Zakonu. Odp. Zarzynali bydlę potym palili go na Ołtarzu. Pyt. Gdzie był Ołtarz. Odp. przed przybytkiem. Pyt. Coz było wtym przybytku. Odp. Arka przymierza. Pyt. Co to była za Arka. O. Skrzynia wſzytka przykryta złotem. P. Co było wniey. O. Dwie tablice Zakonu. P. Kto był Kapłanem. Ddp. Aaron y iego ſynowie. P. Ktorzy byli Lewitami? Odp. Oſtatek pokolenia, do ſłuzby Przybytku. P. Co było za przymierze Boſkie, z ludem Iſraelſkim. O. Toz ktore też był uczynił z Abrahamem. P. Co im wtym przymierzu przyobiecał. O. Przyobiecał ie mieć za ſwoy lud, poſtanowic ie wziemi Cananieyſkiey, y darami rozmaitemi ubogacic. P. Co Znaczyła ta Ziemia. Odp. Była ta figurą Nieba. Pyt. Co wzaiem Lud obiecał? Odp. Miłowac Boga ze wſzytkiego ſerca. Y Zachowác iego przykazania. Pyt. Pod iaką ka-

de tout son cœur, & d' observer ses commandemens. D. Sous quelle peine ? R. Sous peine d' être chassés & acablés de misères. D Cette allianbe fut-elle bien éxecutée ? R. Oüy, de la part de Dieu. D. Quels miracles fit-il pour mettre son peuple en possession de la terre ? R. Il sécha le Jourdain : il arrêta le soleil & la lune. D. Comment fut exécutée l' alliance de la part du peuple ? R. Il l' exécuta tres-mal. D. Combien de fois se révolterent-ils das le désert ? R. Plus de dix fois. D. Que firent-ils aprés leur établissement dans la terre ? R. Ils quitterent souvent Dieu pour les idoles.

Leçon VIII.

De l'Idololatrie,

DIeu n'étoit plus connu, ni adoré que chés les Israëlites ; & l'idolatrie regnoit chés toutes les autres nations. Les hommes ne s'appliquoient qu'à leurs corps, & ne pensoient ni à leur ame, ni à Dieu pur esprit créa-

*Le culte des detestables jdoles est la cause le commence-
ment et la fin de touts les maux. XIV. 27.*

rą. Odp. Pod winą wygnania, y obiązenia utrapieniami. Pyt. To przymierze, ćzy było do ſkutku przyprowadzone. Odp. Tak ieſt, z ſtrony Boga. Pyt. Co za znak albo cud pokazał, że Lud ſwoy przyprowadził, do oſięgnienia Ziemie obiecaney. Odp. Wyſuſzył Jordan: Zatrzymał ſłonce y Kſiężyć. Pyt. A Lud zas iego, iako wykonał przymierze ſwoie z Bogiem? Odp. wykonał, ię bardzo zle. Pyt. Wieleż razy zbuntowali ſię na puſczy? Odp. Więcey niz dzieſięc razy. Pyt. Coz robili po ſwoim poſtanowieniu wziemi obiecaney. Odp. Czeſto porzucili prawego Boga, a ięli ſię Bałwanow.

Lekcya VIII.

O Bałwochwalſtwie.

BOga więcey nieznano, y niekłaniano mu ſię nigdzie, tylko w Iſzraelu, à Bałwochwalſtwo gorę miało, u innego narodu. Ludzie niczemu barzey niewygadzali tylko ciału ſwemu, a mysli Zadney niemieli, O duſzy ani o Bo-

créateur du Ciel & de la Terre. Ils se figuroient une infinité de Dieux, à qui ils donnoient differens noms, selon les païs, & en contoient mille fables ridicules. Ils les representoient les uns comme des hommes, les autres comme des fémmes, qu'ils nommoient Deêsses; ils en faisoient des idoles de bois, de pierre, d'or où d'argent, & adoroient les ouvrages de leurs mains : leur bâtissant des temples, leur dressant des autels, & leur faisant des sacrifices. Ainsi les Grecs & les Romains adoroient Jupiter, qu'ils disoient être le plus grand des Dieux; Junon, qu'ils faisoient sa femme; Mars, Venus, Bachus & plusieurs autres. Ainsi en Egypte on adoroit Isis sous la figure d'une femme avec une tête de vache, & d' autres monstres semblables. Le démon les abusoit de la sorte; pour se fairé adorer sous ces noms, & leur faire commetre toutes sortes de crimes, sous pretexte de réligion : Car leurs fêtes n' étoiant que débauche & dissolution. Ce sont ces idolâtres

que

o Bogu prawdziwemu ſtworzycielu nieba y Ziemie. Wymyslali ſobie niezliczoną liczbę Bogow, ktorym nadawali rozmaite przezwiſka, według kraiow tamecznych y o ktorych prawili rozmaite ſmieſzne Bayki. Jednych repræſentowali, iako mężow, drugich iako niewiaſty ktore nazywali Boginiami drugich czynili ze drzewa z kamienia, Z Złota, z ſrzebra, y kłaniali ſię Robotom rąk ſwoich; buduiąc im Zbory wyſtawiaiąc Ołtarze, y czyniąc im offiary. A tak Grecy y Rzymianie kłaniali ſię gowiſzowi, ktorego nad wſzytkie przekładali. Bogi, Junonie, ktorą czynili Zoną iego. Marſowi, Wenerze, Bacchuſowi, y inſzym wielu. Tak w Egypcie kłaniano ſię Iſidzie, pod figurą Niewiaſty z głową krowią, y innym wielu podobnym cudowiſkom. Czart przeklęty zwodził ię tym ſpoſobem; aby ſię iemu ſamemu kłaniano pod tymi nazwiſkami, y aby ie zniewolił do wykonania rozmaitych zbrodni, y grzechu pod prætextem prawdziwey religiey. Albowiem ich ſwięta nic inne-

que l'on nommoit Gentils ou Païens. Les Israëlites se laisserent emporter à leur mauvais éxemple. Toutes les fois qu'ils quitterent Dieu pour les idoles, il les abandonna à leurs ennemis, qui les tinrent en servitude; & toutes les fois qu'ils revinrent à lui, il leur suscita des hommes extraordinaires, pour les délivrer.

Demande. Le Vrai Dieu n'étoit-il conu que des Israëlites ? R. Non, il n'y avoit plus qu'eux qui le conussent. D. Qu'est-ce dont que les autres nations adoroient? R. Des idoles qu'ils se forgeoient à plaisir. D. Qui représentoient ces idoles ? R. Des hommes, des femmes, des animaux, qu'ils nommoient Dieux & déesses. D. Comment les honoroient-ils ? R. Ils les prioient & leur faisoient des sacrifices. D. D'où venoit cet aveuglement ? R. de ce qu'ils avoient oublié leur Createur. D. Comment l'avoient-ils oublié ? R. En ne pensant qu'au corps. D. Qui les entretenoit dans cet erreur ? R. Le démon qui se faisoit adorer sous le nom

des

Jay trouvé David mon Serviteur je l'ay oint de mon huile Sainte Ps. LXXXVIII. 21.

Odp. Nie myſląc, tylko o ciele ſwoim. Pyt. Co ich wtym błędzie trzymało. Od. Czart przeklęty ktory tym ſpoſobem kłaniac ſię im ſobie kazał, pod imieniem fałſzywych Bożkow. Pyt. Coz ztego bałwochwalſtwa uroſło. Odp. W prawiło ie wrozmaite zbrodnie y wyſtępki, Pyt. Jakoz zowią inaczey bałwochwalcow. Odp. Nazywaią ie tez obcemi Narody, albo Poganami.

LEKCYA IX.

O Dawidzie y Meſſiaſzu.

JSraelitowie po weściu do Ziemi Chananeyſkiey długo byli pod Rządem ſamych ſędziow; potym zyczyli ſobie miec krolow z ktorych pierwſzym był Saul, a wtorym Dawid. Był Dawid ten Zpokolenia ludy z ktorego miał ſię narodzić Zbawiciel ſwiata, tak iako Jakob Patriarcha był opowiedzial Dawid był na kroleſtwo pomazany przez rozkazanie Boſkie olejem ſwietym y tym ſpoſobem inni krolowie nąſtąpili po nim; z kąd nazywali ſię Chryſtami to ieſt Pomazan-

bla de richesses & de gloire. Sa ville capitale étoit Jérusalem, où il avoit bâti un palais, sur la montagne de Sion; & il y fit aporter l' arche d'alliance. Il vouloit faire bâtir un Temple; mais Dieu lui déclara, que cet honneur étoit reservé à son fils: que sa posterité regneroit éternellement sur le peuple fidelle? & que de luy viendroit le sauveur promis depuis le commencement du monde, qui regneroit non seulement sur la maison d' Israël, mais encore sur toutes les nations de la terre. Que ce Sauveur seroit fils de Dieu & fils de David tont ensemble: qu'il seroit meprisé & persecuté par les hommes: mais qu'ensuite il rameneroit toutes les nations à la conoissance & au service du vray Dieu. Depuis ce tems les Israëlites nommérent le Sauveur qu'ils attendoient, le Roy fils de David, autrement le Messie ou le Christ.

Deman-

cami. Dawid krol długo był prześladowany od Saula y podiął wielkie woyny przeciwko Niewiernym Narodom Nakoniec Bog ie wywyſzył nad wſzytkie Nieprzyiacioły, y nadał ie bogatctwy, y chwałą Znamienitą. Miaſto iego ſtołeczne było Jeruzalem, gdzie ſobie wybudował Pałac na Gorze Sion, y tam przynieść kazał Arkę przymierza. Chciał tez kazac wybudowac y Koſcioł; ale mu Bog odpowiedz dał, ze honor ten miał bydz iego Synowi Zachowany, że potomkowie iego mieli Krolować na wieki nad wiernym Ludem, y że źniego przyidzie na ſwiat Zbawiciel obiecany od początku Swiata ktory panować będzie nietylko domowi Izraelſkiemu, lecz wſzytkim innym Narodom ziemie. Ze ten Zbawiciel miał bydz Synē Bożym, oraz y Synem Dawidowym: ze miał bydz wyzardzonym y prześladowanym od Ludzi, Lecz potym wſzytkim, miał przywieść wſzelkie Narody do Poznania y Słuzby prawdziwego Boga. Od tego czaſu Izraelitowie nazwali tego Zbawiciela, ktorego

Demande. Comment les Israëlites furent-ils gouvernés, aprés leur entrée en la terre promise? R. par des juges, puis par des Rois. D. Qui fut leur premier Roi? R. Saül. D. Qui fut le second? R. David. D. De quelle tribu étoit-il? R. De la tribu de Juda. D. Où étoit sa residence ordinaire? R. Sur le mont de Sion, dans la ville de Jerusalem. D. Où fit-il aporter l'arche d'alliance? R. Là même, à Sion. D. Qu'est-ce que Dieu luy promit? R. Que sa posterité regneroit éternellement sur le peuple de Dieu. D. Et quoy encore? R. Que le Sauveur viendroit de luy. D. Qu'est-ce que le Christ ou le Messie? R. C'est ce même Sauveur D. Que veut dire ce nom de Christ? R Oint du Sacré. D. Pourquoy cela? R. Parce que David & les autres Rois furent sacrés avec de l'huile sainte.

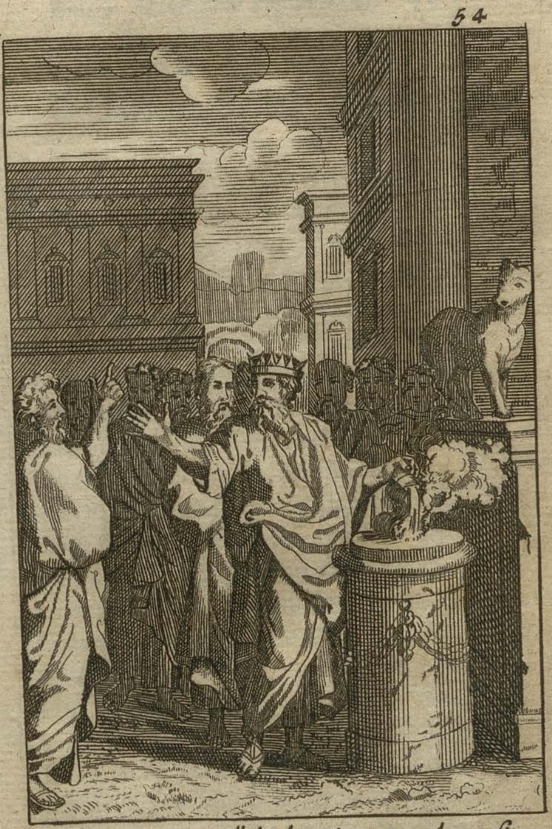
zradoſcią oczekiwali, Krolem, y Sy-
nem Dawidowym, álbo raczey Meſſia-
ſzem, albo Chryſtuſem.

Zyt. Jako Iſraelitowie byli rządze-
ni po weściu do Ziemie obiecaney ?
Odp. Rządzeni byli od ſęziow, po-
tym od Krolow. Pyt. Kto był ich pier-
wſzym Krolem. Odp. Saul. Pyt. Kto
był wtorym. Odp. Dawid. Pyt. Z
ktorego był pokolenia. Odp. Z Po-
kolenia Judy. Pyt. Gdzie iego Zwy-
czaine pomieſzkanie było. Odp. Na
Gorze Sion, w Mieſcie Jeruſalem. Pyt.
Gdzie kazał przynieść Arkę przymi-
erza. Odp. Tamze, na Gorę Sion.
Pyt. Co mu Bog przyobiecał. Odp.
Ze Potomſtwo iego miało panować
wiecznie ludowi Bożemu. Pyt. I co
ieſzcze. Odp. Ze Zbawieciel miał ſię
Zniego narodzic. Pyt. Co ieſt Chri-
ſtus, albo Meſſiaſz. Odp. Tenże co y
Zbawiciel. Pyt. Co Znaczy Imię to
Chriſtus. Odp. Pomazany Swięco-
nym. Pyt. A na co to ? Odp. Albo. Wiem
Dawid y inſi po nim krolowie byli
pomaſczeni oLeiem ſwiętym.

LEÇON X.

Du schisme de Samarie.

SAlomon succeda à son Pére David, qui fut l'image du Messie dans sa gloire : comme David avoit été l'image du Messie dans ses travaux & dans ses souffrances. Salomon regna toûjors en paix, comblé de richesses & de plaisirs ; & ce qui est bien au dessus, Dieu luy avoit donné la vraye sagesse. Il fit bâtir un temple à Jerusalem, suivant le projet de son Pére. L'arche d' alliance y fut placée & on y fit les sacrifices. Il n'y avoit que ce seul Temple, & il n'étoit permis de sacrifier que sur ce seul autel. La loy l'ordonnoit ainsi, pour mieux faire comprendre qu'il n'y a qu'un Dieu & une vraye religion. A la fin Salomon perdit sa sagesse : pour s'être trop adonné au plaisir ; & les femmes étrangeres, qu'il aima passionément l'entraînérent à l'idolatrie. Pour l'en punir son Roiaume fut divise aprês sa mort Il n'y eut que la tribu de Juda & celle de Benjamin,

Jeroboam separa Israël du Seigneur et leur fit.
Commettre vn grand peché. 4 Reg. XVII. 21.

Lekcya X.
O Odſczepieńſtwie Samaryiskim.

SAlomon naſtąpił po Oycu ſwoim Dawidzie ktory był figurą Meſſiaſza w chwale ſwoiey. Jako y Dawid był figurą Meſſiaſza w pracach iego y cierpieniu. Salomon krolował zawſze w pokoju, pełen bogactw y roſkoſzy a co ieſt naywiękſza, Bog mu był dał prawdziwą mądrość kazał wyſtawić Koſcioł w Jeruſalem, według Abryſu Oyca ſwego. Arka przymierza tam była w ſtawiona, y tam oddawano Ofiary. Niebyło tam tylko ten ſam koſcioł, y niebyło wolno offiary ſprawować tylko na tym ſamym Ołtarzu, bo tak Zakon ich poſtanowił; na to zeby lepiey mogli poiąc, ze ieden ieſt Bog y iedna prawdziwa wiara. Nakoniec Salomon ſtracił ſwoię mądrość, że ſię bardzo wroſkoſzy utopił; y cudze Niewiaſty w ktorych ſię ſlepo zakochał przywiedły go do bałwochwalſtwa. Dla z Karania tegoz Izraelſkie Kroleſtwo rozdzieliło ſię po iego ſmier-

jamin, qui obéïrent à son fils Roboam : les dix autres tribus prirent pour leur Roi Jeroboam, de la tribù d' Ephraim ; Celui-cy pour séparer davantage ses sujets de ceux du Roi de Juda, & les empêcher d'aller à Jérusalem ; leur fit une religion & éleva des veaux d'or, qu'il faisoit adorer dans son Roiaume Ainsi si il y eut un schisme, c'est à dire, une division, qui déchira l'église de Dieu. La vraie Eglise demeura à Jérusalem ; & la fausse s'établit à Sichem, puis à Samarie, qui fut la capitale du Roiaume d' Israël ou d' Ephraïm.

Demande. Qui fut le successeur de David. R. Son fils Salomon. D. Comment regna-t-il ? R. Dans la prospérité & les plaisirs. D. Neut-il rien de meilleur ? R. Oüy, il eut la sagesse. D. Quel bâtiment fit-il ? R. Le Temple de Jérusalem. D. Y avoit-il quelqu'autre Temple où Dieu fût honoré ? R. Non : il n'y avoit qu'un seul Temple Et un seul Autel D. Pour quoi cela ?

ſmierci. Ze wſzytkiego pokolenia niebyło tylko dwoie to ieſt Judzkie y Beniamin, ktore ſłuzyło Synowi iego Roboamowi; dzieſięc oſtatnie wzięło za krola ſobie Jeroboama, Z pokolenia Ephraim. Ten zeby Lepiey oddzielił poddane ſwoie od tych co hołdowali Krolowi Juda, y im przeſzkodził iſcia do Jeruzalem, ſprawił nową religią, y wyſtawił Cielęta Złote, ktorym ſię kazał kłaniac w kroleſtwie ſwoim. A tak ſtało ſię odſczepienſtwo, to ieſt rozdzielenie, ktore rozdarło koſcioł Bozy. Prawdziwy Koſcioł zoſtał w Jeruſalem, fałſzywy w Sichem, potym, w Samariey; ktora była ſtołeczna Iſraelſkiego albo Ephraimſkiego.

Pyt. Kto był Naſtępcą po Dawidzie. Odp. Syn iego Salomon Pyt. Jako panował. Odp. W ſczęſciu, y roſkoſzach. Pyt. Miałze ieſcze co Lepſzego? Odp. Miał, to ieſt Mądrość. Pyt. Co za budynek wyſtawił? Odp. Koſcioł w Jerozolimie, Pyt. Czy był inny Koſcioł gdzie Bogu prawdziwemu honor powinny oddawano?

 Odp.

cela ? R. Pour montrer qu'il n'y a qu'un seul Dieu & une Religion. D. Salomon fut-il sage jusqu' à la fin ? R. Non : il se corrompit par l'amour des femmes. D. Qu' arriva-t-il aprés sa mort ? R. Le Roiaume fut divisé. D. Que resta-t-il au fils de Salomon ? Deux tribus, Juda & Benjamin. D. Qui fut le Roi des dix autres ? R. Jeroboam. D. Que fit-il pour affermir son Roiaume ? R. Il fit un schisme. D. Qu-est-ce qu'un schisme. R. Une division dans l'église. D. Où demeura la vraie Eglise ? R. A Jerusalem. D. Quelle fut la capitale du Roiaume d' Israël & de la fausse Eglise ? R. Samarie.

Leçon XI.

Des Prophétes.

Tous les Rois d' Israël furent méchans

Elie estant rempli du zele de la loi fut enleué au Ciel. 1. Mac. 11. 58. Samuel Donnet. sculp:

Odp. Niebył. Bo tylko ten iedyny kościoł był y iedyny Ołtarz. Pyt. Dla czego to? Odp. Dla pokazania, że ieden tylko Bog iest y iedna wiara. Pyt. Czy był Salomon mądrym aż do konca? Odp. Nie: bo się zepsował przez nieporządną miłość białychgłow: Pyt. Coż się stało po iego smierci. Odp. Krolestwo było rozdwoione. Pyt. Coż się zostało Synowi Salomonowemu. Odp. Dwoie pokolenia, Judzkie y Beniamin. Pyt. Ktoż był krolem ostatnich dziesiąciu. Odp. Jeroboam. Pyt. Co uczynił dla ustawienia Krolestwa swego? Odp. Uczynił rozroznienie. Pyt. Co to iest rozroznienie. Odp. Rozdzielenie albo niezgoda w kociele. Pyt. Gdzież tedy prawzdziwy został się kościoł. Odp. w Jerusalem. pyt. Ktoreż było Miasto stołeczne krolestwa Israelskiego. y fałzywego Kościoła. Odp. Miasto Samaria.

Lekcya XI.

O Prorokach.

Wszyscy krolowie Israelscy byli, zli y bał-

chans & idolâtres : il y en eut aussi plusieurs entre les Rois de Juda : & Dieu leur envoia aux uns & aux autres plusieurs Prophetes pour les rappeller à son service on appelle Prophétes tous ceux que Dieu a remplis de son esprit, & à qui il a découvert les choses cachees ; & cet esprit de Dieu, qui a parlé par les Prophétes, est le Sainr Esprit Seigneur & vivifiant. Ainsi Moise, Samuel, David & Salomon étoicnt des Prophétes : mais on donna ce nom particuliérement à ceux qui menoient une vie austere & retirée, comme des Religieux, & qui furent en fort grand nombre, pendant là divsion des Roiaumes. Tel fut Elie, qui arrêta la pluie pendant trois ans & demi, fit plusieurs autres miracles étonans : enfiu fut enlevé au Ciel, & est encore vivant. Il y a d'autres Prophétes dont nous avons des écrits, comme Isaïe & Jérémie. Ils prédirent que Samarie & Jérusalem Seroient détruites : & que Jérusalem seroit rétablie. A ces prédictions ils en méloient plusieurs touchant le Messie, marquant toutes

les

bałwochwalcy, było takze siła złych miedzy krolmi Judzkiemi: a Bog posyłał, tak onym iako y tym roznych Prorokow, dla powołania ich do swey służby. Zowią te Proroki ktorych Bog napełnił duchem swym, y ktorym obiawił, rzeczy taiemne, a ten Duch Boży, ktory mowił przez Proroki, iest Duch swięty, Pan y Ozywiciel. A tak Moizesz Samuel, Dawid, Salomon, byli Prorocy; ale osbliwie dawano Imię to tym, ktorzy Zywot ostry prowadzili, y od Ludzi osobny iako to Zakonnicy, ktorych wielka była liczba pod czas rozdzielenia Krolestw. Takim był Eliasz, ktory zatrzymał descz przeź pułczwarta Lata, siła innych cudow strasznych poczynił, na ostatek tez porwan był w Niebiosa, y iescze Zyc ma. Iest iescze sila innych Prorokow, ktorych mamy pisma iako to Isaiasz y Jeremiasz. Opowiedzieli ze Samaria y Jeruzalem miały bydz Zruinowane, a Jeruzalem znowu zbudowane. Do tych opowiedzi, mieszali y innych wiele, iako to o Messiaszu, Znacząc y dotykaiąc wszytkie

les circonstrances de sa naissance, de sa vie, de ses souffrances, de sa mort, & de son régne éternel. Ils ont dit, que Dieu feroit avec son peuple une nouvelle alliance, plus parfaite que l'ancienne: & qu'il appelleroit à son service toutes les nations du monde, les faisant renoncer à leurs idoles.

Demande. Qui étoient les Prophetes? Reponse. Des hommes remplis de l'Esprit de Dieu. D. Quel étoit cet esprit? R. Le saint Esprit seigneur & vivifiant. D. Pourquoi les apelle-t-on Prophétes? R. Parcequ'ils prédisoient l'avénir. D. Quand y en eut-il le plus? R. Depuis la division des deux Roiaumes. D. Qui est le plus fameux de ces tems-là? R. Elie. D. Commens est-il mort? R. Il n'est point mort. D. Qu'est-il donc devenu? R. Il a été enlevé au Ciel tout vivant. D. Qui sont les Prophétes dont noux avons des écrits? R. Isaie, Jerémie & plusieurs autres. D. Qu'ont-ils prédit? R. La ruine entiére du Roiaume de Samarie. D. Et de Jerusalem? R. Ils ont prédit qu'elle seroit ruinée & rétablie. D. Ont-ils

kie okolicznośći Narodzenia iego, Zywota, Cierpienia, Smierci, y Krolestwa wiecznego Mowili y to że Bog Vczyni Zludem swoim Nowe przymierze; daleko doskonalsze niż starego Zakonu, y że powoła do służby swey wszytkie Narody swiata przywiodszy ie do Zaprzania się Bałwanow swoich.

Pyt. Co są Prorocy? Odp. Ludzie pełni ducha Bozego. Pyt. Co to był za Duch. Odp. Duch swiety Pan y Ozywiciel. Pyt. Czemu ich Zwano Prorokami. Odp. Bo opowiadali przyszłe rzeczy. Pyt. Kiedy ich było naiwięcey. Odp. Od Rodzielenia y rozroznienia się dwoie krolestw. Pyt. Ktory był nazacnieyszy onych czasow. Odp. Eliasz. Pyt. Jako umarł. Odp. Nieumarł. Pyt. Gdzie się tedy podział. Odp. Porwany iest Zywo do Nieba. Pyt. Ktorzy są Prorocy ktorych mamy do tego czasu pisma. Odp. Izaiasz Jeremiasz y innych wielu. Pyt. Co opowiedzieli. Odp. Zniszczenie ostatnie Krolestwa Samaryiskiego. Pyt. A o Jeruzalem? Odp. Opowiedzieli że miało bydź zepsowane. Y

Znowu

ils parlé du Messie ? R. Oüy, ils ont predit tout ce qui luï devoit arriver. D. Ont-ils parle d'une nouvelle alliance ? R. Oüy, ils ont dit qu'elle seroit plus parfaite que l'ancienne. D. Qu'ont-ils dit de la vocation des Gentils ? R. Que toutes les nations quitteroient leurs idoles pour adorer le vrai Dieu.

Leçon XII.

De la captivité de Babylone.

LEs Rois d'Israël & de Juda ne profiterent, ni des reproches, ni des avertissemens des Prophetes, Au contraire, ils les persecuterent & les firent mourir cruellement pour la plûpart. Dieu souffrit leurs crimes avec une patience admirable, & les attendit long-tems à penitence : mais enfin il executa ses menaces. Le Roiaume de Samarie fut detruit, & les dix tribus dispersees en des pais eloignes, d'où elles ne revinrent jamais. Ensuite. Nabucodonosor Roi de Babylone ruina Jerusalem, brûla le Témple, & emmena le peuple en captivé. Ba-

baby-

Ananias Azarias et Misaël par leur foy furent deliures de la flamme. 1. Mac. II. 59.

Znowu wybudowane. Pyt. Czy mowili tez co o Messiaszu. Odp. Opowiedzieli wszytko to co miało na niego przypaść. Pyt. Wspomnieli tez co o przymierzu nowym. Odp. Tak iest, wspomnieli, że miało bydz doskonalsze nizeli stare. Pyt. Coz prorokowáli o powołaniu Narodow? Odp. Ze wszytkie Narody miały porzucić swe bałwany, dla pokłonu prawdziwemu Bogu.

Lekcya XII.

O Niewoli Babilońskey.

KRolowie Izraêlscy y Iudcy nic niedbali, na przymowki y napomnienia Prorokow. Przeciwnym sposobem, przesladowali ie, y kazali siłu zabijać okrutnie. Bog cierpiał ich złosci cierpliwoscią niezrownaną; y czekał długo ich pokuty lecz na konieć wypełnił pogrozki swe Krolestwo Samaryiskie było zniszczone dziesięc pokolenia rozprószone w kraie dalekie, zkąd niewrociły się więcey Naostatek Nabuchodonosor Krol Babiloński zruinował Ierusalem, spalił kościoł, y zapro-

bylone étoit alors la ville la plus puissante du monde; mais pleine d'idolatrie, de superstition, de débauches, & de toutes sortes de vices, les Juifs ne laisserent pas d'y garder leur religion, & d'y observer la loi de Moïse. Il y eut même parmi eux de grands Saints, pendant ce tems entr'autres le prophéte Daniel. qui mena une vie tres-pure au milieu de la cour & des plus grands emplois, & à qui Dieu révela de grands mysteres. Trois jeunes hommes, qui avoient éte élevés avec luy, refuserent d'adorer une grande statuë d'or, que Nabucodonosor avoit dressée, & il les fit jetter dans une fournaise ardente; où Dieu les conserva sans aucun mal. Le Roi rendit alors gloire à Dieu, qui commençoit ainsi à faire conoître sa puissance chez les infideles.

Demande. Dieu se hâta-t'il de punir les pechez des Israëlites? Réponse. Non: il les attendit long-tems à penitence. D. Que devint le royaume de Samarie? R. Il fut détruit. & les dix tribus dispérsées. D. Qui ruina

wadził Lud wniewolą. Było na ten czas miasto Babilon naimocnieysze w Swiecie; ale pełne bałwochwalstwa, Zabobonow, Wszeteczeństwa, y wszelakiey rospusty; Zydzi iednak nieprzestali trzymac się swego Zakonu, y Zachować prawo moizeszowe. Było nawet miedzy nimi dosyc swiętych Bożych przez ten czas, między innimy Prorok Daniel, ktory prowadził. Zywot bardzo czysty wposrzod Dworu swieckiego, y wposrzod naiwiększych swych Zabaw ktoremu Bog obiawił wielkie taiemnice. Troie młodych ludzi, ktorzy się wychowali znim sprzeczni byli w kłanianiu się wielkiey statuey złotey, ktorą Nabuchodonosor był wystawił, y kazał ie wrzucic wPiec ogniem pałaiący, gdzie Bog ie Zachował, bez żadney szkody. W ten czas krol oddał Bogu dzięki, ktory tym sposobem poczynał w sławiac moc swoię między Ludem niewiernym.

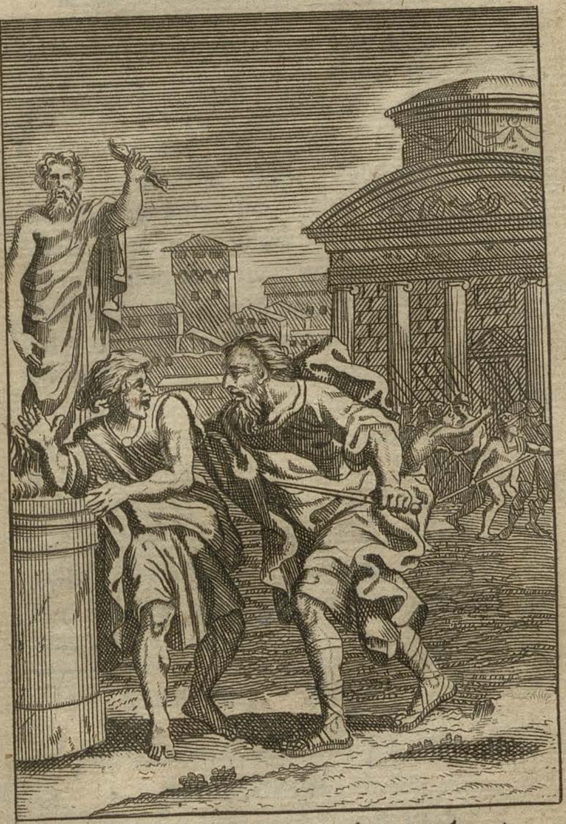
Pyt. Czy spieszył się Bog Karac grzechy Izraelczykow? Odp. Nie długo ich czekał do pokuty. Pyt. W Co się obrociło krolestwo Samaryiskie. Odp

na Jerusalem ? R. Nabucodonosor Roy de Babylone. D. Que fit-il du peuple Juif? R. Il l' emmena en captivité. D. Que devint la vraye Religion? R Les Juifs la conserverent dans leur servitude. D. Quelle étoit la religion de Babylone? R. L'idolatrie & la superstition. D. Qui fut Daniel, R. Un grand saint & un grand prophete. D. Que firent ses trois compagnons? R. Ils refuserent d'adorer l'idole du Roy de de Babylone. D. Que leur fit le Roy? R. Il les fit jetter dans une fournaise ardente. D. Que leur arrivat-'il? R. Dieu les conserva par miracle.

Leçon XIII.

De l'état dés Juifs aprés la captivité.

BAbylone fut prise par Cyrus Roy de Perse: qui mit les Juifs en liberté, & leur permit de retourner en leur

Mathathias cria a haute voix Quiconque a du zele pour la loy entre dans l'alliance et me suive . 1. Mac. II . 27 .

Było zepsowane, y dziesięc pokolenia rozproszone, Pyt. Kto zruinował Jeruzalem? Odp. Nabuchodonosor Krol Babiloński. Pyt. Dokąd obrocił lud Zydowski. Odp. Zaprowadził go wniewolą. Pyt. Gdzie się podziała prawdziwa wiara? Odp. Zydzi ią Zachowali w swey niewoli. Pyt. Co było za wiara w Babilonie. Odp. Bałwochwalstwo y Zabobony. Pyt. Kto był Daniel? Odp. Wielki swięty y wielki Prorok. Pyt. Co Vczynili iego trzey Towarzysze. Odp. Niechcieli się pokłonić Bałwanowi krola Babilońskiego. Pyt. Co im Krol uczynił. Odp. kazał ich wrzucić wpiec Ognisty. Pyt. Co się im tam stało. Odp. Bog ich cudownie zachował od naimnieyszey szkody.

Lekcya XIII.

O powodzeniu Zydow po wysciu z Niewoli.

BAbilon był wzięty od Cyrusa Krola Perskiego, ktory Zydom dał wolność, y pozwolił im wrocic się do swego,

leur pais, & de rebâtir le Temple & la Ville de Jérusalem. Aléxandre le Grand vint ensuite, & soûmit à l'Empire des Grecs la plus grande partie du monde. Les Juifs se trouvant mélés parmi les nations infidéles, ne laisserent pas de garder fidellement leur Religion & ne tomberent plus dans l'idolatrie de puis lá captivité. La conoissance du vrai Dieu s'établissoit petit à petit au milieu du paganisme. Il y eut toutefois des Rois, qui persecuterént les Juifs, pour les faire renoncer à leur sainte loi, & adorer les idoles. Antiochus l'illustre Roy de Syrie, prit Jérusalem, prophana le Temple, & fit cesser les sacrifices. Plusieurs Juifs soûffrirent constamment la mort, & même de cruels tourmens. Mais Judas Macabée & ses fréres prirent les armes, pour la défense de leur liberté & de leurs loix ; & Dieu les protegea si bien, qu'ils affranchirent le peuple du joug des nations. Le gouvernement demeura à cette famille des Macabeés, & il y en eut même des Rois. Mais ils furent bien-tôt ruines

go kraiu, y wybudowac znowu Kościoł, y Miaſto Jeruſalem. Przyſzedł potym Alexander wielki, y podbił pod Moc Grekow wiekſzą cześć ſwiata. Zydzi widziawſzy ſię Zmieſzanemi z narody niewiernymi, niezaniechali ſczerze zachować ſwoią wiare, y więcey niewpadli w bałwochwalſtwo od ſwego wzięcia wniewolą. Poznanie prawdziwego Boga brało gorę powoli wpoſrodku Poganſtwa. Byli iednak tacy krolowie, ktorzy presladowali Zydoſtwo, aby ich przymuſili do zaprzenia ſię praw ſwoich ſwiętych, y klaniania bałwanom. Antiochus przeſławny Krol Syryiſki, wziął Jeruſalem, z profanował Kościoł, y Zakazał offiary. Siła Zydow poniosło ſtatecznie ſmierc nawet, y ſtraſzne okrucienſtwa. Ale Judaſz Machabeiczyk zbracią ſwoią podnieſli woynę na obronę ſwych wolnoſci. y praw ſwiętych; y Bog ich tak dobrze bronił, ze wybawili lud, ziarzma okrutnego Narodu. Rząd tedy zoſtał ſię przytymże Domie Machabeiczykow, z ktorego y krolowie potym wyſzli. Ale krotko potym od

ruinés par les Romains, qui se rendirent maîtres du monde. Tout cela avoit été prédit par les Prophétes.

Demande, Qui fut celui qui delivra les Juifs de la captiviré de Babylone? Réponse. Ce fut Cyrus Roi de Perse. D. A quoi servit que les Juifs fussent melés avec les autres nations? R. A faire conoître le vrai Dieu chés les infideles. D. Les Juifs tomberent-ils encore dans l'idolatrie depuis la captivité? R. Ils n'y tomberent plus. D. Qui fut le premier qui les persécuta pour leur religion? R. Antiochus Roi de Syrie, Grec de nation. D. Par qui commença l'empire des Grecs? R. Par Aléxandre le Grand. D. Qui furent ceux qui résisterent à Antiochus? R. Judas Macabée & ses fréres. D. Que firent-ils. R. Ils mirent le peuple en liberté. D. Qui gouverna les Juifs depuis ce tems? R. Cette famille des Macabées. D. Qui les ruina? R. Les Romain.

LE-

Rzymian Zniſczeni byli, ktorzy ſię ſwiata wſzytkiego Panami Vczynili. Wſzytko to opowiedziano było przez Proroki.

Pyt. Kto był ten ktory wybawił Zydow z Niewoli Babilońſkiey. Odp. był to Cyrus Krol Perſki Pyt. Na'co ſię przydało że Zydzi byli Zmieſzani, zinnimi Narody? Odp. Dla ogłoſzenia prawdziwego Boga, miedzy niewiernymi. Pyt. Czy wpadli znowu Zydzi w bałwochwalſtwo, po wzięciu wniewolą. Odp. Już więcey niewpadli. Pyt. Kto był pierwſzym, co ich przesladował dla wiary ich. Odp. Antiochus krol Syryiſki: rodem Greczyn. Pyt. Od kogo poczęło ſię Kroleſtwo Greckie. Odp. Od Alexandra wielkiego. Pyt. Ktorzy odpor dali Krolowi Antiochuſowi. Odp. Judaſz Machabeyczyk y bracia iego. Pyt. Coz potym Vczynili. Odp. Wolnoſcią lud darowali. Pyt. Ktoz rządził ludem Zydowſkim od tego czaſu? Odp. Taz familia Machabeyczykow. Pyt. Kto ich zruinował potym. Odp. Rzymianie.

Leçon XIV.

Des Juifs spirituels & des Juifs charnels.

HErode, l'un des plus méchans hommes qui fut jamais, usurpa le Roiaume de Judée par la faveur des Empereurs Romains. De son tems les Juifs voïoient bien que le Christ alloit paroître, suivant toutes les prophéties. Mais il y avoit des Juifs spirituels & des Juifs charnels. Les Juifs charnels ne s'attachoient qu'aux choses sensibles : ils ne servoient Dieu que pour avoir les biens de la terre, abondance de blé & de vin, de grands troupeaux de bétail, des trésors d'or & d'argent : pour vivre grassement avec leurs femmes & leurs enfans. Ils ne craignoient Dieu qu'à cause de la pauvreté, des maladies & de la mort. Les Juifs spirituels & les vrais Israëlites servoient Dieu par affection ; ils l'honoroient & l'aimoient à cause de sa puissance, de sa sagesse, & de sa bonté infinie. Ils se regardoient comme des voïageurs sur la terre, & espéroient

Ceux qui viennent d'jsrael ne Sont pas touts jsraelites. Rom. IX. 6.

LEKCYA XIV.

O Zydach Duchownych y Cielesnych.

HErod człowiek że wſzytkich podobno Ludzi pod słońcem naigorſzy przywłaſczył ſobie Kroleſtwo Judckie, za pomocą Ceſarzow Rzymſkich. Za iego czaſu widzieli dobrze Zydzi, że Chriſtus miał ſię objawic według wſzelkich proroctw. Lecz dwoiąkięgo rodzaiu Zydzi byli: Duchowni y Cieleſni. Zydzi ciału ſłużący tylko do rzeczy grubych y widomych udawali ſię: Bogu nie ſłużyli, tylko za nagrodą dobrami tymi ziemſkimi doczeſnymi, obfitoſcią Zboża y Wina, gromadnych ſtad bydła. bogactw Złota y ſrebra: dla pożycia wczeſnego, z Zonami y zdziecmi ſwemi Boga ſię niebali, tylko dla Vboſtwa, Chorob, y Smierci. Zydowie zas duchownie, y prawdziwi Izraelczycy, ſłużyli Bogu z miłoſci, czczili go, y kochali dla iego wielkiey mocy, Mądroſci, y Dobroci nieſkończoney. Tak trzymali o ſobie, iakoby byli tylko Pielgrzymuiący na ziemi

ient une autre vie aprés celle-cy. Les uns & les autres attendoient le Regne du Messie, mais differemment. Les Juifs charnels prenoient au pied de la lettre tout ce que les Prophétes avoient dit en figures. Ainsi ils s'imaginoient qu'il régneroit sur la terre, qu'il seroit plus grand guerrier que David, & plus riche que Salomon; & que les Juifs sous son régne vivroient dans la gloire & dans les délices, commandant à toutes les autres nations. Les Juifs spirituels savoient qu'il y a de plus grands biens à attendre, que ceux dont on peut joüir sur la terre. Ainsi ils n'esperoient d'être heureux qu'aprés la resurrection : & attendoient principalement du Messie le secours qui nous est nécessaire pour conoître & pour aimer Dieu.

Demande. Qui fut le Roy des Juifs sous les Empereus Romains? Réponse. Ce fut Hérode. D. Quand fut accompli le tems de la venuë du Christ? R. Sous le regne d'Hérode. D. Qui étoient les Juifs charnels? R. Ceux

ziemi, ſpodziewaiąc ſię potym doczeſnym innego Zywota wiecznego. Ale tak ci iako y owi oczekiwali Krolestwa Meſſiaſzowego, lubo roznym ſpoſobem. Zydowie Cieleſni; piſmo Boze, y cokolwiek Prorocy przepowiadali w figurach, brali słowo w słowo. A tak rozumieli, że miał panować na Ziemi, ze miał bydz woiennikiem więkſzym nad Dawida, bogatſzym niż y Salomon, y ze Zydzi, pod iego rządem mieli zyć w chwale y roſkoſzy, rozkazuiący wſzytkim innym Narodom. Zydowie Duchowni, wiedzieli, ze ſię trzeba inſzych więkſzych Dobr ſpodziewać, nad te, ktorych tu na ziemi vzywamy. A tak ſzczęſcia ſobie żadnego pewnego niezakładali, aż po Zmartwychwſtaniu, y czekali oſobliwey do tego pomocy od przyſzłego Meſſiaſza, ktora ieſt potrzebna do Poznania, y Miłoſci Bożey.

Pyt. Kto był krolim Zydowſkime pod Ceſarzmi Rzymſkiemi? Odp. Był Herod: Pyt. Kiedy ſię czas wypełnił przyśćia Chryſtuſowego? Odp. Pod panowaniem Heroda. Pyt. Ktorzy byli

Ceux qui ne servoient Dieu que par interêt. D. Comment se figuroient-ils le Régne du Christ? R. Ils croioient qu'il régneroit sur la terre; qu'il soûmettroit aux Juifs toutes les nations; qu'il vivroit dans les richesses, les honeurs & les plaisirs. D. qui etoient les Juifs Spirituels? R. Ceux qui servoient Dieu par affection. D, Où mettoient-ils leur espérance: R. Dans l'autre vie, aprés la résurrection. D. Qu'attendoient-ils du Messie? R. Le secours nécessaire pour conoître & pour aimer Dieu.

Leçon XV.

De la Naissance de JESUS-CHRIST.

DU tems qu' Hérode régnoit en Judée, & que César Auguste étoit Empereur de Rome, il y avoit à Nazareth petite ville de Galilée en la terre sainte, une fille d'excellente sainteté nommée Marie, qui avoit résolu de demeurer Vierge: quoi-qu'elle eût

Le verbe a esté fait chair et il a habité par my nous. Jo. I. 14.

li Zydzi Cielesni. Odp. Ci ktorzy Bogu niesłuzyli tylko z Interessu. Pyt. Jako sobie Imaginowali Krolestwo Chrystusowe? Odp. Rozumieli ze miał panowac na Ziemi; Ze miał poddac Zydom wszytkie inne Narody, ze mieli zyć, y obfitowac w bogactwach, Godnosciach, y roskoszy. Pyt. Co za Zydzi byli Duchowni. Odp. Ci ktorzy słuzyli Bogu Zmiłośći. Pyt. W czym pokładali swoię Nadzie. Odp. W Przyszłym Zywocie, po Zmartwychwstaniu. Pyt. Czego się spodziewali po Messiaszu. Odp. Pomocy potrzebney dla poznania y Milosci Bożey.

LEKCYA XV.

O Narodzeniu JEZUSA CHRISTUSA.

NA ten czas kiedy Herod panował wbudzkiey Ziemi, a Cesar Auguste Rzymskim był Monarchą, była w Nazareth Miasteczku Galileyskim, w Ziemi swiętey Panienka iedna, bardzo świątobliwego Zywota, Imieniem Maria, ktora Slub uczyniła Panień-

stwa swe-

été fiancée à un saint homme nommé Joseph, de la même famille qu'elle, c'est à dire de la tribu de Juda & de la race de David. L'Ange Saint Gabriël fut envoié à Marie de la part de Dieu, pour luy annoncer qu'elle seroit la mere du Christ: & elle y consentit, aprés que l' Ange l'eut assurée qu'elle demeureroit vierge, & qu'elle seroit mere par l'opérarion du saint Esprit. Alors le fils de Dieu, le Verbe, qui étoit en Dieu au commencement, & qui etoit Dieu come son Pere, se fit chair; c'est à dire qu'il devint homme comme nous, prenant véritablement un corps & une ame, au sein de la sainte Vierge, Joseph & Marie furent obligés d'aller à Bethleem ville de Judee; & de loger dans une etable: & ce fut là que nâquit ce saint enfant, qui fut circoncis, au bout de huit jours, & nomme JEsus, c'est à dire Sauveur. Quelque tems apres des Mages, c'est à dire, des hommes savans, vinrent d' Orient pour l'adorer: & lui offrirent de l'or, de la myrre & de l'encens. Comme ils disoient

ſtwa ſwego będąc iuż poslubioną iednemu ſwiętemu Człowiekowi imieniem Jozephowi: teyze familiey ktorey y ſama, to ieſt z pokolenia Judy a z Rodu Dawidowego. Anjol Boży Gabriel, był poſłany do Mariey od Boga, aby iey zwiaſtował ze ſię ſtac miała Matką Chryſtuſową, y Zezwoliła ná to, ſkoro ią Anjoł upewnił, ze zawſze Zoſtanię Panną, y ſtanie ſię Matką, za ſprawą Ducha ſwiętego. Wten czas Syn Bozy to ieſt ſłowo Boże, ktore było w Bogu na początku, y ktore było Bogiem, iako y ſąm Ociec, ſtało ſię cialem, to ieſt ſtało ſię człowiekiem, iako y my, wziąwſzy na ſię prawdziwie ciało y duſze: w Zywocie Naſwzięt ſzey Panny Joſeph y Maria muſieli ſię ſkłonic do Bethleem miaſta Judżkiego, y mięſzkać wiedney ſtaini: y tam ſię narodziło to ſwięte Dziecie, ktore było obrzezane, po oſmiu dni, y mianowane JESUS, to ieſt Zbawiciel wkrotkim czaſie potym Magowie, to ieſt Ludzie mądrzy albo Mędrcy przyſzli ze wſchodu dla pokłonienia mu ſię, y ofiarowali mu, Złoto

ient qu'ils venoient adorer le Roi des Juifs, Hérode en prit l'allarme, & fit mourir tous les enfans des environs de Bethléem Mais Saint Josph emmena Jesus en Egypte avec sa Mere; & ils y demeurerent jusqu'à la mort d'Herode: puis ils revinrent à Nazareth, où Jesus vécut inconnu, jusques à l'âge d'environ trente ans: Soûmis à sa Mére & à Saint Joseph, qui passoit pour son pere; & travailloit avec lui, son mêtier de charpentier.

Demande. Qui fut la mere de Nôtre seigneur Jesus-Christ? Reponse. La Sainte Vierge Marie. D. De quelle tribu etoit elle? R. De Juda. D. De quelle famille? R. De David. D. Qui fut son mari? R. Saint Ioseph de la même famille. D. Comment fut-elle avertie quelle seroit mére du Christ? R. Par L'Ange Saint Gabriel, que Dieu lui envoïa exprés. D. Comment y consentit-elle? R. Aprés que l'Ange l'eut assurée qu'elle demeureroit Vierge. D. qu'arriva-

t-il

Myrrhę y Kadzidło. Jako powiedzieli że przyiechali pokłonic się Krolowi Zydowskiemu: Herod przeląkł się, y kazał pozabijac wsytkie dzieci w okoliczy Miasta Bethleem. Ale Joseph swięty wyprowadził Jesusa do Ægyptu, y z Matką iego, y tam mieszkali az do smierci Heroda, potym wrocili się do Nazareth; gdzie JEsus zył nieznaiomy, az do Lat około trzydziestu, poddanym będąc Matce swoiey, y Swiętemu Josephowi, ktory iego domniemanym Oycem był, y robił Znim w rzemiesle Ciesielskim.

Pyt. Kto był Matką Pana Naszego JEsusa Christusa? Odp. Naswiętsza Panna Maria. Pyt. Z ktorego była pokolenia? Odp. Z Pokolenia Judy. Pyt. Z ktorey familiey. Odp. Z Dawida. Pyt. Kto był jey Mezem. Odp. Joseph swięty teyze familiey. Pyt. Jako iey opowiedziano że się stanie Matką Chrystusową? Odp. Przez Anjoła Swiętego, Gabriela, do ktorey Bog posłał umyslnie. Pyt. Jako na to przyzwoliła. Odp. Jako skoro Anjoł ią upewnił, ze zawsze Panną Zostać

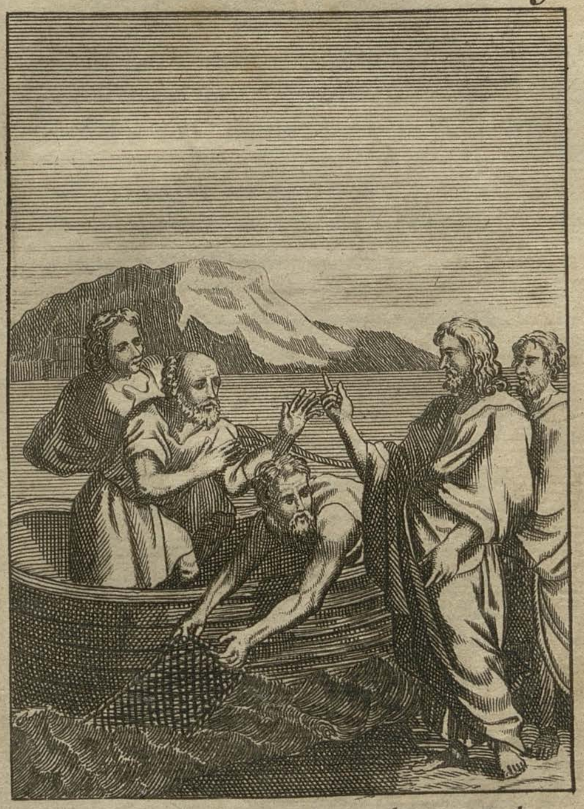
 miała.

t-il alors en elle ? R. Que le Verbe se fit chair. D. Qu'est-ce que le Verbe ? R. Le fils de Dieu. D. Qu'est-ce que se faire chair ? R. C'est se faire homme comme nous. D. Ou nàquit nôtre Seigneur ? R. A Bethléem dans une étable. D. Que signifie le Nom de Iesus ? R. Il signifie Sauveur. D. Qui furent les premiers Gentils qui l'adorerent ? R. Les Mages venus d'Orient. D. Que fit alors Hérode ? R. Il fit mourir tous les enfans mâles, autour de Bethléem. D. Comment Iesus fut-il sauvé ? R. Saint Ioseph l'emmena en Egypte. D. Comment passa-t-il la plus grande partie de sa vie ? Il vivoit soûmis à la Vierge sa mére, & à Saint Ioseph. D. Saint Ioseph étoit-il son pére ? R. Non: mais on le croioit. D. De quel métier étoit-il ? R. Il étoit charpentier.

miała. Pyt, Coz się wten czas Znią stało. Odp. To, że słowo stało się. Ciałem. Pyt. Co to iest słowo. Odp. Syn Boży. Pyt. Co to iest, stać się Ciałem. Odp. To iest stać się człowiekiem tak iako y my. Pyt. Gdzie się Narodził Pan Nasz. Odp. W Bethleemskiey staini. Pyt. Co znaczy Imię to JEsus. Odp. Znaczy Zbawiciel Pyt. Co za Narody pierwsze były co mu się kłaniały? Odp. Mędrcy przychodzący ze wschodu. Pyt. Co zrobił wten czas Herod. Odp. Kazał pozabijac wszytkie dzieci płci męskiey wkołoMiasta Bethleem. P. Jakoz JEsus uszedł? Odp. Swięty Joseph Zaprowadził go do Ægyptu. Pyt. Na czym strawił większą część Zywota swego? Odp. Zył poddanym będąc Pannie Naswiętszey Matce swoiey, y swiętemu Josephowi.Pyt. Swięty Joseph byłże Oycem iego. Odp. Nie, ale tak o nim rozumiano. Pyt. Co był za Rzemiosła. Odp. Był Cieslą.

LEÇON XVI.
De Saint Jean Baptiste.

TRente ans apres la naiſſance de Ieſus, il parut un grand Prophéte, Iean fils de Zacharie ſacrificateur & d'Elizabeth parente de la Vierge Marie. Il vivoit dans les deſerts, d'une vie plus auſtére que celle des anciens Prophetes, & exhortoit tout le monde à faire penitence : parce, diſoit-il, que le Roïaume des Cieux approche. Il baptiſoit dans le Iourdain. ceux qui profitoient de ſes predications; c'eſt-à dire, qu'il les faiſoit baigner & ſe laver, pour la remiſſion de leur péches : comme les Iuifs, avoient accoûtume de ſe laver, pour ſe purifier, ſuivant la loi. De là luy vint le nom de Baptiſte. Les Iuifs vouloient le reconoître pour le Meſſie, mais il leur declara qu'il ne l'étoit point; & qu'il n'étoit que ſon précurſeur, c'eſt-à dire, un homme envoyé devant. pour lui préparer le chemin, ſuivant les anciennes prophéties. Ieſus vint comme les autres ſe faire baptiſer par

Venes apres moy et je vous feray deuenir pescheurs d'hommes . Matth . IV . 19 .

Wody do Chrztu. P, Coż się stało przy Chrzcie iego. Odp. Duch Swięty zstąpił nąń oczywiście, w postawie Gołębicy. Pyt. Co za swiadectwo dał Jan Swięy o IezusieChrystusie? Od. Ze był Barankiem Bożym, ktory gładził grzechy swiata.

Lekcya XVII.

O Powołaniu Apostołow.

SKoro tylko IEsus był ochrzczonym, Duch Boży Zaprowadził go na Pusczą, gdzie pościł dni czterdzieści, y dopuscił się kusić przez Czarta, rożnemi sposoby. Wrocił się do Galileicy y mieszkał blisko Ieziora Genesareth. Tam powołał do siebie czterech Rybakow: Andrzeia, Szymona Brata iego, y innych dwoch Braci: Iakoba y Iana Synow Zebedeuszowych. Powołał y innych potym, osobliwie iednego Publicana, to iest, Odbieracza Podatkow, imieniem Mattheusza. Porzucali wszytko, aby za nim szli, iako skoro ich Zawołał. Po niemałym czasie

sciples : c'est-à dire, de gens attachés à l'ecouter, & à s'instruire soigneusement de sa doctrine. Il en choisit douze, qu'il nomma Apôtres, c'est-à dire, envoyez : par ce qu'il les envoia prêcher sa doctrine. Le premier fut Simon Pierre, puis André son frére, Iaques & Iean fils de Zébédée : Philippe, Barthelemy, Mathieu, Thomas, Iacques fils d'Alphée. Son frére Iude ou Thadée, Simon le Cananéen, & Judas Iscariot, qui trahit Iesus. Il donna à Simon le Surnom de Pierre, en lui disant : Tu es Pierre, & sur cette pierre, je bâtiray mon Eglise, & je te donneray les clefs du Roiaume des Cieux.

Demande. Où alla Iesus aprés son baptême. Réponse. Dans le désert. D. Qu'y fit-il ? R. Il y jeuna quarante jours. D. Qu-y souffrit-il ? R. D'être tenté par le demon. D. Comment apella-t-il ses Disciples ? R. Il leur dit de le suivre, aussi-tôt ils quittérent tout. D. qu'est-ce que des Disciples ? R. Des gens qui écoutent un maître & S'appliquent à sa doctrine. D. Que veut dire le nom d'Apôtres ? R. C'est-

à dire

ſie liczbę miał wielką Vczniow, to ieſt Ludzi ſłuchaiących go, y zpilnością uczących ſię nauki iego. Ztych wſzytkich obrał ſobie dwunaſtu ktorych nazwał Apoſtołami, to ieſt Posłańcami; abbowiem ie rozſyłał na opowiedanie Nauki ſwoiey. Pierwſzym był Szymon Piotr potym Andrzey Brat iego, Iakob y Ian, Synowie Zebedeuſzowi, Philip, Barthłomiey, Mattheuſz, Thomaſz, Iakub Syn Alpheuſza; Brat iego, Iudaſz albo thadeuſz; Szymon Chananeiczyk y Iudaſz Iſcariot, ktory zdradził Ieſuſa. Szymona przezwał Piotrem, mowiąc mu Ty ieſtes Piotrem, to ieſt opoką. Na tey opoce Zbuduię koſciol, y dam ci Klucze od Kroleſtwa Niebieſkiego.

Pyt. Gdzie ſzedł Ieſus po przyięciu Chrztu? Odp. Na puſczą. P. Co tam robił. Odp. Poſcił tam dni czterdzieſci. Pyt. Co tam cierpiał. O. Dopuſcił ſię kuſić od czarta. P Iakim ſpoſobem powołał vczniow ſwoich. Odp. Rzekł im żeby za nim ſzli, y natych miaſt porzucili wſzytko. Pyt. Co to byli

à dire des envoyez. D. Combien Iesus en choisit-il ? R. Douze. D. Dites leurs noms. R. Saint Pierre & Saint Andrée Son frère, Saint Iacques & Saint Iean fils de Zebédée, Saint Philippe, Saint Barthelemy, Saint Mathieu, Saint Thoma, Saint Iacques & Saint Iude enfans d'Alphée, Saint Simon, Iudas Iscariot le traître. D. Pourquoi Saint Pierre est-il nomme le premier ? R. Parceque Iesus dit qu'il seroit la pierre fondamentale de Son Eglise. D. Que lui dit-il de plus ? R. Qu'il lui donneroit les clefs du Roiaume des Cieux.

Leçon XVIII.

Prèdication de Jesus-Christ.

JEsus alloit par les villes & par les villages, prechant par tout l' Evangile du Roianme des Cieux, c'est-à dire la bonne nouvelle que le tems etoit venu, où tous les hommes etoient appelles à

la

Jesus prechoit leuangile du royaumeet guerissoit toutes Sortes de maladies Matth. IV. 23.

byli zą Vczniowie. O. Ludzie ktorzy ſłuchaią iednego Miſtrza, y na iego przeſtaią Nauce. P. Co ſię Znaczy to imie Apoſtoł. O. Poſłaniec. P. Wiele ich obrał ſobie Ieſus. O. Dwunaſtu Powiedz Imiona ich. O. Piotr Swięty; S. Andrzey brat iego. S. Iakub, y S. Ian Syn Zebedeuſza, S. Philipp. S. Barthłomiey. S. Mattheuſz. S. Thomaſz. S. Iakub y S. Iudaſz Synowie Alpheuſza: S. Szymon, Iudaſz Iſcariot Zdraica. Pyt. Czemu naipierwey był mianowanym Piotr Swięty. Odp. Albowiem Ieſus rzekł, że będzie kamieniem fundamentalnym koſciola ſwego. Pyt Co mu rzekł więcey. Odp. Ze mu da klucze od kroleſtwa Niebieſkiego.

LEKCYA XVIII.

Nauka Jeſuſa Chryſtuſa.

JEſus chodził po Wſiach y Miaſtach, opowiedaiąc wſzedy Kroleſtwo Niebieſkie, to ieſt daiąc Nowinę dobrą, że iuz czas przyſzedł, gdzie Lud wſzytek powołan będzie do Poznania Boga,

la connoissance de Dieu : qu'il etoit le Messie, ou le Christ, attendu & souhaitte par les Patriarches & predit par les Prophetes ; le fils de Dieu envoie pour sauver le monde: & que ceux qui croiroient en lui & feroient penitence, obtiendroient le pardon de leurs pechez, & ensuite la vie eternelle Pour montrer qu'il parloit de la part de Dieu, il faisoit une infinite de miracles. Il guerissoit toutes sortes de maladies, en un moment & d'une parole. Il rendoit la vûë aux aveugles, la parole aux muëts l'ouie aux sourd : il delivroit les possedes du demon, il ressuscitoit les morts: En même tems sa vie etoit l'exemple de toutes sortes de vertus. Il etoit humble de cœur, il etoit doux, suffroit patiemmens les importunitez de la pauvrete, & les incommoditez des hommes. Il etoit plein de compassion pour les pecheurs, qui vuloient se convertir : mais plein de zele, contre les pecheurs endurci. Il ne cherchoit en toutes ses actions que la gloire de Dieu Son pere. & passoit souvent les nuits à le prier. Il enseigna

że ieſt Meſſiaſzem, albo Chryſtuſem, oczekiwanym, y zdawna pożądanym od Patriarchow, y opowiedzianym przez Proroki; Synem Bożym posłanym dla Zbawienia Ludzkiego; że wſzyſcy ci ktorzyby uwierzyli weń, y czynili pokutę; otrzymaią odpuſzczenie grzechow, a potym Zywot wieczny. Aby tedy pokazał, że od Boga idzie naucza ź ſtrony iego, czyni niezliczone cuda. Leczy rozmaite choroby wiednym momencie, y słowem iednym. Wraca wzrok ślepym, mowę niemym, Słuch głuchym, Vwalnia opętanych od Czarta, wkrzeſza vmarłych. Nawet Zywot iego przykładem był wſzytkich Cnot. Był pokornego ſerca' Cichym, ponośił cierpliwie przykrośći vboſtwa, y nie wczaſy Ludzkie. Pełē uzalenia ſię nad grzeſzniki, ktorzy ſię nawracać chcieli, oraz pełen Zarliwośći przeciwko grzeſznym zakamiałym. Nie ſzukał we wſzytkich ſwych ſprawach, tylko chwałę Boga Oyca ſwego, całę nocy trawiąc ku niemu na modlitwie Nauczył Vcznie ſwoię, ſpoſobu tego Modlenia

gna à ses Disciples cette forme de priere : Nôtre Pére qui étes aux Cieux, que vôtre Nom soit Sanctifié : que vôtre Regne arrive que vôtre volonté soit faite, en la terre comme au Ciel : adonnes-nous aujord'hui nôtre pain quotidien : & nous pardonnes nos offenses, comme nous pardonnons à ceux qui nous ont offensé & ne nous induisés point en tentation, mais délivrés-nous du mauvais. Ainsi soit-il.

Demande. A quoi s'occupoit Jesus ? Reponse. A precher par les villes & par les villages. D. Que préchoit-il. R. L'Evangile du Roïaume des Cieux. D. que veut dire Evangile ? R. Bonne nouvelle. D. Qu'est ce que le Roïaume des Cieux. R. La connoissance de Dieu, & la vie éternelle. D. Que disoit Jesus de lui-méme ? R. Qu'il étoit le Christ & le fils de Dieu. D. Que disoit-il qu'il falloit faire ? R. Croire en lui & faire pénitence. D. Pourquoi faire pénitence ? R. Pour obtenir la rémission des péchés, D. Comment montroit il que Dieu l'avoit

en-

się. Oycze nasz, ktoryś iest w Niebiesiech. Niech się swięci imię twoie. Niech z stąpi na nas krolestwo twoie. Niechsię stanie wola twoia, iako w Niebie tak na Ziemi Day nąm dzis chleba naszego powszedniego, Odpuść nam grzechy nasze, iako y my odpusczamy tym, ktorzy nas obrazili; y nie Prowadz nas w pokuszenie, ale nas wybaw ode Złego. Amen.

Pyt. Czym się bawił Jesus? Odp. Nauczaiąc po Miastach miasteczkach y wsiach. P. Czego nauczał. Odp. Ewangeliey o krolestwie Niebieskim. P. Co się ma rozumiec przez to słowo Ewangelia? O. Nowina dobra. P, Co to iest Krolestwo Niebieskie? O. Poznanie Boga, y Zywot wieczny. P. Co Jesus mowił o sobie samym. Odp. Ze był Chrystusem y Synem Bożym P. Czego vczył żeby czynic. Odp. Wierzyc weń, y czynic pokutę. P. Na co czynic pokutę? Odp. Dla otrymania odpusczenia grzechow? P. Jako to pokazał ze go Bog posłał O. Przez Cuda ktore sprawował. P. Co

envoie? R. Par les miracles qu'il faisoit. D. Quels miracles faisoit-il. R. Il guérissoit toutes sortes de maladies. D. Que faisoit-il encore? R. Il chassoit les démons, il ressuscitoit les morts. D. De quelles vertus nous a-t-il montré l'exemple? R De toutes: mais principalement de l'humilité, de la douceur, de la patience, de la compassion, de la bonté du zéle. D. A quoi tendoient toutes ses actions. R. A faire la volonté de son Pére & le glorifier. D. Prioit-il beaucoup. R. Il passoit souvent les nuits en priére. D. quelle priére nous a-til enseigneé? R. Le Pater. D. Dites-le en François? R. Nôtre Pére, &c.

Leçon XIX.

Des ennemis de JESUS-CHRIST.

JÉsus se faisoit admirer de tout le monde, & attiroit aprés lui de grandes troupes qui le suivoient jusques dans les déserts. Non seulement les Juifs, mais les gentils S'empressoient pour le voir

Ie vous ay fait voir beaucoup de bonnes œuures de la part de mon pere: pour la quelle de ces oeuures me lapidés vous.
Jo X. 32.

to za cuda były. O. Leczył rozne choroby. P. Co więcey czynił. Odp. wyganiał Diabły, wskrzeszał Vmarłe. P.Ktorych cnot na sobie samym pokazał nam przykład? Odp. Wszytkich, osobliwie. Pokory, Cichośći, Cierpliwośći, Vżalenia się, Dobroci, y Zarliwosci. Pyt. Do czego się żciągały wszytkie iego Sprawy, O. Do wykonania woli Oyca swego, y wielbienia go. Pyt. Modlił się też siła. Odp. Całe nocy często trawił na Modlitwie? Pyt. Co za modlitwy nas nauczył? Odp. Pacierza. Pyt. Powiedz go iaki to Pacierż. Odp. Oycze nasz &c.

LEKCYA XIX.

O Nieprziaciołach Jezusa Chrystusa.

WSzytek Lud dziwował się sprawom Jezusowym, ze pociągał za sobą wielkie Ludzi mnostwo, ktorzy zanim szli aż na puszczę: nietylko Zydowie, ale y Poganstwo cisnęło się,

voir & pour l'entendre. Les Scribes & les Pharisiens en furent envieux & s'offenserent de la liberté auec laquelle il reprenoit leurs vices. Les Scribes étoient les docteurs des Juifs, dont il faisoit voir l'ignorance & la mauvaise foi les Pharisiens étoient ceux qui prétendoient observer la loi plus exactament que les autres, mais la plûpart n'etoient que des hypocrites, superbes & avares, qui trompoient le peuple par une apparence de dévotion. Jesus n'étoit pas moins hai des sacrificateurs & des senateurs, qui gouvernoient les Juifs: parcequ'il predisoit que dans peu Jérusalem seroit ruinée avec le temple. En un mot tous les Juifs charnels, ne povoient croirequ'il fût le Messie, levoient si pauvre si humble & sidoux. Sa Doctrine leur étoit odieuse, parcequ'il préchoit le mépris des richesses, des plaisirs & de tous les biens de cette vie; & disoit que qui veut le suivre doit porter sa croix, renoncer à tout & à soi-même. Les ennemis de Jesus lui dirent souvent des injures, prirent des pierres pour lui jetter, & résolurent enfin de le faire

aby go widzieli, y nauki iego słuchali zakonni, Pharuzowie zayrzeli mu tego, y tę iego bezpieczność ktorą występki ich gromił za vraze sobie mieli. Zakonni ci Pisarze, byli to Doktorowie Zydowscy, ktorym na oczy wyrzucał prostotę niewiadomość, y złą ich wiarę. Pharizeuszowie, byli to ci ktorzy nad innych Prawo. Zakonne zachowywali, ale wieksza ich częsc tylko hypocrytami, chytremy Pysznemi, y Łakomemi była ktorzy zwodzili lud, przez zmyslone Nabozenstwo. Niemniey Jezusa mienawidzieli ich kapłani y Senat Zydowski; ktory zydami rządził, dla tego ze opowiedał w krotce zniszczenie Jerozolimy y zkosciołem. Krotko mowiąc wszyscy Zydzi Cielesni, nie mogli temu wiary dać, zeby był Messiaszem, widząc go tak ubogim, pokornym y cichym: Nauka iego była nie nawisna, że przepowiedał wzgardę bogactw, Vciech y wszelkich dobr swiata tego, y mowił, ze kto chce go nasladować, ma dzwigac swoi krzysz, odrzec się wszytkiego, nawet siebie samego. Nieprzy-

re mourir. Ils gagnérent un de ses disciples, Judas Iscariot, qui promit de le leurt livrer moiennant trente piéces d'argent, de la valeur de quinze écus.

Demande. Jesus étoit-il fort suivi? Réponse. On venoit en foule de tous côtés pour le voir & pour l'entendre. D. Eut-il des ennemis ? R. Ouy les Juifs charnels. D. Pourquoi le haíssoient-ils ? R. Parcequ'il prechoit l'humilité & la pauvreté. D. Qui furent ses plus grands ennemis ? R. Les scribes, le Pharisiens, les Prêtres & les Senateurs. D. Qui étoient les Scribes ? R. Les Docteurs de la loi. D. Qui étoient les Pharisiens ? R. Ceux qui faisoient profession d'observer la loi mieux que les autres. D, Ne vivoient-ils pas bien ? R. Non, la plûpart n'étoiens que des hypocrytes. D. Jusques où alla la haine des ennemis de Jesus? R. Jusques à résoudre sa mort. D. Qui fut celui qui promit de le leur livrer? R. Judas Iscariot l'un

iaciele Jezusa czesto mu Złorzeczyli, porywali się do kamieni, aby nań rzucali, naostatek wyrzekli, aby go Zamordować. Przemowili ziednego zvczniow Judasza Iscariota, ktory go im wydać obiecał, za nagrodą trzydziestu srebrnikow valoru naszych piętnastu Talerow Hiszpańskich.

Pyt. Szłosz za Jezusem wiele mnostwa ludzi. Odp. Szło gromadamiże wszytkich stron, aby go widzieli, y iego słuchali. Pyt. Miał że Nieprzyiacioły. Odp. Miał Zydow Cielesnych. Pyt. Za co go nie nawidzieli. Odp. Ze Nauczał Pokory y Vbostwa. Pyt. Ktorzy byli iego naigłownieysi Nieprzyiaciele? Odp. Zakonni, Pharizeuszowie, Kapłani y Senat. Pyt. Co to byli zakonni. Odp. Doctorowie prawa. Pyt. Co to byli Pharizeuszowie. Odp. Ci ktorzy naylepiey Zachowywali prawa swoię nad innych. Pyt. Czy żyli dobrze. Odp. Nie, bo większa część tylko hypocrytami była? Pyt. Iak wielka była nienawiść Nieprzyiacioł Jezusowych. Odp. Tak wielka, że się az odwazyli Zabić go. P. Kto był co im wydać go obiecał? Odp. Judasz Isca-

 riot.

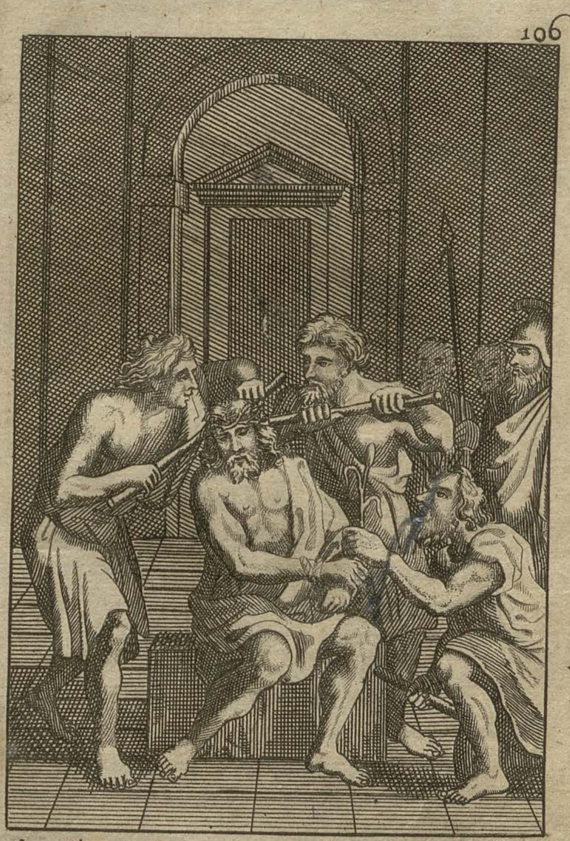
l'un des douze Apôtres. D. Pour compien ? R. Pour trente piéces d'argent.

Leçon XX.

De la Passion de Jesus Christ.

Ce fut au tems de la Paque, que les ennemis de Jesus résolurent de le prendre & de le faire mourir. La veille, qui étoit un jeudy, il alla faire la cene, c'est-à dire souper avec ses Disciples. Comme ils mangeoient, il prit du pain, le benit, le rompit, & leur distribua, disant : Prenés, mangés, cecy est mon corps, qui sera livré pour tous ; puis il prit du vin dans la coupe, le benit & leur donna, disant : Beuvés en tous ? cecy est mon sang, le sang de la nouvelle alliance, qui sera repandu pour vous : faites cecy en mémoire de moi. Ensuite il sortit avec eux, & alla au mont des olives, en un jardin où il avoit accoûtumé de prier : là il pria son Pére de détourner de lui ses souffrances, ajoûtant toutefois : Que vôtre volonté soit faite.

te-

Nous l'auons veu qui n'estoit pas reconnoissable, le derner des hommes l'homme de douleurs. Isa LIII. 2

riot, ieden ze dwunastu Apostołow. Pyt. Za wiele. Odp. Za trzydzieści srebrnikow: albo groszy srebrnych.

Lekcya XX.

O Mece Jezusa Chrystusa.

BYło to pod czas Paschy, kiedy Nieprzyiaciele Jezusa vsadzili się aby go poimać, y na smierc, osądzić. Dzien przed tym, ktory był Czwartek, sprawił wieczerzą, to iest, iadł z uczniami. Pod czas Jedzenia, wziął Chleb, błogosławił go, łamał, y onym rozdał, mowiąc. Bierzcie, Jedzcie, to iest Ciało moie ktore będzie wydane za was: potym wziął wino wkielich błogosławił go, y podał im. Mowiąc. Pyicie wszyscy. To iest moia krew, krew Nowego przymierza, ktora będzie wylana za was: Czyńcie to na pamiątkę moię. Wyszedł potym znimi, y poszedł na gore Oliwną; do pewnego Ogrodu, gdzie miał Zwyczay modlic się; tam prosił Oyca swego, aby oddalił od niego przyszłe męki, przydawszy iednak ;

Nie-

te. Cependant Judas amena une grande troupe de gens armée, qui le prirent & le menerent chés Caiphe le souverain pontife, où il fut condamné à la mort, sur de faux temoignages Tous les Disciples de Jesus l'abandonnerent, & Pierre même le renia trois fois, comme Jesus avoit prédit. De chez Caiphe on le mena chés Ponce Pilate, qui gouvernoit la Judeé pour les Romains, Pilate trouvant Jesus innocent, chercha plusieurs moiens, pour le delivrer. Là Jesus fut fouete, puis couronné d'epines, par les Soldats ; en dérision de ce qu'il se disoit le Roi des Juifs.

Demande. En quel tems mourut Jesus? Réponse. Au tems de la Pâque. D. Que fit-il au dernier souper avec ses Apôtres? R. Il leur donna son Corps & son Sang. D. Coment leur donna-t-il son Corps. R. Il prit du pain le beny, & leur donna: disant : Cecy est mon Corps. D. Comment leur donna-t-il son sang? R. Il prit la coupe, avec du vin, & leur dit: Cecy est mon Sang, le Sang de la nouvelle alliance. D. Que fit Jesus apres

la

Niechay wola twoia ſtanie ſię. Tym czaſem Judaſz przywiodł wielką Zgraie Ludzi zbroinych, ktorzy go poimaly, y prowadzili do Caiphaſza Naiwyzſzego Kapłana, gdzie był oſądzony na ſmierć za falſzywemi ſwiadectwy. Vczniowie Jezuſowi wſzyſcy odſtąpili go, piotr nawet trzy razy zaprzał ſię go, iako mu był Jeſus opowiedział. Od Caiphaſza zaprowadzono go do Pontiuſza Piłata, ktory ſprawował Judzką krainę za Przymiany. Piłat. znalazſzy Jeſuſa niewinnego, ſzukał rozmaitych Sposobow aby go vwolnił. Tam Jeſus był Vbiczowan, potym Vkoronowan koroną cierniową od Zołnierzſtwa; na poſmiech, ze ſię nazywał Krolem Zydowſkim,

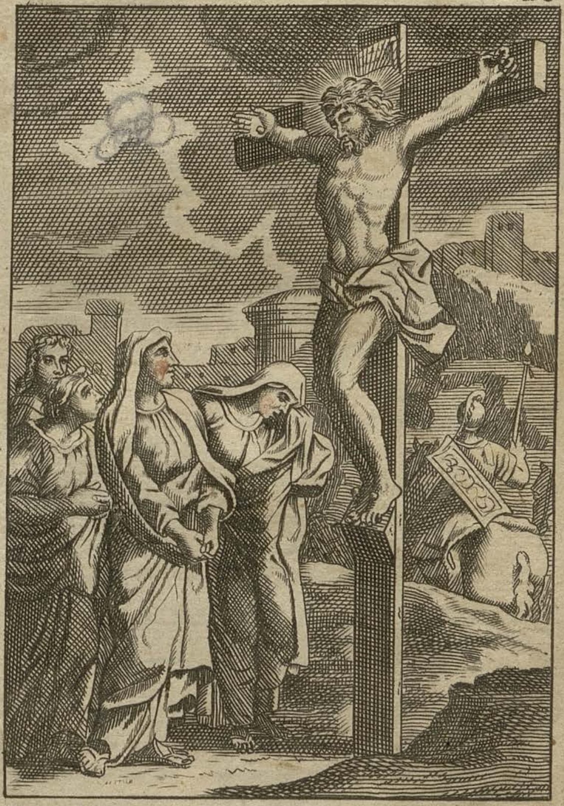
Pyt. Ktorego czaſu umarł Jeſus? Odp. Pod czas Paſchy. P. Co Vczynił przy oſtatniey wieczerzy z Apoſtoły. O. Dal im Ciało ſwoię, y krew ſwoię. P, Jak im dał Ciało ſwoię. O. Wziął Chleb, błogoſławił go, y dał im, mowiąc. To ieſt Ciało moię. P, Jak im dał krew ſwoię. Odp.

la Cene ? R. Il alla prier Dieu au jardin des olives. D. Que fit alors Judas ? R. Il amena des gens armés pour prendre Jesus. D. Où le menerent-ils ? R. Chés Caiphe le grand pontife. D. Que devinrent les Apôtres ? R. Ils s'enfuirent tous. D. Que fit Saint Pierre ? Il renia trois fois Jesus. D. De Caiphe ou mena-t-on Jesus ? R. Chés Pilate. D. Que lui fit-on là ? R. Il y fut fouetté & couronné d'episnes,

LEÇON XXI.

De la mort de Jesus-Christ.

PIlate condamna enfin Jesus, quoi qu'à regret, & le fit conduire, chargé de sa croix, en un lieu nommé Golgota ou Calvaire, Là Jesus fut crucifié entre deux voleurs. La croix étoit le plus infame supplice, qui fut alors en

Iesus Christ est mort vne fois pour nos pechés, le juste pour les injustes. 1. Pet. III. 1.

O. Wział kielich z winem, y rzekl im. To iest krew moia, krew nowego przymierza. P. Co Vczynił Jesus, po wieczerzy. O. Poszedł modlic się Bogu do Ogrodu oliwnego. P. Co wten czas Vczynił Judasz? O. Przyprowadził Ludzi zbroinych na poimanie Jesusa. P. Gdzie go poprowadzili? O. Do Caiphasza naiwyzszego Kápłana. P. Wco się obrocili Apostołowie? O. Wszyscy po Vciekali. P. Co zbroil Piotr swięty. O. Zaprzal się trzy razy Jesusa. P. Gdzie prowadzono Jesusa od Caiphasza. O. Do Piłata. P. Co mu tam Vczyniono. O. Był Vbiczowan, y Cierniem Vkronowan.

Lekcya XXI.

O Smierci Jesusa Chrystusa.

Pilat. zkazał nakoniec Jezusa na Smierc lubo niechętnie, y kazał go zaprowadzić, obziązonego Krzyzem swym na Mieysce mianowane Golgota albo Calwaria. Tam był Jesus między dwiema Łotrami Vkrzyzowan Krzyz ten,

en usage : on n'y condamnoit que des esclaves & d'autres miserables, & encore pour les plus grands crimes. Jesus y demeura jusqu'à ce que toutes les prophéties fussent accomplies. A sa mort le soleil s'obscurcit, la terre trembla, les tombeaux s'ouvrirent, les morts ressusciterent. C'étoit un vendredi, le jour de la Pâque, lorsque l'on immoloit l'agneau qui étoit la figure de Jesus-Christ. Ausi sa mort fut le veritable sacrifice, dont tous les autres n'avoient été que des images. Cette mort satisfit pleinement à la justice de Dieu, pour les pechés de tous les hommes. Jesus innocent paia pour les coupables : il les racheta par son Sang de l'esclavage du démon; & leur ouvrit par sa mort le chemin de la vie éternelle.

Demande. Comment mourut Jesus-Christ. Réponse. Il fut attaché à une croix entre deux voleurs. D. Quel etoit le supplice de la croix ? R. Le plus infame qui fût alors. D. Qu'arriva-t-il à sa mort ? R. le soleil fut obscurci, la terre trembla, les morts ressu-

Ils ne laisseront pas en toy pierre sur pierre parce que tu n'a pas connu le temps de ta visite. Luc. XIX. 44.

Apostołow y Ewangelistow. P. Dlaczego powinnismy wierzyc Pismu: O. Albowiem iest natchnione przez Ducha Swiętego. P. Powinniżesmy tez wierzyć Traditiom? O. Powinnismy poniewaz ztegoz pochodzą początku.

Lekcya XXVII.

O Spustoszeniu Jerusalem.

MIasto Jerusalem y Rzeczpospolita Zydowska trwała do pewnego czasu, po Rozgłoszeniu Ewangeliey, poki Nowy Kosciol Narodow dobrze nieufundował się: Dawnych bowiem Israelitow miał bydz iego początkiem y Założeniem. Przyszedł nąkoniec czas, gdzie Jerusalem miało bydz spustoszone, według Proroctwa Jesusa Chrystusa. Zydzi powstali przeciwko

se révolterent contre les Romains. Il y eut une guerre tres cruelle ; Jerusalem fut assiegée, & la famine y fut si horrible, qu'il y eut des meres qui mangerent leurs propres enfans. Dans ce siege seul il perit onze cens mille perssones. La ville fut prise & ruinée, par Titus fils de l'empereur Vespasien, & le temple fut brûlée. Dieu punit ainsi cette malheureuse ville où avoit éte répandu le sang de tant de prophetes : & sur tout celuy de Jesus-Christ, son roy & son Sauveur. Les Juifs, qui ne l'avoient pas voulu reconoitre pour leur liberateur, devinrent esclaves des Romains, furent chasseéz de leur pais, & reduis au miserable état où ils son depuis seize cens ans. Les cérémonies de l'ancienne loy furent alors entierement abolies. Car il avoit été libre jusques-là, même aux fidelles, de les pratiquer.

Demande. Pourquoy la ville de Jerusalem subsista-t-elle encore quelqua tems aprés la publication des l'Evangile ? Réponse. Afin que l'Eglise

wko Rzymianom: wſczęła ſię bardzo okrutna woyna, Jeruzalem było oblęzone, y był tak wielki głod, że Matki nawet właſne ſwoie ziadały dzieci. Wtym Samym oblęzeniu Zginęło iedenaſciekroć ſto tyſięcy Ludzi. Miaſto wzięte y ſpuſtoſzone od Tituſa Syna Ceſarza Veſpaſiana, y koſcioł był ſpalony. Skarał tak Bog to przeklęte Miaſto, gdzie wiele Prorokow krew była rozlana, a nadewſzytko Jeſuſa Chryſtuſa, Krola ſwego, y ſwego Zbawiciela. Zydowie ktorzy go Vznac niechcieli za ſwego Zbawcę zoſtali Niewolnikami Rzymian, wygnani z Oyczyzny ſwey y obroceni w Mizerną conditią wktorey zoſtaią od ſześćnaſcie ſet Lat. Zwyczaie y Ceremonie ſtarego Zakonu, cale Znieſione były. Bo tego czaſu ieſcze wolno było, nawet wiernym Vzywac ich.

Pyt. Dla czego Miaſto Jeruſalem trwało cokolwiek czaſu po rozgłoſzeniu Ewangeliey. O. Aby koſcioł Poganow budowany był na fundamentach ſtarego Zydowſkiego. P.

glise des Gentils fit bâtie sur le fondement de celle des Juifs. D. Par qui fut ruinée Jerusalem ? R. Par Titus fils de l'empereur Vespasien. D. Y mourut-il beaucoup de monde ? R. Onze cens mille ames. D. La famine fut-elle grande ? R. Il y eut des femmes qui mangerent leurs enfans. D. pourquoy cette ville fut-elle traitée de la sorte ? R. Pour avoir fait mourir Jesus-Christ. D. Que devinrent les Juifs ? R. Ils furent reduits en servitude & dispersés par tout le monde. D. Que leur est-il arrivé depuis ? R. Ils sont encore au même état. D. Depuis combien de tems ? R. Depuis seizecens ans.

LEÇON XXVIII.

Des Persécutions.

TOus les apôtres souffrirent le matyre : & tous leurs disciples, comme les premiers papes & les premiers évéques, donnerent aussi leur vie, pour témoignage de l'évan-

N'ayés point peur de ceux qui tuent le Corps et ne peu-
uent rien faire de plus. Luc. XII. 4.

Od kogo było spustoszone Jerusalem. Odp. Od Titusa Syna Cesarza Vespasiana. P. Siła tam Ludzi Zginęło. Odp. Jedenasciekroc sto tysięcy Dusz. P. Czy był tam wielki głod. Odp. Tak wielki że Matki niektore iedli dzieci swoie. P. Czemu Miasto to,, takim sposobem było pustoszone? Odp. Ze Jesusa Chrystusa Zamordowało. Pyt Wco się obrocili Zydzi. Odp. Obroceni byli wniewolą, y rozproszeni po wszytkim swiecie. Pyt. Coz im się potym Stało? Odp. Wtymże stanie mizernym do tych czas zyią. Pyt. Od iak dawnego Czasu. Odp. Od szesnastu set lat.

Lekcya XXVIII.

O Przesladowaniu.

APostołowie wszyscy podięli męczeństwo a potym ich Vczniowie; iako to pierwsi Papieze, y pierwsi Biskupi, ktorzy łozyli zdrowie swoie na swiadectwo Ewangeliey. Trzysta lat

l'évangile. L' église continua d'être persecutée pendant trois cens ans : & il y eut une multitude innombrable de martyrs de tout sexe & de tout âge. Quoy que les Chrétiens ne fissent que tout bien à tout le monde, tout le monde les haissoit : parce qu'ils détestoient l'idolatrïe & les vices de toutes sortes, qui regnoient parmi les payens. Les empereurs & les magistrats prirent à tâche plusieurs fois de les exterminer. On les bannissoit, on leur ôtoit leur bien, on les mettoit en prison, on les faisoit mourir. Mais ils ne craignoient point la mort : c'est pourquoy on employoit contre-eux les supplices les plus cruels : des chevalets & des poulies, pour les etendre ; des dens de fer, pour les dechirer ; du feu, des grils, de l' huile bouillante, du plomb fondu. Les uns étoient exposés aux bêtes cruelles, pour être dévorez, d' autres étoient écorchez, éventrez, sziez en deux. On leur coupoit les pieds & les mains, on leur arra-

choit

ustawicznie przesladowany był kosciol: zkąd bez liczby było Męczennikow oboiga płci, y roznych lat. I chociasz Chrzescianie wszytko Dobre czynili Ludu wszytkiemu, wszytek lud miał ich wnienawisci, ze brzydzili sobie bał wochwalstwo, y zbrodnie wszelakie ktore gore brali między pogaństwem. Cesarze y vrzędy często w Vmysł brali zeby ich wykorzenic. Wyganiali ie, wydzierali dobra ich rzucali w Więzienie, Mordowali: iednak nie się smierci niebali zkąd zazywali przeciwko nich, Mąktiak nayokrutnieyszych bydła miedzianego rozpalonego, krat zelaznych dla rozciągnienia, Ząb zelaznych na rozdarcie, Ognia, Roszty Oleju wrzącego, Roztopionego ołowiu. Jednych rzucano okrutnym bestiom do pożarcia, innych ze skory łupiono, wystrzebiono, wpuł przerzynano. Vcinano nogi y rece, oczy wyłupywano, wybijano zęby w paznogcie zabijano. Ci ktorzy smierc statecznie ponosili, Zwali się Męczennici, albo swiadkowie, iako to swięty wawrzyniec, S. Vincenty S. Sebastian,

choit les yeux, les dens, les ongles. Ceux qui souffroient constamment jusqu'a la mort étojent nommés martyrs, comme saint Laurent, Saint Vincent, Saint Sebastien, Sainte Agnés, Sainte Apolline, & une infinité d'autres. Les fidéles s'assembloient à leurs tombeaux pour louer Dieu, & se recommander à leurs prieres.

Demande. Comment moururent les apôtres & leurs premiers disciples? Reponse. Presque tous souffrirent le martyre. D. Combien durerent les persecutions contre les Chrétiens? R. Trois cens ans. D. Quel mal faisoient-ils pour se rendre si odieux? R. Ils ne faisoient que du bien. D. Pour quoy donc les haissoit-on? R. Parce qu'ils condamnoient l'idolâtrie & les vices des payens. D. Que leur faisoit-on? R. On consisquoit leur bien: on les faisoit mourir. D. Se contentoit-on de les faire mourir? R. Non. parce qu'ils méprisoient la mort. D. Dites quel ques-uns de leurs suplices? R. On les étendoit avec des poin-

S. Agnieszka, S. Apollonia, y inni wszyscy Wierni Chrystusowi gromadzili się do Grobow ich, y chwalili Boga, Zalecaiąc się modlitwom ich.

Pyt. Jako Vmarli Apostołowie y pierwsi ich Vczniowie. O. Ledwie niewszyscy podięli męczeństwo. P. Jak dlugo trwało przesladowanieprzeciwko Chrescianom ? Odp. Trzysta lat. P. Co złego robili, że tak ich wnienawisci miano. O. Dla dobrze czynienia Ludziom. P. Dla czegoż ich tedy nienawidzono? Odp. Ze znaszali bałwochwalstwo, y występki Pogaństwa. P. Co im Za to robiono ? Odp. Odp. Odbierano im dobra; y na smierć skazywano. P. Czy dość im na tym było, że ie Zabijano. O. Niedosyć, bo za nic sobie mieli smierc. P. Powiedz nie ktore ich męki? O. wyciągano ie na miedzianych bydłach, szarpano ostrymi zelazami, pieczono na Rosztach, Zęby okrutnie wyrywano, P, Cożza honor Chrzescianie od-

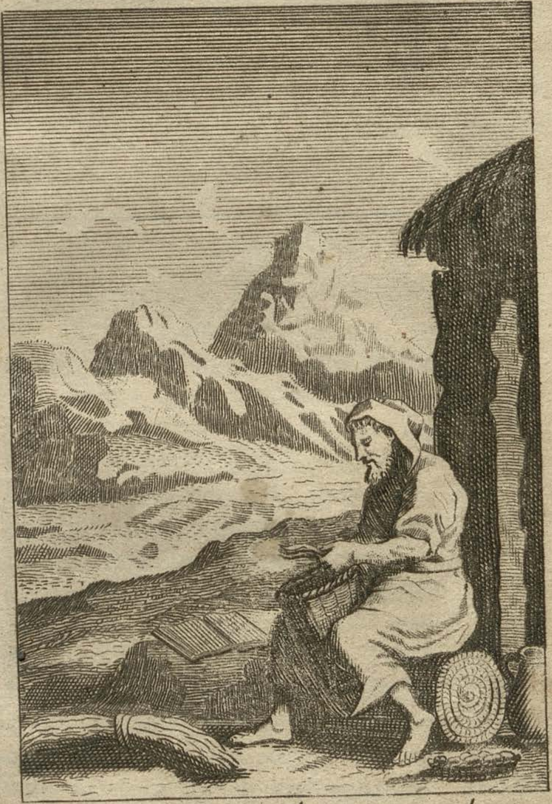
pointes de fer, on les faisoit griller, on leur arrachoit les dents. D. Quels honneurs les Chrétiens rendoient-ils aux martyrs? R. Ils s'assembloient à leurs tombeaux pour loüer Dieu, & le prier.

Leçon XXIX.

De la liberté de l'Eglise, & des moines.

PLus on faisoit mourir de Chrétiens, plus leur nombre se multiplioit: & toutefois ils n'entreprirent jamais de se défendre par la force, contre les princes, qui leur faisoient tant de mal. Enfin, aprés trois cens ans de souffrances, Dieu donna la paix à son Eglise, sous l'empereur Constantin, qui embrassa la religion Chrétiene. On commença alors à servir Dieu avec une entiere liberté: mais en même tems la vertu du commun des Chrêtiens commença à se relâcher. Plusieurs faisoient profession de l'être, sans être bien touchés du mépris des plaisirs

&

Situveux estre parfaitvavend ce que tu as et le donne aux pauures et tu auras vn tresor dans le Ciel. Matth. XIX. 21.

dawali Męczennikom. Odp. Zbiegali się do Grobow ich, y chwalili Boga, y modlili się mu.

Lekcya XXIX.

O Wolnościach kościoła y Zakonnikow.

IM więcey zabijano Chrześciany, tym się wiecey liczba ich mnozyła nieprzedsięwzieli iednak nigdy bronić się mocą, przeciwko krolom ktorzy im tak wiele złego czynili. Nakoniec, po trzech setlat przesladowania y Cierpienia, Bog tez Vczynił pokoy kościołowi swemu, pod Cesarzem Constantinem, ktory przyiął wiare Chrystusową. Wten czas poczęto słuzyć Bogu z zupełną wolnością, ale tegoz czasu obyczaie dobre, w większey części Chrześcianach poczęły się psować. Chełpiło się ich wiele, z Chrześciańskiego Zywota, niemaiąc wsobie sczerey wzgardy Roskoszy, y Dostatkow swiata tego, à prawdziwey

& des richeſſes, & de l'eſperance du ciel. Ainſi ceux qui voulurent pratiquer l' Evangile plus fidellement, trouverent plus ſeur de ſe ſeparer du monde. On les apella moines, c'eſt à dire ſeuls, ou ſolitaires. Les plus parfaits furent en Egypte, ou ils furent inſtituez par Saint Antoine. Ils vivoient fort pauvrement, jeunant toujours au pain & à l'eau, & travaillant de leurs mains continuellement; gardant un grand ſilence, dormant peu, priant Dieu tres-ſouvent, & méditant l'écriture ſainte. Cette maniere de vie s'étendit par toute la chrêtienté: & Saint Benoît fit une regle, qui a été la plus ſuivie en Occident.

Demande. Les perſecutions diminuoient-elles beaucoup le nombre des Chrêtiens? Reponſe. Au contraire, plus on en faiſoit mourir, plus il s'en convertiſſoit. D, Que ne ſe défendoient-ils contre les payens? R. Dieu défend de ſe revolter contre ſon prince, ſous quelque pretexte que ce ſoit. D. Qui fut le

nadziei Zbawienia. A tak ci ktorzy wolą mieli wiernie wykonac Ewangelią, za beſpiecznieyſzą rzecz mieli, odłączyć ſię od ſwieckich. Zwano ie Mnichamy; to ieſt, Ludzmi odłączonemi, albo ſamoiedynemi. Naydoſkonalſi byli w Egypcie, ktorzy od S. Antoniego byli wyczwiczeni: Zyli Vbożuchno, poſcząc zawſze o Chlebie y o wodzie, y wyrabiaiąc rękoma ſwemi Vſtawicznie, Zachowuiąc wielkie milczenie, ſypiaiąc mało, często modląc ſię Bogu, y rozmyslaiąc Piſmo Boze. Ten ſpoſob Zycia rozſzedł ſię powſzytkim Chrzeſciańſtwie, y Ztąd S. Benedykt Vczynił Regułę za ktorą naywięcey ſzło Ludzi Zachodnich.

Pyt. Vmnieyſzałyś Liczbe Chrzeſcian Przesladowania? Odp. Przeciwnym ſpoſobem, imich więcey mordowano, tym więcey innych przybywało. P. Czemu ſię Pogaństwu niebronili? O. Bog Zakazuie odpor dawać Panom ſwoim, pod iakimkolwiek prætextem. P. Kto był pierwſzym Ceſarzem Chreſciańſkim. O, Con-

ſtan-

premier empereur Chrêtien ? R. Constantin. D. Quel changement arriva-t'il alors ? R. On eut toute liberté de servir Dieu. D. Quand le commun des Chrêtiens a-t'il commencé à se relâcher ? R. Vers ce même temps. D. Que firent ceux qui voulurent vivre plus chrétiennement que le commun ? R. Ils se retirerent en solitude. D. Comment les nomma-t'on. R. Moines, c'est à dire solitaires. D. Comment vivoient-ils ? R. Ils jeûnoient tous les jours, travailloient de leurs mains, & prioient sans cesse.

Fin de la premiere Partie.

ſtantin. P. Co za odmiana ſtała ſię wten czas. O. Wolnośc wielka była ſłużyć Bogu. P. Kiedy Lud poſpolityChrześciańſki począł wcnotach ſtabieć. O. Tegoż prawie czaſu. P. Co ci robili, ktorzy chcieli Zyć Lepiey po Chrześciańsku, niz poſpolſtwo? Odp. Odchodzili na Puſzczą. Pyt. Jakoż ie zwano? Odp. Mnichamy, to ieſt Puſtelnikami. P. Jako Zyli. Odp. Poſcili codziennie, rękoma właſnemi wyrabiali, y bez przeſtanku modlili ſię.

Koniec pierwſzey Częśćj.

CATE-

PETIT CATECHISME HISTORIQUE.

SECONDE PARTIE.

Contenant en abregé la Doctrine Chrêtiene.

Leçon I.

De la Foi, de l'Espérance, & de la Charité.

LA Doctrine Chrétiene se raporte à quatre parties: le symbole des apôtres: l'oraison Dominicale les Commandemens de Dieu; & les Sacraments. Le Symbole comprend ceque nous devons croire, par la Foi: l'Oraison, ce que nous devons demander, avec espérance: les Commandemens de Dieu, nous montrent ce que nous devons faire, par la charité; c'est-a dire par l'amour de Dieu & par sa grace. que nous

CATECHISMU HISTORYCZNEGO

Czesc WTORA.

Krotko wſobie Zawieraiąca Naukę Chrzeſciańską.

Lekcya I.

O Wierze, Nadziei y Miłoſci.

NAuka Chrzeſciańſka dzieli ſię na cztery częſci : Znak Apoſtolſki. Modliwa Pańſka; Przykazania Boże, y Sacrament, Symbolum Zawiera wſobie co mamy wierzyć, przez Wiarę, Modlitwa o co mamy prośić, znadzieią: Przykazania Boze, pokazuią nam, co mamy czynic, przez Miłość, to ieſt Zmiłoſci Bożey y ziego łaſki ktorą odbieramy przez Sakramenta. A tak wſzytka Religia zamyka ſię we trzech Cnotach, w Wierzc w Nadziei, y Miłości Nie-

może-

nous recevons par les Sacramens. Ainsi toute la Religion se raporte à ces trois vertus ; la Foi, l'Espérance & la charité. Nous ne pouvons les avoir de nous-mêmes, il faut que Dieu nous les donne, par sa bonté. Par la foy, nous croyons fermement tout ce que Dieu a revelé á son Eglise; c'est à dire à cette assemblée des fidelles, qui à subsisté depuis le commencement du monde jusques à nous: tout ce qu'ont enseigné les Patriarches, les Prophetes & les apôtres, & que Dieu a attesté par des miracles: soit qu'il ait été écrit, ou non. Dieu ne peut se tromper, ni nous tromper: c'est pourquoy nous croyons tout ce qu'il a dit, quoy que souvent nous ne le comprenions pas. Par l'Esperance, nous attendons avec confiance les biens que Dieu nous promet: qui sont, sa grace en cette vie, & ensuite la vie éternelle. Par la charité, nous aimons Dieu sur toutes choses: & notre prochain comme nous-mêmes. C'est la plus excellente de ces trois

vertus.

możemy ie miec zsiebie samych, potrzeba aby nąm ie Bog vdzielił przez swą Łaskę y Dobroć. Przez wiarę, wierzymy statecżnie, wszytko co Bog obiawił kosciołowi swemu, to iest temu Zgromadzeniu wiernych, ktore trwało, od początku swiata az do nas: Cokolwiek vczyli Patriarchowie Prorocy y Apostoli; y ktore Bog potwierdził cudami, Lubo to było pisane Lubo nie Bog niemoże się oszukać, ani nas oszukac: dla tego wierzymy wszytko co mowił, Lubo częstokroć tego niepoymuiemy. Przez Nadzieię czekamy zvfnoscią Dobra, ktore nam Bog obiecuię ktore są Łaska iego na tym Swiecie, a potym Zywot wieczny. Przez Miłość kochamy Boga? nadewszytko, à blizniego, iako nas samych Ta iest nayzacnieysza, ztych trzech Cnot, y ktora sama wiecznie trwa.

P. Na wiele częsci dzieli się wszytka nauka Chrzescianska? O. Na cztery. P. Powiedz ie. O. Znak Apostolski, Modlitwa Pańska, Przykazania Boże, y Sacramenta. P. Do wiele Cnot referuię się wszytka religia? O.

vertus, & la seule qui demeure éternellement.

Demande, A combien de parties se raporte toute la doctrine Chréstiene ? Réponse. A quatre. D. Dites les ? R. Le Symbole des apôtres, l' oraison dominicale, les commandemens de Dieu & les Sacremens. D. A combien de vertus se raporte toute la religion ? R. A trois. D. Dites-les ? R. La foy, l'esperance, la charité, D. Pouvons-nous avoir ces vertus de nous-mêmes ? R. Non, il faut que Dieu nous les donne. D. Que fait la foy ? R. Elle nous fait croire fermement tout ce que Dieu a revelé à son Eglise. D. Comment sçavons-nous que Dieu a parlé aux hommes ? R. Par ses miracles. D. Pourquoy croyons-nous ce qu'il nous a dit ? R. Parce qu'il ne se peut tromper. ni nous tromper. D. Que fait l' esperance ? R. Que nous attendons avec confiance les biens que Dieu nous promet. D. Quels sont ces biens ? R. La grace en

cette

Do trzech. P. Powiedz ie. Odp. Wiara, Nadzieja, Miłość. Pyt. Czy możem miec te cnoty znas ſamych. O. Nie, trzeba, żeby Bog ie ſąm dał. P. Co wnas robi wiara. O. Czyni ze wierzymy ſtatecznie, Wſzytko co Bog obiawił ſwemu kościołowi. P. Jako wiemy, że Bog mowił do Ludźi. Odp. Przez Cuda. Pyt. Czemu wierzymy; co nam mowił. Odp. Albowiem, oſzukac ſię nie może, ani nas oſzukac. Pyt. Co czyni Nadzieja? Odp. Ze czekamy z Vfnoſcią Dobr, ktore nam Bog obiecuię. Pyt. Co to za Dobra. Odp. Łaſka wtym zywocie, a chwała wprſzyſzłym. Pyt. Co ieſt Miłość? Odp. Kochanie Boga y Bliźniego. Pyt. Ktora ieſt naywiękſza ztych trzech Cnot. Odp. Miłość.

cette vie, & la gloire en l'autre. D. Qu'est-ce que la charité: R. L'amour de Dieu & du prochain. D. Quelle est la plus grande de ces trois vertus? R La charité.

Leçon II.

De la Trinité.

VOicy le Symbole : Je croy en Dieu le Pere tout-puissant, créateur du ciel & de la terre : & en Jesus-Christ son fils unique, nôtre Seigneur, qui a été conceu du saint Esprit, est né de la Vierge Marie : a souffert sous Ponce Pilate, a été crucifié, est mort, a été ensevely : il est descendu aux enfers : le troisiéme jour il est ressuscité des morts : il est monté aux cieux, & est assis à la droite de Dieu le Pere tout-puissant : de là il viendra juger les vivans & les morts. Je croy au saint Esprit, la sainte Eglise Catholique, la communion des Saints, la remission des pechez; la resurrection de la chair, la vie éternelle. Ainsi soit-il. Nous croyons un seul Dieu sou-

Lekcya II.

O Troycy S.

JAkie ieſt Symbolum ? Wierzę w Boga, Oyca, wſechmogącego, ſtworzyciela Nieba y ziemie y w Jezuſa Chryſtuſa, Syna iego iedynego, Pana Naſzego, ktory ſię począł z Ducha Swiętego Narodził ſię z Dziewice Mariey, Vmęczon pod Pontiuſzem Piłatem, Vkrzyżowan, Vmarł, y Pogrzebion, zſtąpił do Piekłow, Dnia trzeciego zmartwychwſtał, wſtąpił w Niebioſa, y ſiedzi na prawicy Boga, Oyca wſzechmogącego, ztamtąd przyidzie ſądzić, Zywe y Vmarłe. Wierzę w Ducha Swiętego, Swięty Koſciol powſzechny, ſpołeczność ſwiętych, Odpuſczenie grzechow, zmartwychwſtanie ciała, y zywot wieczny. Amen. Wierzymy iednego Boga, nywyzſzego Pana wſzytkich ſtworzo-

ſouverain Seigneur de toutes choſes : qui a tout fait ; qui conſerve tout & gouverne tout : qui peut faire tout ce qu-il veut. Il eſt le Pere de toutes ſes créatures, puiſqu'il les a produites, & les entretient avec une bonté paternelle. Mais à proprement parler, il n'eſt Pere que de ſon fils unique : qui eſt ſon Verbe & ſa parole interieure, la ſageſſe qu'il a engendrée en luy-méme avant toures les créatures, & par laquelle il a tout fait. Ce fils eſt égal au Pere, qui ſe connoit auſſi parfait qu'il eſt. Le pere aime ſon fils, le fils aime ſon pere, & cet amour du pere & du fils eſt le ſaint Eſprit ; qui procede de l'un & de l'autre, & eſt égal à l'un & à l'autre. Il y a donc en Dieu un Pere, un Fils & un ſaint Eſprit : l'un des trois n'eſt point l'autre, & chacun des trois eſt Dieu, comme les deux autres ; mais tous les trois ne ſont que le même Dieu. Car il ne peut y avoir qu'un Dieu, autrement il ne ſeroit pas ſouverain.

De-

nych rzeczy, ktory wſzytko ſtworzył, ktory zachowuię wſzytko, y rządzi wſzytkim; ktory wſzytko może co chce ieſt Oycem wſzytkiego ſtworzenia, poniewaz ie zniczego wyprowadził, y zachowuie ie Oycowſką dobrocią. Ale właſnie mowiąc nie ieſt Oycem tylko Syna ſwego iedynego: ktory ſłowem iego ieſt, y iego mową wnętrzną, Mądrością, ktorą ſpłodził wſobie ſamym przed wſzytkim ſtworzeniem, y ktorą wſzytko ſtworzył. Syn ten rowny ieſt Oycu znaiąc ſię tak doſkonałym, iako y ońże. Ociec Miłuię Syna, Syn wzaiem miłuię Oyca, y ta Miłość Oyca y Syna, ieſt Duchem ſwiętym, ktory pochodzi od oboyga, y ieſt rowny oboygu. Ieſt tedy w Boſtwie, Ociec, Syn, y Duch ſwięty; ieden ze trzech, nie ieſt drugim, a Kazdy ze trzech ieſt Bogiem, iako y inni dwa; Lecz wſzyſcy trzey, tylko iednym Bogiem ſą. Albowiem niemoże bydz tylko ieden Bog, inaczey niebył by Naiwyzſzym.

Demande, Dites le Symbole : Réponse, Je croy en Dieu, &c. D. Qu'est-ce que Dieu ? R. C'est le souverain Seigneur de toutes choses. D. Pourquoy l'appellez-vous tout-puissant : R. Parce qu'il a tout fait, & qu'il peut tout ce qu'il veut. D. Pourquoy l'appellez-vous pere ? R. Parce qu,il nous a tous produits, qu'il nous conserve & nous gouverne, comme ses enfans D. Qui est le veritable fils de Dieu ? R. C'est son Verbe, sa sagesse, qu'il a engendrée en luy-même. D. Ce fils de Dieu est-il égal au pere ? R. Oüy. il est aussi grand & aussi parfait que luy. D. Dieu le pere n'aime-t'il pas son fils ? R. Oûy, & le fils de Dieu aime son pere. D. Comment s'appelle cet amour du pere & du fils ? R. C'est le saint Esprit. D. De qui procede-t'il ? R. Il procede de l'un & de l'autre. D. Le S. Esprit est-il égal au pere & au fils ? R. Oüy ? ils sont tous trois égaux. D. Chacun des trois est-il distingué de l'autre ? R. Oüy : un des

Pytanie. Mow Symbolum Apostolskie? O. Wierzę w Boga.&c.P. Co iest Bog. O. Jest Pan Naiwyższy wszytkich rzeczy? P. Czemu go Zowiesz wszechmocnym? O. Bo wszytko stworzył y, może wszytko co chce. P. Czemu go Zowiesz Oycem. O. Bo nas wszytkich Zniczego wyprowadził, nas Zachowuie, nami rządzi, iako dziecmi swemi. P. Kto iest prawdziwym Synem Bożym, O. Jego słowo, iego Mądrość. Ktorą spłodził wsobie samym. P. Ten Syn Boży iestże rowny Oycu? O. Iest, bo iest tak wielki, y tak doskonały, iako y on sam. P. Bog Ociec, czy miłuię Syna swego? Odp. Tak iest, y Syn Boży miłuię wzaiem Oyca swego. P. Jak się zowie Miłosc ta Oyca y Syna. O. Duch swięty. P. Od kogo pochodzi. Odp. Pochodzi tak od iednego iak od drugiego. P. Duch swięty iestże rowny Oycu y Synowi. O. Tak, wszyscy trzey rowni są. P. Kazdy ze trzech rozniż się od drugiego? O Tak iest. Jeden ze trzech, nie iest drugim. Pyt. Kazdy iest ze

des trois n'eſt point l'autre. D. Chacun eſt-il Dieu ? R. Oüy: Chacun des trois eſt Dieu. D. Ne ſont-ce point trois Dieux ? R. Non: le pere, le fils & le ſains Eſprit ſont tous trois le même Dieu. D. Peut-il y avoir plus d'un Dieu ? R. Non, il eſt impoſſible.

LEÇON III.

De l'Incarnation du Verbe, & de la redemption du genre humain.

LE fils unique de Dieu eſt Jeſus-Chriſt noſtre Seigneur. C'eſt à dire, que le Verbe, qui étoit en Dieu au commencement, s'eſt fait chair & a habité avec nous. Il étoit Dieu de toute éternité, & il s'eſt fait homme dans le temps: ſans ceſſer d'être Dieu, mais prenant de nouveau un corps & une ame comme nous. C'eſt toutefois une ſeule perſone; le Verbe incarné: Jeſus-Chriſt, vray Dieu & vray homme. Il a été concû du Saint Eſprit, & eſt né de la vierge Marie. C'eſt à dire que ſa nai-

Bogiem? Odp. Tak ieſt, kazdy ze trzech ieſt Bogiem. P. Nie ſąż trzey Bogowie? Odp. Nie: Ociec, Syn, y Duch Swięty, wſzyſcy trzey, iednym ſą Bogiem. Pyt. Czy może bydz więcey nad iednego Boga. Odp. Nie bo to niepodobna.

LEKCYA III.

O wcieleniu ſłowa Bożego y Odkupieniu Rodzaiu Ludzkiego.

SYn iedyny Boſki ieſt Jeſus Chryſtus Pan naſz, to ieſt ze ſłowo, ktore było na początku w Bogu, ſtało ſię ciałem, y mieſzkało znami Było Bogiem od wiekow, y ſtało ſię człowiekiem za czaſem; zawſze bywſzy Bogiem, tylko znowu biorąc na ſię Ciało y Duſze, iako y my. Jednak ieſt Oſobą, ſłowo wcielone, Jeſus Chryſtus, prawdziwy Bog y prawdziwy człowiek. Począł ſię z Ducha ſwiętego, y narodził ſię z Panny Mariey. To ieſt, ze iego Narodzenie było cudem iednym. Swięta iego Matka, rodząc

naiſſance a été un miracle: ſa ſainte mere, le mettant au monde, eſt demeurée toûjours vierge: & Jesus-Chriſt, dés le premier moment, a été rempli du ſaint Eſprit de la grace, incapable de tout peché, & ſaint par luy-même. C'eſt pour nous autres hommes & pour nôtre ſalut, que le Fils de Dieu s'eſt fait homme. C'eſt pour nous qu'il a ſouffert, ſous Ponce Pilate, qu'il a été crucjfié, & qu'il eſt mort; il nous a tant aiméz, qu'il a bien voulu donner ſon ſang & ſa vie, pour nous racheter da la captivité du démon.

Demande. Qui eſt nôtre Seigneur Jeſus-Chriſt? Reponſe. C'eſt le Verbe qui s'eſt fait chair. D. Qu'eſt-ce que le Verbe? R. C'eſt le fils de Dieu. *D.* Que veut dire qu'il s'eſt fait chair? R. C'eſt à dire qu'il s'eſt fait homme. D. S'eſt-il changé? R. Non: il eſt demeuré Dieu comme auparavant. D. A-t'il un corps & une ame comme nous? R. Oüy: il eſt homme parfait. D. De qui eſt-il fils comme homme? R. De

la

go na Swiat, została zawsze Panną, y Jesus Chrystus tegoż momentu napełniony był Duchem Swiętym, y Łaską Bożą, niesposobny do grzechu żadnego, y Swięty przez się samego. Ktory dla nas Ludzi, y dla Zbawienia naszego, Syn Boży stał się człowiekiem. Dla nas Vmęczony pod Pontiuszem Piłatem, Vkrzyżowan y vmarł; tak nas Vmiłował ze krew swoią wylał y zywot za nas położył, aby nas wykupił Z niewolcy Szatańskiey.

Pyt. Kto iest Pan nasz Jesus Chrystus? Odp. Jest słówo ktore się stało ciałem. Pyt. Co to iest słowo? Odp. Jest Syn Boży. P. Co przez to rozumiesz, ze się stało ciałem? Odp. To iest, ze się stał człowiekiem. Pyt. A Odmienił ze się co przez to? Odp. Nić tak Bogiem był iak y pierwey. Pyt. Masż ciało y dusze iako my? Odp. Tak iest człowiekiem doskonałym. Pyt. Czyim iest Synem iako człowiek? Od. Nasświętszy Panny Mariey. P. Czyim

iest

la ſainte vierge Marie. D. De qui eſt-il fils comme Dieu? R. De Dieu ſeul. D. Sont-ce deux, le fils de Dieu, & le fils de Marie? R. Non, c'eſt un ſeul Jeſus-Chriſt. D. Pourquoy dit-on qu'il a été conceu du ſaint Eſprit? R. Pour montrer qu'il eſt venu au monde par miracle, d'une vierge. D. Que veut-on dire encore en cela? R. Qu'il eſt ſaint par nature, & incapable de peché. D. Pour qui le fils de Dieu s'eſt-il fait homme? R. Pour nous & pour nôtre ſalut. D. A quoy a ſervi ſa Paſſion & ſa mort? R. A nous racheter de la ſervitude du démon.

Leçon IV.

De la décente de Jeſus-Chriſt aux Enfers, de ſa Reſurrection, & de ſon Aſcenſion.

JESUS-CHRIST, étant mort, ſon corps fut mis dans le ſepulcre, & ſon ame deſcendit aux enfers: c'eſt à dire au lieu de repos, ou étojent les ſaints

iest Synem, iako Bog? Odp. Boga sąmego. Pyt. Czy dwoch ich iest, Syn Boski, y Syn Mariey. Odp. Nie, bo tylko iest ieden Jesus Chrystus. Pyt. Czemu mowią że się począł z Ducha świętego. Odp. Aby się pokazało, że przyszedł na świat cudownie z Panny iedney. Pyt. Co się więcey przez to ma rozumieć? Odp. Że z natury Swiętym iest, y niepodobnym do grzechu. Pyt. Dla kogo Syn Boży, stał się człowiekiem. Odp. Dla nas y dla Zbawienia naszego? Pyt. Na co się przydała Męka y Smierć iego. Odp. Dla odkupienia naszego, z niewoly Czartowskiey.

LEKCYA IV.

O Zstąpieniu Jesusa Chrystusa do Pieklow, oraz y o iegoz Zmartwychwstaniu, y w Niebowstąpieniu.

JAk Vmarł tedy Jesus Chrystus, ciało iego złozone do grobu, Dusza wstąpiła do Piekłow: to iest, do Mieysca Pokoju, gdzie byli Oycowie Swięci, od

ſaints Pere depuis le commencement du monde. Le fils de Dieu les en tira, pour les faire entrer dans le paradis. Quoy que ſon ame fût ſeparée de ſon corps, la divinité ne quitta ni le corps ni l'ame : c'eſt le fils de Dieu qui a été enſeveli, & qui eſt deſcendu aux enfers. Il reſſuſcita le troiſiéme jour, ſuivant les écritures; c'eſt à dire, ſuivant les predictions de David & des autres prophetes. Il eſt monté au ciel & eſt aſſis à la droite de Dieu le pere tout-puiſſant. On dit qu'il eſt aſſis, pour montrer qu'il eſt dans un repos parfait, & qu'il a toute-puiſſance au ciel & en la terre, comme vray roy, juge Souverain de tous les anges & de tous les hommes. La droite de Dïeu morque la ſupréme dignité de Jeſus-Chriſt : qui, même comme homme, eſt au-deſſus de toutes les créatures.

Demande. Aprés la mort de Jeſus-Chriſt où alla ſon ame ? Réponſe. Ella deſcendit aux enfers. D. Quoy ! au lieu où les damnez ſont tourmentey ? R. Non, au lieu de re-

Pos

Od początku Swiata. Syn Boży ztamtąd ie wybawił, aby ie w prowadził do Chwały Niebieskiey. Chociasz Dusza iego rozdzieliła się z Ciałem; Bostwo iednak nieopusciło. ciała ani Duszy, Tenże Syn Boży był pogrzebion, y wstąpił do Piekłow. Trzeciego dnia Zmartwychwstał, według pisma; to iest według Proroctwa Dawida y innych Prorokow. Wstąpił do Niebios, y siedzy na prawicy Bożey Oyca swego Wszechmogącego. Dlatego mowią że siedzi że iest aby smy pokazali przez to, w pokoiu doskonałym, y ze iest wszechmocny w Niebie, y na Ziemi, iako Krol prawdziwy, y naiwyzszy Sędzia, Aniołow, y wszytkich Ludzi. Prawica Boża Znaczy, godność wysoką Jesusa Chrystusa, ktory nawet iako człowiek, iest nade wszytko stworzenie.

Pyt. Po smierci Jesusa Chrystusa, gdzie się podziała Dusza iego. Odp. Wstąpiła do Piekłow. Pyt. Jako ? tam, gdzie potępionych męczą. Odp. Nie na mieysce spokoine, gdzie byli oycowie Swięci. Pyt. Był ze iuż kto

pos où étoient les saints Pere. *D.* N'y avoit-il encore persone dans le ciel? R. Non, ils attendoient Jesus-Christ pour les y faire entrer. D. Le corps mort de Jesus-Christ dans le sepulcre étoit-il separé de sa divinité? R. Non, c'étoit toûjours le coprs du fils de Dieu. D. Pourquoy dit-on que Jesus-Christ a souffert & est ressuscité, suivant les écritures: R. Parce que les Prophetes avoient prédit tout ce qui luy est arrivé. D. En quel état Jesus-Christ est-il dans le ciel? R. Il est assis à la droite de Dieu tout-puissant. D. Est-ce que Dieu a une main droite & une main gauche? R. Non, c'est pour montrer la grande dignité de Jesus-Christ. D. Pourquoy dit-on qu'il est assis? R. Pour montrer qu'il est en repos. D. Pourquoy encore? R. Pour montrer qu'il est juge, & qu'il est roy.

do tego czaſu w Niebieſiech? Odp. Nie: Czekali na Jeſusa Chryſtuſa aby ie tam wpuſcił. Pyt. Ciało martwe Jeſuſa Chtyſtuſa wgrobie, byłoż oddzielone od Boſtwa? Odp. Nie; Zawſze było ciałem Syna Bożego. P. Czemu mowią, że Jeſus Chryſtus cierpiał, y Zmartwychwſtał, według Piſma. Odp. Abowiem Prorocy opowiedzieli wſzytko, cokolwiek mu ſię ſtało. Pyt. Wiakjm ſtanie Jeſus Chryſtus ieſt w Niebieſiech. O. Siedzi na prawicy Boga Oyca wſzęchmogącego. Pyt. Czy ma Bog iednę rekę prawą, à drugą Lewą. Odp. Nie ale to tylko dla pokazania wielkiey godnośći Jeſuſa Chryſtuſa. P. Czemu mowią że ſiedzi? O. Dla pokazania że ieſt wpokoju. P. Dla czego więcey. Odp. Że ieſt ſędzią, y Krolem.

Leçon V.

Du Jugement,

LE repos de Jesus-Christ dans le ciel n'empêche pas qu'il n'agisse pour nous: puisque c'est par luy nous recevons toutes les graces de Dieu. Il est le Souverain pontife, qui intercede pour nous, & qui presente à Dieu sans cesse le sacrifice de sa mort & de sa passion. qu'il a offert une fois sur la croix. Il gouverne son Eglise par les Pasteurs, par les Docteurs & par les autres Ministres, qu'il assiste de son saint Esprit. De lá il viendra juger les vivans & les morts. Tout ce monde visible finira un jour. Tout ce qui est sur la terre sera consumé par le feu: le soleil & la lune perdront leur lumiere: les étoilles tomberont du ciel; toute la nature sera renversée: les anges sonneront de la trompette, & assembleront de tous côtez les mors, qui ressusciteront & sortiront de leurs tombeaux. Jesus-Christ descendra du ciel sur les nuës, avec une grande Majesté: les bons

LEKCYA V.

O Sadzie.

ODpoczynek Jesusa Chrystusa, w Niebie iest staraniem naszym na Ziemi, poniewaz przez niego, odbieramy wszytkie; Łaski Boże on iest naiwyzszym Pasterzem, ktory przyczynia się za nami; y præsentuie Bogu Oycu bez przestanku, offiarę Męki y Smierci swey, ktorą iuz raz na krzyżu poniosł. Sprawuie kościoł swoy, przez Pasterze, Doctory, y przez inne Przełożone, ktorym dopomaga Duchem swym świętym. Ztamtąd przyidzie sądzic Zywe y vmarłe. Wszytek swiat ten widomy kiedyzkolwiek się skończy. Wszytko co na ziemi, ogniem Zniszczone bedzię. Słonce y Mięsiąc zgubią swiatłość swoię. Gwiazdy z Nieba padać będą: Natura wszytka wywrocona bedzię; Aniołowie zatrąbią, y zgromadzą ze wszytkich stron Vmarłe, ktorzy zmarwych powstaną, y wynidą zgrobow swych. Jesus Chrystus ztąpi z Nieba w obłokach w Maiestacie Wielkim. Dobrzi

seront mis à sa droite, les méchans à sa gauche, il les jugera tous selon leurs œuvres: il appellera les bons à sa gloire, & chassera les méchans au feu éternel. On ne sçait point quand ce jugement arrivera ; mais il est certain qu'il surprendra tout le monde.

Demande. Jesus-Christ dans le ciel n'agit-il pas pour son Eglise ? Reponse. Oüy‹ il la gouverne par les Pasteurs & par les prêtres. D. N'est-il pas prêtre luy-même ? R. Oüy, il est le Souverain pontife, qui intercede pour nous. D. Quel Sacrifice offre,t'il ? Le même qu'il a offert sur la croix. D. Ne reviendra-t'il plus sur la terre ? R. Il viendra juger les vivans & les morts, au dernier jour, D. Qu'arrivera-t'il à ce dernier jour ? R. Tout ce qui est sur la terre sera brûlé. D. Et au ciel ? R. Les étoilles tomberont, le soleil & la lune seront obscurcis. D. Que feront les anges ? R. Ils assembleront tous les hommes au son de la trompette. D. Comment viendra Jesus-

ſtaną na prawicy: a zli na Lewey, ſtronie wſzytkich ſądzic będzie, podług ich vczynkow: Dobrych wezwie do chwały wieczney, à złych posle na Ogien wieczny. Wiedziec, nikt niemoże, kiedy ſię ſtanie ten ſąd; to pewna że ſię ſtanie nad ſpodziewanie całego Swiata.

Pyt. Jezus Chryſtus w Niebieſiech, maſz ſtaranie o ſwoim koſciele. Odp. Pewnie ze ma, Sprawuie go przez Paſterze y Kapłany. Pyt. Czy nie ieſt ſam Kapłanem. Odp. Jeſt naiwyżſzym Paſterzem, ktory ſię przyczynia za nami. Pyt. Co za offiarę ſprawuie. O Tęz, ktorą ſprawował na krzyżu. P. Czy niewroci ſię Znowu, na Ziemię? O. Przyidzie Sądzic Zywe y Vmarłe, wdzień oſtateczny. P. Co ſię ſtanie wten dzien Oſtatni. O. Wſzytko co ieſt na Ziemi ogniem pieczone będzie. Pyt. A na Niebie. Odp. Gwiazdy padać będa; ſłońce y Mieſiąc będą ſię cmiły. P. Anjołowie co robic będą. O. Zgromadzą Ludzi wſzytkich głoſem trąb ſwoich. Pyt. Jako przyidzie Jeſus

ſus-Chriſt? R. Il deſcendra ſur une nuée en grande Majeſté. D. Comment jugera-t'il les hommes? R. Il les jugera ſelon leurs œuvres. D. Quand arivera ce jugement? R. Perſone n'en ſçait rien.

LEÇON VI.

Du Saint Eſprit.

LE ſaint Eſprit eſt l'amour, ou la charité, qui eſt Dieu même. C'eſt â dire l'amour ſubſtantiel, par lequel le pere éternel s'aime & aime ſon fils, & par lequel le fils aime ſon pere, & s'aime ſoy même. Il procede donc du pere & du fils, & il eſt égal à eux, quoy qu'il ſoit une perſone diſtincte du pere & du fils. Il eſt Dieu & Seigneur comme eux; digne d'être adoré & glorifié avec eux: & nous luy rendons cet honneur, en diſant: Gloire ſoit au Pere & au Fils & au Saint Eſprit: comme elle étoit au commencement & maintenant & toûjours, & dans les ſiécles des ſiecles. Ainſi ſoit-il. C'eſt

luy

Chrystus. O. Zstąpi w Obłokuw wielkim Majestacie. Pyt. Jako będzie sądzic Ludzi? O. Sądzic ie będzie, z ich vczynkow. Pyt. Prędkoz przidzie na nas ten Sąd. O. Zaden go wiedzieć niemoże.

Lekcya VI.

O Duchu Swiętym.

DUch swięty, iest to iedyna Miłośc, ktora Bogiem samym iest to iest Milość istotna, ktorą Ociec przedwieczny Kocha siebie samego, y Kocha syna swego; y przez ktorą syn Kocha Oyća swego, y Kocha siebie samego. Pochodzi tedy, od Oyca y Syna, y iest rowna oboigu, Lubo iest osobą rozną od Oyca, y od Syna. Jest Bogiem y Panem, iako, y oni, godny pokłonu, y chwały wspoł znimy z, a tak mu oddaiemy honor: mowiąc. Chwała bądz Oycu, y Synowi, y Duchowi Swiętemu. Jako była na początku, y teraz, y zawsze, y na wieki wiekow. Amen. On to iest. ktory mowił przez Proroki, przez Apostoły,

luy quia parlé par les prophétes, par les apôtres, par les Evangelistes & par tous les autres, qui ont été inspirez de Dieu. Nous l'appellons Saint Esprit, parce que c'est luy qui donne la vie spirituelle, sainteté & la grace, qui nous rend justes & agréables à Dieu. Ce don du Saint Esprit est l'amour de Dieu, répandu dans nos cœurs, qui fait que nous prenons plaisir à nous conformer à sa volonté. Et quand ce plaïsir l'emporte sur celuy de faire nôtre volonté: nous faisons de bonnes œuvres, qui nous font meriter la vie éternelle. Il est impossible naturellement, que nous prenions plaisir à autre chose, qu'à ce qui flatte nos sens, & ce qui se raporte à nous: c'est pourquoy nous ne pouvons faire aucun bien, sans ce secours de Dieu, qui est la grace & le don du Saint Esprit.

Demande. Qu'est-ce que le Saint Esprit? Response. C'est l'amour, qui est Dieu-même. D. De qui procede-t'il? R. Il procede du pere & du

Fils,

przez Ewangelisty, y przez innych wielu, ktorzy byli natchnieni od Boga. Zowiemy go Duchem Swiętym, albowiem on daie Zywot Duchowny, Swiątobliwość y Łaskę; ktora nas Vsprawiedliwia, y czyni przyiemnymi Bogu. Ten dar Ducha Swiętego, iest Milość Boża, rozlana wsercach naszych, ktora czyni, że z ochotą wielką stosuiemy się do woli iego. Y kiedy ta ochota Zwycięza naszę własną wolą, sprawuiemy dobre Vczynki, krore nam zasługuią Zywot wieczny. Naturalnym sposobem niepodobna iest, zebysmy do czego innego barzey się mieli skłaniac? tylko co iest przyiémnoZmysłomna szym,y co barzey nąm iest podobnego; dla tego niemożemy czynic nic dobrego, bez tey pomocy Boskiey, ktora iest Łaską y Darem Ducha Swiętego.

Pyt. Co iest Duch Swiety: Odp. Jest Miłość, ktora iest Bogiem samym. Pyt. Od kogo pochodzi. Odp. Pochodzi od Oyca y od Syna. Pyt. Jestże im rowna? Odp. Tak iest. Bo iest Bogiem y Panem iako y oni.

Pyta-

Fils. D. Est-il égal à eux? R. Oüy, il est Dieu & Seigneur comme eux. D. Comment l'adorons-nous avec le Pere & le Fils? R. En disant; Gloire au Pere, &c. D. Pourquoy l'appellons-nous Saint Esprit? R. Parce qu'il nous donné la sainteté, qui est la vie spirituelle, D. Qu'est-ce que ce don du Saint Esprit? R. C'est l'amour de Dieu, que nous recevons par sa grace. D. Que fait en nous cet amour? R. Il fait que nous prenons plaisir à faire la volonté de Dieu. D. Ce plaisir nous est-il naturel? R. Point du tout. D. A quoy prenons-nous plaisir naturellement? R. A faire nostre, volonté & à contenter nos sens. D. Comment donc pouvons-nous faire de bonnes œuvres? R. Par la grace de Dieu, & par le don du Saint Esprit.

LEÇON VII.

De l'Eglise.

L'Eglise est l'assemblée des fidéles: c'est à dire de ceux, qui font profession

Pytanie. jako mu się kłaniamy, z Oycem y z Synem. Odp. Mowiąc. Chwała Oycu &c. Pyt. Czemu go zowiem Duchem Swiętym. Odp. Bo wnas wlewa świątobliwość, ktora iest żywotem Duſznym. Pyt. Co to iest ten dar Ducha Swiętego? Odp. Miłość Boża ktorą odbieramy przez Łaſkę iego. Pyt. Co wnas ſprawuie ta Miłość. Odp. Sprawuie, że z miłą chęcią pełniemy wolą Boſką. Pyt. Ta Chęc iestże nąm przyrodzona? Odp. Cale nic. Pyt. Do czegoż tedy przyrodzonym ſposobem naiwiękſzą chęc mamy. Odp. Do wykonania chęci naſzych, y kontentowania Zmyſłow naſzych. Pyt. Jakoż tedy możemy czynic dobre Vczynki. Odp. Przez Łaſkę Bozą, y Dar Duch Swiętego.

LEKCYA VII.

O Kościele.

KOściol iest to Zgromadzenie wiernych, to iest wſzytkich tych ktorzy z Vmy-

fession de servir le vray Dieu, suivant la vraye Religion, que luy-même a enseignée. L'Eglise est une, Sainte, Catholique, Apostolique. Elle est une, parce que c'est une compagnie bien ordonée, un corps dont Jesus-Christ est le chef. Elle ne peut donc être diversée : ceux qui s'en separent, comme les Heretiques & les Schismatiques, demeurent dehors : mais ils ne font pas une autre Eglise. C'est comme un bras ou un autre membre separé de la tête. Les Hérétiques sont ceux qui enseignent une autre doctrine que celle de l'Eglise : les Schismatiques, ceux qui veulent faire un corps a part. L'Eglise est Sainte, par sa doctrine, per ses Sacremens, son chef qui est Jesus-Christ, & par plusieurs de ses membres : car ils ne le sont pas tous : l'Eglise est mêlée sur la terre d'un grand nombre de méchans, & ce ne sera qu'au jugement dernier, que s'en fera la séparation. L'Eglise est catholique, c'est à dire universelle : parce qu'elle s'étend

z Vmyſłu vdaią, ſię ſłuzyc prawdziwemu Bogu, iako prawdziwa vczy wiara, ktorey ſąmze Bog nauczył. Kosczioł ieſt ieden, Swięty, Powſzechny Apoſtolſki. Jeſt iednym, bo ieſt zgromadzeniem porządnym, iednym ciałem, ktorego Chryſtus Jeſus, glową ieſt. Niemoze tedy bydz rozdzielonym; ci ktorzy ſię od niego odłączaią iako Heretycy y odſczepieńcy, wychodżą zniego, ale innego nie czynią koſcioła. Tak właſnie, iako kiedy ramię, albo inny członek oddzieła ſię od głowy. Heretycy ſą ci, ktorzy nauczaią inſzey nauki nad tę co koſcioł. Odſczepiency co chcą oſobliwym ſpoſobem inne nie zwykłe miec zgromadzenie. Koſcioł ieſt ſwiętym przez ſwą Naukę, przez Sacramenta przez ſwą głowę, ktorą ieſt Chryſtus Jeſus, y przez wiele ſwych członkow: abowiem nie wſzyſcy niemi ſą, koſcioł ieſt Zmieſzany na tey, Ziemi, wielką Liczbą Ludzi złych: y tylko na ſądnym dniu ſtanie ſię onychże rodzielenie. Koſcioł ieſt Catholicki; to ieſt powzechny: albowiem

s'étend à tous les tems & à tous les lieux. C'est la même Eglise, qui a continué depuis Adam, Noé, Abraham, & les autres Patriarches jusques à Moïse. Depuis Moïse, lés Souverains Pontifes, dêscendus de son frere Aaron, ont continué jusques à Jesus-Christ: & depuis Jesus-Christ, nous savons toute la suite des Papes successeurs de Saint Pierre. L'Eglise s'étend à tous les païs du monde; & par tout elle professe la même foy, & use de mêmes Sacremens. On la nomme Apostolique. parce qu'elle conserve la doctrine des apôtres: & que la Suite des Pasteurs remonte jusqu'aux apôtres, particulierement dans l' Eglise Romaine, où preside le chef visible de l' Eglise universelle.

Demande. Qu'est-ce que l' Eglise? Réponse. L'assemblée des fideles sous un même chef. D. Qui sont les fideles? R. Ceux qui professent la vraye Religion. D. Quelle est la veritable Religion? R. Celle que Dieu même a enseignée. D. Quelles sont

les

wiem się rozciąga, po wszytkie czasy, y powszytkich mieyscach. Tenże to iest kosciol, ktory się wiążał od Adama, Noégo, Abrahama, y innych Patriarchow, az do Mojżesza. Od Moiżesza zas, Naywyzszi Pasterze, idąc od Brata iego Aarona, ciągnęli się az do Jesusa Chrystusa, à od Jesusa Chrystusą, wiemy wszytek porządek Papieżow, Następcow Piotra Swiętego. Kosciol rozciąga się na wszytek krai Swiata, a wszędy tęż wyznawa wiarę, y Vzywa iednychże Sacramentow. Zowią go Apostolskim; bo zachowywa Naukę Apostolską, y Porządek Pasterzow iego, idzie az do Apostołow, mianowicie wkosciele Rzymskim, gdzie zasiada Stolice Widoma głowa Kosciola powszechnego.

Pyt. Co ieśt kosciol. Odp. Zgromadzenie wiernych, pod iednąz głową. P. Ktorych zowią wiernymi? O. Tych ktorzy wyznawaią prawdziwą wiarę. P. Ktoraż ieśt pradwziwa wiara? O. Ta ktorey Bog sam nauczył. P. Coż są za znaki prawdziwego Kosciola. O. Tę ze ieśt ieden Swię-

les marques de la vraye Eglise ? R. Qu'elle est une, sainte, catholique & Apostolique. D. Comment est-elle une ? R. Parce qu'elle est unie sous un seul chef. D. Qui est son chef ? R. Jesus-Christ. D. N'a-t'elle pas aussi un chef visible sur la terre ? R Ouy, le Pape successeur de saint Pierre. D. Qui sont les heretiques ? R. Ceux qui enseignent une autre doctrine que celle de l' Eglise. D. Qui sont les Schismatiques ? R. Ceux qui veulent faire une Eglise à part. D. Comment l'Eglise est-elle sainte ? R. Par sa doctrine, ses Sacremens & son chef, qui est Jesus-Christ. D. Tous ses membres sont-ils saints. R. Non : elle est mêlée de bons & de mauvais, jusques au jour du jugement. D. Que veut dire, Eglise catholique ? R. C'est à dire, Eglise universelle. D. Comment est, elle universelle ? R. Parce qu'elle s'étend à tous les tems, depuis la creation du monde. D, S'étend-elle aussi à tous les lieux ? R. Oûy, c'est la méme Eglise par tout le monde. D. Que veut dire

ty, Catholicki, y Apostolski. P. Jakoz iest iednym? O. Bo iest iedynym pod iedną głową. P. Kto iest iego głową. O. Jesus Chrystus. P. Czy-niema tez widomey głowy na Ziemi? O. Ma, Papieza Następce Piotra Swiętego. P. Kogo Zowią Heretykami? O. Tych ktorzy Vczą inny nauki, procz tey co Kosciol. P. Co są Schismaticy albo Odsczepiency. P. Ci ktorzy chcą inny osobny Kosciol sobie wymyslić. Pyt. Jako Kosciol swiętym iest? O. Przez swą Naukę. Sacramenta, y Głowę, ktorą iest JesusChtystus. Pyt. Wszytkie członki są swiętymi. O. Nie. Zmieszany iest z złymi y dobremi, aż do dnia sądnego. Pyt. Co rozumiesz przez kosciol Catholicki. O. Toiest kosciol powzechny. P. Jakoż iest powszechnym. O. Bo się rozciągnoł po wszytkie czasy, od stworzenia Swiata. Pyt. Rocziągaż się tez na wszytkie mieysca. O. Rozciąga, bo tenże to iest Kosciol powszytkim swiecie. Pyt. Co rozumiesz przez Apostolski. O. Dla pokazania, że Zachowuie Naukę Apo-

dire Apostolique ? R. C'est pour montrer qu'elle conserve la doctrine des apôtres. D. Et quoy encore ? R. Que ses Pasteurs sont les successeurs des apôtres.

Leçon VIII.

De la Communion des Saints.

LA Communion des Saints n'est pas seulement la participation de la Sainte Eucharistie, mais generalement la Communion de tous les biens spirituels, entre tous les membres de l' Eglise. Nous ne faisons tous qu' un même corps, quoy que nous aions diverses fonctions : comme d'instruire, gouverner, de servir : ainsi que les parties du corps humain ont differens usages. Tous ceux qui sont dan l' Eglise, en état de grace, profitent de toutes les prieres & les bonnes œuvres qui s'y font. Ceux qui sont hors de l' Eglise, c'est à dire, les excommuniez, n'y ont non plus de part que les infideles. Or l' Eglise a droit d' excommunier tous

ceux

ſtołſką. Pyt I co więcey. Odp. Ze iego Paſterze ſą Naſtępcy prawdziwi Apoſtołow.

Lekcya VIII.

O Społecznoſci Swiętych.

SPołeczność Swiętych, nie tylko ieſt Vczeſniſtwem Ciała y krwie Jeſuſa Chryſtuſa ale generalnie Vczeſniſtwem Dobr wſzytkich Duchownych, iako członkom kośćioła Bozego. Wſzyſcy nie ieſteſmy tylko Ciałem iednym Lubo rozne obrządki czyniemy: Jako to nauczac, rządzic, ſłuzyc: tak iako członki ciała Ludzkiego, maią rozmaite powinnoſci. Wſzyſcy ci ktorzy ſą w koſciele, w łaſce Bożey doſtępuią Zaſług Modlitew wſzytkich, y dobrych Vczynkow, ktore ſię wnim odprawuią. Ci ktorzy odłaczeni ſą od Koſcioła, iako to wyklęci, cząſtki także ſwey wnim niemaią, iako y niewierni. Więc koſcioł ma moc wyklinac wſzytkie te, ktorzy wiel-

ceux qui ont fait de grands pechez, dont ils ne veulent pas faire penitence. Il y a communication entre l'Eglise triomphante, qui est dans le ciel, & l'Eglise militante, qui combat sur la terre. Les saints nous aident de leurs prieres, encore plus aprés leur mort que devant. Les ames qui sont en purgatoire, peuvent aussi profiter de la communion des saints. C'est pourquoy il est utile de faire pour les morts des prieres, des aumônes & des bonnes œuvres.

Demande. Qu'est-ce que la communion des Saints? Réponse. La communication de tous les biens spirituels dans l'Eglise. D. D'où vient cette communication: De ce que nous sommes tous les membres d'un même corps. D. Qui sonr ceux qui y ont part? R. Tous ceux qui sont dans l'Eglise. D. Les excommuniés y peuvent-ils participer? R. Ils ne le peuvent non plus que les infideles. D. Qui sont ceux que l'Eglise excommunie? R. Ceux qui ont fait de

kie popełnili grzechy, za ktore pokuty czynić niechcą. Jest znowu nieïakie porozumienie, między kosciołem tri. umphuiącym, ktory iest wNiebiesiech, z Kosciołem Woiuiącym, ktory woiuie na Ziemi. Swięci ratuią nas swemi Modlitwy więcey iescze po smierci, niz Zyiący. Dusze takze w Czyscu zostaiące mogą miec także Vlgę z tychze społecznych zasługSwiętych Bozych. Dla tego pozyteczno iest modlic się za Vmarłe, Jałmuznę dawac, y dobre czynic Vczynki.

Pyt. Co iest społecznosc Swiętych? Vczesnistwo, albo Pospolitość wszytkich Dobr Duchownych w Kosciele Bozym. P. Zkąd idzie ta społeczność. O. Ztąd że iestesmy wszyscy członkami iednegoż Ciała. P. Ktorzy są co do tego należą? Odp. Wszyscy ci co są w Kosciele. P. Wyklęci czy mogą bydz vczestnikami. O. Tak własnie niemogą Iako y Niewierni. P. Ktorzy są, ktorych Kosciol wyklina. O. Ci ktorzy badzo grzeszyli, y czynic pokuty niechcą. Pyt. Społeczność Swiętych, iestże tez y w Niebie. Odp. Jest bo Swięci Boži

de grands pechez, & n'en veulent pas faire penitence. D. La communion des Saints s'étend-elle jusqu'au ciel? R. Oûy, les bienheureux nous assistent de leurs prieres. D. S'étend-elle aussi au purgatoire? R. Oûy, nous pouvons soulager les ames qui y sont. D. Comment les pouvons-nous secourir? R. Par les prieres, les aumônes, & les bonnes œuvres.

Leçon IX.

De la rémission des péchès.

IL n'y a de remission des pechez que dans l'Eglise catholique; & c'est une suite de la communion des Saints. Etant membres de Jesus-Christ nous participons à ses merites infinis : & comme il est Dieu , il a le pouvoir de remetre les pechez. Il l'a communiqué à ses apôtres , en disant: Recevez le Saint Esprit ; ceux dont vous aurez remis les pechez, ils leur sont remis ; & ceux dont vous les aurez retenus, ils sont retenus. Des apôtres ce pouvoir a passé à ceux

qu'il.

ratuią nas fwemi modlitwamy. Pyt. Jeftże też y w Czyfcu? Odp. Jeft, bo możemy ratowac Dufze, ktore tam zoftaią. Pyt. Jako mozemy ie ratować? Odp. Przez Modlitwy Jałmuznę, y dobre vczynki.

LEKCYA IX.

O Odpufczeniu Grzechow.

ODpufczenia grzechow niemafz tylko w Kofciele Catholickim, y idzie to za fpołecznofcią Swiętych. Będąc członkami Jefufa Chryftufa, ftaiemy fię Vczeftnikami, niefkończonych iego Zafług, y iak Bogiem ieft, ma moc odpufczać grzechy. Vdzielił mocy tey Apoftołom fwoim, mowiąc. Bierzcie Ducha Swiętego, ktorym odpuśćićie grzechy będą im odpufczone, a ktorym Zatrzymacie, będą zatrzymane. Moc ta od Apoftołow, pofzła na tę, ktore pofwię-

qu'is ont ordonnés prêtres ; & ainsi il s'est continué jusques à nous. La remission des pechez se fait premierement au baptême, qui les efface tous: soit le peché originel, dans lequel nous naissons comme enfans d'Adam soit les pechez que chacun commet, & que l'on nomme actuels. Aprés le baptême ily a encore un remede, qui & le Sacrement de penitence : necessaire pour les pechez mortels, & toûjours utile pour les pechez veniels. Le peché mortel est celuy qui fait perdre la grace de Dieu, & rend digne de la mort éternelle; comme l'homicide, l'adultere, le larcin. Le peche veniel est celuy qui n'éteint pas entierement la charité; comme un mensonge leger qui ne nuit à persone: un petit excés dans le manger, une petite distraction dans la priere. Il est plus facile d'obtenir le pardon de ces pechez, mais le moindre peché est toujours un tres-grand mal.

Demande. Peut on obtenir la remission des pechez hors de l'Eglise catholique? Réponse. Non, car on ne

caią na Kapłany, à tak przeszła az do nas. Odpusczenie grzechow staie, się pierwey na Chrzcie, ktory gładzi wszytkie ; Lub to grzech pierworodny, z ktorym się rodzimy, iako Synowie Adamowi, Lub grzechy, ktore kazdy znas popełnia, Zowiemy ie Vczynkowe. Po Chrzcie, iest iescze iedno Lekarstwo, toiest Sakrament Pokuty: potrzebny dla grzechow Smiertelnych, à pozyteczny dla grzechow powszednich. Grzech Smiertelny iest ten, ktory traci Łaskę Bozą, â Zasługuie na smierć wieczną, iako to Zaboystwo Cudzołostwo, Wydzierstwo. Grźech powszedni iest ten ktory cale wnas Miłosci Bozey nie traci, iako to Lekkie kłamstwo, ktore nikomu nieszkodzi, mały Excessik wiedzeniu. małe rozerwanie w pacierzach. Latwiey iest otrzymać odpusczenie grzechow tych, iednak naymnieyszy grzech, siła złego czyni.

Pyt. Czy może otrzymac odpusczenie grzechow, oprocz w Kosciele Catholickim. Odp. Nie, bo się nieotrzymuię, tylko przez Jesusa Chrystusa.

l'obtient que par Jesus-Christ. D. A qui a-t-'il communiqué ce pouvoir? R. A ses apôtres. D. Des apôtres à qui a-t'il passé? R. Aux évêques & aux prêtres. D. Par quels Sacremens les pechez son-ils remis? R. Par le baptême & la penitence. D. Qu'est-ce que le peché originel? R. Celuy que nous avons en venant au monde. D. Et le peché actuel? R. Celuy que nous commettons nous-mêmes. D. Qu'est-ce qu'un peché mortel? R. Celuy qui merite l'enfer. D. Qu'est-ce que le peché veniel? R. Celuy qui ne fait pas perdre entierement la grace de Dieu. D. Comment obtient-on le pardon du peché actuel? R. Par le Sacrement de penitence. D. Et du peché originel? R. Par le baptême qui remet toutes sortes de pechés. D. Le peché veniel est-il fort à craindre? R. Oüy: le moindre peché est un tres grand mal.

LE.

ſa. Pyt. Komu zlecił tę moc? Odp. apoſtołom ſwoim. Pyt. Od Apoſtołow, na kogo ſpadła? O. Na Biſkupy y na Kapłany. P. Przez ktore Sacramenta grzechy ſą odpuſczone. O. Przez Chrzeſt, y Pokutę. Pyt. Co ieſt grzech pierworodny? O. Ten, ktory z ſobą przynoſiemy rodząc ſię na ſwiat. P. A grzech Vczynkowy. O. Ten ktory popełniamy ſami. P. Co ieſt grzech Smiertelny? O. Ten ktory zaſłuża na Piekło. P. Co ieſt grzech powſzedni. O. Ten ktory cale nie gubi Łaſkę Bozą. P. Jako otrzymuiemy odpuſczenie grzechu Vczynkowego. O. Przez Sacrament Pokuty. P. A grzechu pierworodnego. O. Przez Chrzeſt, ktory odpuſcza wſzytkie grzechy. P. Grzechu powſzedniego czy trzeba ſię bac. Odp. Tak ieſt. Naymnieyſzy grzech, zwyczaynie czyni wiele złego.

Leçon X.

De la Résurrection & de la vie éternelle.

Nous ne devons pas servir Dieu dans l'esperance d'être heureux en cette vie : où souvent les méchans sont dans la sprosperité , & les gens de bien dans la souffrance. Toute nôtre esperance est aprés la mort. Nous croyons que nos ames ne meurent point, & que nos corps méme, aprés avoir été corrompus & dissipez, seront un jour rétablis, par la toute-puissance de Dieu: & rejoints à nos ames, pour n'en être plus separez. C'est ce que nous appellons la resurrection de la chair. Au dernier jour les morts ressusciteront, pour comparoître au jugement avec leurs propre corps: la vie êternelle sera la recompense des bons, la mort éternelle sera la peine des mechans, La vie éternelle est comparée dans l'écriture à un banquer, ou à des nopces, pour en representer la joye: Elle est aussi nommée royaume, pour mon-

Lekcya X.

O Zmartwystaniu y o zywocie wiecznym.

NIech się nikt nieuwodzi tą nadzieią, żeby dla tego miał służić Bogu, aby w szczęsciu ten Zywot doczesny prowadził, w ktorym często y niezbożni sami upływaią y dobrym zás vtrapienie dokucza. Wszelka nadzieia nas po smierci czeka. Wierżemy iz Duśże naśze są nie smiertelne, y że ciala naśże po Zepsowaniu y w proch obroceniu, z nowu do swey przyidą doskonałośći przez Wszechmoćność Boską, y złączą się z duszami naszemi, ani więcey na wieki rozłączone będą. I to zowiemy zmarwychwstaniem ciala. W ostatni dzien powstaną Vmarli aby z ciałmi swemi na sąd Bozy stawili się. a tak zywot wieczny przydzie w nagrodę dobrym a smierć wieczna w karanie złym. Zywot wieczny Pismo Swięte przyrownywa do Bankietu albo wesela, aby przez to vkazała się wieczna radość. Zowie się też Krolestwo, dla tego, iz

Swięci

montrer que les Saints sont bien plus heureux dans le ciel, que les Rois ne le sont sur la terre: le nom de Paradis, signifie un jardin délicieux. Mais le vray bonheur des Saints est de voir à découvert Dieu qui est la beauté & la bonté Souveraine. Au contraire les damnez sont dans l'enfer; qui est une prison horrible, un lieu de tenébres, où ils sont brûlez d'un feu qui ne s'éteindra point: & rongez d'un ver qui ne mourra point, c'est à dire du remors de leur conscience. Là sont les pleurs & les grincemens de dents: c'est à dire la tristesse, le desespoir, & la rage.

Demande. Est-ce en cette vie que nous devons esperer d'étre heureux? Réponse. Non, ce n'est qu'aprés la mort. D. Nos ames meurent-elles avec nôtre corps? R. Non, elles sont immortales. D. Et nos corps meurent-ils pour toûjours? R. Ce n'est que jusqu'à la resurrection. D. Comment se fera la resurrection? R. Tous les morts reprendront les mêmes corps, quil'is avoient pendant leur

vie

Swięci daleko ſą ſzęzęśliwſi w Niebie, nizeli Krolowie na Ziemi. Imie raiu Znaczy ogrod roſkoſzny. Alec prawdziwe błogoſławienſtwo Swiętych. Ieſt z widzieć, Boga twarz w twarz ktory ieſt piękność y dobroć naywyżſza. Przeciwnym zaś ſpoſobem potępieni zoſtaią w piekle, ktore ſtraſznym ieſt więzieniem, mieyſcem ciemnośći, gdzie goreią ogniem, ktory nigdy niezgaſnie, gryzie ich robak ktory nigdy nie vmrze, to ieſt gryżenie własnego ſumnienia. Tam ieſt płacz y zgrzytanie zębow to ieſt ſmutek, Roſpacz, y ſżalenſtwo.

Pytanie. Czy możemy ſię ſpodziewać na tym Swiecie bydz ſzczęsliwemi? Odp. Nie, chyba aż po śmierci. Pyt. Duſze naſze czy vmieraią zćiałem? Odp. Bynamniey, bo nieſmiertelne. Pyt. Ciała naſze czy vmieraią na wieki? Odp. Tylko co do Zmarwychwſtania vmarłe będą. Pytanie. Jak ſię ſtanie Zmartwychwſtanie? Odp. Wſzyſcy Vmarli z nowu wezmą ſwe ćiała, ktore mieli gdy żyli, aby ſię ſtawili na ſąd Boſki. Pytanie. Co ſię

O ſtanie

vie, pour être présentés au Jugement de Dieu. D. Que deviendront-ils aprés le Jugement ? R, La fin des bons sera la vie éternelle. D. Et la fin des méchans ? R. La mort éternelle. D. Qu'est-ce que la Vie éternelle ? R. C'est le repos, & la joye du Paradis. D. Qu'est-ce que le Royaume des Cieux. R. C'est la même chose. D. Qu'est-ce qui fait le bonheur des Saints ? R. C'est de voir Dieu. D. Qu'est-ce que la mort éternelle. R. C'est le supplice de l'enfer. D. Quels en sont les tourmens. R. Les ténebres, le feu, les remors de la conscience.

LEÇON XI
De l'Oraison Dominicale.

L'Oraison Dominicale est telle : Nôtre Pere qui êtes aux cieux : que vôtre nom soit santifié : que vôtre regne arrive : qne vôtre volonté soit faite, en la terre comme au ciel : donnez-nous aujourd'huy nôtre pain quotidien ; & nous pardonez nos offenses, comme nous pardonons à ceux qui nous ont offensé : & ne nous indui-

ſtanie z niemi po ſądzie? Odp. Dobrzi poydą do zywota więcznego. Pyt. A złych co za Koniec będzie? Odp. Smierć wieczna. Pyt. Co ieſt zywot wieczny? Odp. Pokoy y weſele wieczne. Pyt. Co ieſt Kroleſtwo niebieſkie? Odp. Toż ieſt, co y zywot wieczny, Pyt. Na czym zawiſło błogosławienſtwo Swiętych? Odp. Na widzeniu Boga. Pyt Co ieſt ſmierć wieczna? Odp. Jeſt męka piekielna. Pyt. Jakie ſą w nim męki? Odp. Ciemność, Ogien, gryźienie ſumnienia.

LEKCYA XI.
O Modlitwie Pańſkiey.

MOdlitwa Pańſka ieſt taka: Oycze naſz, ktoryś ieſt w niebieśiech, Swięć ſię Imię twoie, Przydz Kroleſtwo twoie. Bądź wola twoia iako w Niebie tak y na źiemi. Chleba naſźego powſzedniego day nam dziśia. Y odpuść nam Winy naſze, iako y my odpuſzczamy winowaycom naſzym. I nie wodź nas w pokuſźenie: Ale

duisez pas en tentation, mais delivrez-nous du mal. Ainsi soit-il. Nous ne disons pas: Mon pere .... donnes-moy pour montrer que nous ne prions pas seulement pour nous, mais pour toute l'Eglise. Nous nommons Dieu nôtre pére: parcé que c'est de luy que nous tenons la vie, tout ce que nous sommes, & tout ce que nous avons: & parce que sa grace nous rend les freres de Jesus-Christ son fils unique. Il est par tout, mais ce sont les cieux principalement qui nous déclarent sa gloire. Son nom est sanctifié, quand les creatures luy rendent l' honeur qui luy est dû: au contraire, il est deshonoré par les pechez, principalement des Chrétiens, qui rendent la vraye religion méprisable aux infideles Le royaume de Dieu est la vie éternelle, que nous esperóns aprés la mort: & la grace qui nous y conduit, & qui empêche que le peché ne regne en nous. La volonté de Dieu seroit faite en la terre comme au ciel: si nous ne suivions point nôtre volontê propre,

Nas zbaw ode złego. Amen. Nie mowiemy Oycze moy ...... day mi, aby pokazać, iż śię nietylko za śiebie modlemy, ale za cały Kośćioł. Nazywamy Pana Boga Oycem naszym, bo od niego mamy zywot, wszytko czym iesteśmy, y cokolwiek trzymamy: Albowiem iego Łaska vczyniła nas bracią Jezusa Chrystusa Syna iego iedynego. On iest wszędy, ale Niebiosa naybardziey opowiadaią chwałę iego. Imie iego uwielbione bywa, kiedy mu stworźenia należyty oddaią honor. Przeciwnym zaś sposobem szpecą go grzechy nasze, a mianowicie Chrześcianow, ktore prawdziwą wiarę w ohydę niewiernym podaią. Krolestwo niebieskie iest zywot wieczny, ktorego śię spodźiewamy po śmierći, y łaska ktora nas tam prowadzi, y broni aby w nas grzech nie panował. Wola Boska pełniła by śię tak na ziemi iako y w niebie, gdybyśmy nie śli za własną naszą wolą, y gdybyśmy Bogu podlegali, tak iako Aniołowie y Święći,

propre, & si nous étions soûmis à Dieu. comme les anges & les bienheureux. Car nôtre volonté est toûjours mauvaise, quand elle n'est pas conforme à la volonté de Dieu.

Demande. Dites l'Oraison Dominicale? Réponse. Nôtre Pére, &c. D. Pourquoy ne dites-vous pas: Mon Pére, &c. R. Parce que je ne prie pas Dieu pour moy seul. D. Comment Dieu est-il vôtre Pere? R. Parce qu'il m'a fait tout ce que je suis. D. Etes-vous pas son enfant d'une autre maniere? R. Oüy, par sa grace, étant frere de Jesus-Christ. D. Pourquoy dites-vous qu'il est au ciel plûtôt qu'ailleurs? R. Parce que sa gloire nous y paroît mieux. D. Comment le nom de Dieu est-il sanctifié? R. Par l'honneur que luy rendent ses creatures. D. Qu'est-ce que le royaume de Dieu? R. La vie éternelle. D. Comment sa volonté s'accomplit-elle sur la terre? R. Lorsque sa grace regne en nous. D. Nôtre volonté est-elle bonne sans être conforme à la volonté de Dieu; D. Non,

ći. Albowiem zła ieſt naſza wola, gdy ſie nie ſtoſuie do woli Boſkiey.

Pytanie, Mow Modlitwe Pańſką. Odp. Oycze naſz, &c. Pyt. Czemu nie mowiſź, Oycze moy &c.? Odp. Bo ſię nie modlę do Pana Boga za ſiebie ſamego. Pyt. Jak ieſt Pan Bog Oycem twoim: Odp. Bo mie ſtworżył tym czym ieſtem, Pyt. Czy ieſteś Synem iego inſzym ſpoſobem? Odp. Tak ieſt, przez iego łaſkę będąc bracią Jezuſa Chryſtuſa. Pyt. Czemu mowiſź źe bardziey ieſt w Niebie niź gdzie indziey? Odp. Bo tam iego chwała więkſza ſię nam wydaie. Pyt. Jakźe ſię imie Boſkie wielbi? Odp. Przez honor ktory mu oddaią ſtworzenia. Pyt. Co ieſt Kroleſtwo Boze? Odp. Zywot wieczny. Pyt. Jak ſię pełni wola iego na ziemi. Odp. Kiedy łaſka iego w nas panuie. Pyt. Naſza wola czy ieſt dobra nie ſtoſuiąc ſię do woli Boſkiey? Odp. Niemoźe bydź dobra tylko zła. Pyt. Przez Kogo ſię pełni wola Boſka w Niebie;

Non, elle ne peut être que mauvaise. D. Par qui la volonté de Dieu est-elle accomplie dans le ciel ? R. Par les anges & les bienheureux.

LEÇON XII.

Suite de l' Oraison Dominicale.

LE pain quotidien signifie la nourriture de chaque jour, & toutes les choses necessaires pour l' entretien de la vie. Tous les hommes doivent reconoître, que c'est de Dieu qu'ils tienent leur subsistance, les riches aussi bien que les pauvres : & nous devons tous les jours recommencer à demander nôtre pain, parce que nôtre besoin recommence toûjours Ce pain signifie encore la nourriture spirituelle de nos ames : la parole de Dieu, la grace, l' Eucharistie. Nous demandons à Dieu la remission de nos péché ; parce que nous sommes tous pecheurs, & nous commettons tous les jours au moins des fautes légeres, qui ne laissent pas d'être tres-dange-

reuses.

Odp. Przez Anioły y Błogosławionych.

Lekcya XII.

Ostatnia Część Modlitwy Pańskiey.

POwszedni Chleb znaczy pośiłek codźienny, y wszytkie rzeczy potrzebne dla zachowania Zyćia. Wszyscy Ludzie powinni wyznawać, iż od Boga swoy Zzwot maią, tak bogaći iako y vbodzy, y trzeba nam kazdego dnia odnawiać te prośbę ò Nasz Chleb, bo nasza potrzeba codzien się odnawia. Ten chleb znaczy tez pośiłek duchowny naszych dusz: Słowo Boze, łaske, y PrzenaySwiętszy Sakrament. Prośiemy Pana Boga o odpuszczźenie naszych grzechow, bo iesteśmy wszyscy grzesnicy, y upadamy codziennie przynamniey w lekkie grzechy, ktore iednak są bardzo niebespieczne. Pozwalamy Panu Bogu, aby nam nie odpuszczał, iesli my innym

reuses. Nous consentons que Dieu ne nous pardonne point, si nous ne pardonnons aux autres. Pour prévenir les pechez, nous prions Dieu de détourner les tentations qui nous y portent; & enfin de nous délivrer de toutes sortes de maux: & particulierement des attaques du demon, qui est le mauvais.

Demande. Qu'est-ce que nôtre pain quotidien? Réponse. Toutes les choses necessaires à la vie. D. Que veut dire quotidien; R Dont nous avons besoin tous les Jours. D. Que signifie encore ce pain? R. La nourriture spirituelle. D. Quelle ést-elle? R. La parole de Dieu, la grace, le corps de Jesus-Christ. D. Tous les hommes font-ils des péchés. R. Oûy, nous sommes tous pecheurs. D. Devons-nous pardonner aux autres? R. Oûy, si nous voulons que Dieu nous pardonne, D. Qu'est-ce qui nous porte au péché? R. La tentation. D. Comment pouvons-nous y résister? R. par la grace de Dieu. D. Qui est le mauvais? R. C'est le démon.

LE-

nie odpuſczemy. Dla vchronienia ſię grzechow, prośiemy Pana Boga, aby od nas odwrocił pokuſy, ktore nas do nich ćiągną, à naoſtatek, aby nas uwolnił od wſzelkiego złego, à naybardziey od Najazdow Czarta przekłętego, ktory poſpolicie nazywa ſię złym Duchem.

Pyt. Co ieſt, Chleb naſz powſzedni? Odp. Wſzytkie rzeczy potrzebne do zycia. Pyt. Co ſię rozumie przez powſzedni? Odp. Ktorego codzien potrzebuiemy. Pyt. Coſz ieſzcze znaczy ten chleb? Odp. Pokarm Duchowny. Pyt. Jaki ieſt? Odp. Słowo Boſkie, łaſka, Ciało y Krew Chryſtuſa Pana. Pyt. Czy grzeſzą wſzyſcy Ludźie? Odp. Tak ieſt wſzyſcy ieſteśmy grzeſnicy. Pyt. Czy powinniśmy naſzym winowaycom odpuſczać. Odp. Powinniſmy, ieżeli chcemy aby nam Bog odpuſczał. Pyt. Co nas ciągnie do grzechu. Odp. Pokuſa. Pyt. Jak ſię im możemy oprzeć? Odp. Przez łaſkę Boſką. Pyt. Ktory ieſt zły Duch? Odp. Czart,

Leçon XIII.
Des autres Priéres.

APres le *Pater*, les Prieres les plus ordinaires des Chrétiens sont, le *Credo*, pour honorer Dieu en témoignant nostre foy; le *Confiteor*, pour luy demander pardon de nos pechez; & l' *Ave Maria*, pour honorer la Sainte Vierge, & luy demander ses Prieres. Tous les Chrétiens doivent sçavoir ces Prieres; & les dire (au moins tous les jours, le matin & le soir. Ils doivent aussi assister, autant qu'ils peuvent, à l' office public de l' Eglise: qui est composé principalement des pseaumes de David, & divisé en sept heures differentes; Vêpres, Complies, matines, Prime, Tierce; Sexte & None. Il faut encore s'appliquer aux Priêres que disent les prêtres, en celebrant la Messe, en donant le bapteme & les autres Sacremens, en faisant l'eau benîte, & à toutes les autres bénedictions ecclesiastiques. Or ce n'est pas prier Dieu qu' écouter ou prononcer des

LEKCYA XIII.
O innych Modlitwach.

PO Pacierzu nayzwyczaynieysze Modlitwy Chrześciańskie są Credo (albo wyznanie wiary) ktorym ćźciemy Boga, wyznawaiąc naszą wiarę; Confiteor, albo spowiedz powszechna, abyśmy sobie Vprosili odpuszczenie grzechow naszych. Pozdrowienie Anielskie, abysmy naostatek czćili Nayswiętszą Panne, y iey na pomoc wzywali. Wszyscy Chrzecianie powinni umieć te modlitwy, y one mowić przynamniey codzien rano y wieczor. Powinni też przybyć, ile mozna, Godzinom publicznym. Kaśćielnym, ktore naybardziey złożone są z Psalmow Dawidowych, y dzielą sie na Siedm godzin rożnych, to iest na Nieszpor, Kompletę. Jutrznią, Pryme, Tercyą, Sextę y Nonę. Trzeba także uważać modlitwy ktore Kapłani mowią, Mszą Swiętą odprawuiąc, Chrzest y inne Sakramenta daiąc; Albo gdy wodę Swięcą, y inne Swięcenie odprawuią. Bo nie iest to

chwa-

des paroles, si l'esprit n'y est appliqué. L'abregé de toutes les prieres, & de toute la Doctrine Chrétienne est le signe de la croix Nous invoquons Dieu en disant: Au nom; en nommant le Pere, le Fils & le Saint Esprit nous confessons le mystére de la Trinité; & en figurant la croix avec la main, nous marquons le mystére de nôtre Redemption, & par consequent celuy de L'Incarnation.

Demande. Quelles sont les prieres les plus ordinaires des Chrétiens? Reponse. *Pater*, *Ave*, *Credo*, *Confiteor*. D. Dite l'*Ave*, & le *Confiteor*? R. *Ave*, &c. D. Est-ce prier Dieu que dire le *Credo*? R. Oüy, c'est Sanctifier son Nom. D. Qu'est-ce que le *Confiteor*? R. Une reconnoissance de nos pechez. D. A quoy sert-elle? R. A en obtenir le pardon. D. A quoy sert l'*Ave*? R. A demander les prieres de la Sainte Vierge. D. Quand doit-on dire ces quatre prieres? R. Tous les jours matin & soir. D. De quoy est composé

chwalenie Boga gdy słuchamy, albo mowiemy słowa, iesli vmysłu naszego do nich nie przykładamy. Krotkie zebranie wszytkich modlitw y całey nauki Chrześćiańskiey iest znak Krzyża Swiętego. Wzywamy Boga mowiąc: W Imie; mianuiąc Oyca, Syna, y Ducha Swiętego wyznawamy Taiemnicę Troyce Swiętey, à formuiąc Krzyż ręką wyrażamy odkupienia naszego Taiemnicę, y oraz wcielenia.

Pyt. Ktore są nayzwyczaynieysze z Chrześćian modlitwy? Odp. Modlitwa Pańska. Pozdrowienie Anielskie credo Confiteor. Pyt. Mow Pozdrowienie anielskie y Confiteor. O. Bądź Pozdrowiona &c. Pyt. Czy chwalemy Boga, gdy mowimy Kredo. Odp. Tak iest, bo przez to wielbi sie Jmię iego. Pyt. Co iest Powszechna spowiedz. Odp. Dobrowolne grzechow naszych wyznanie. Pyt. Jaki pożytek lest z tego wyznania? Odp. Otrzymuie się grzechow odpuszczenie. Pyt. Na co się zda Pozdrowienie Anielskie. Odp. Przyczyny Nayswiętszey Panny wzywamy

posé l'office de l'Eglise? R. Des Pseaumes de David principalement. D. En quelles heures est-il distribué? R. Vêpres: Complies, Matines, Prime, Tierce, Sexte & None. D. Pour prier Dieu est-ce assez que de dire des paroles? R. Non; il faut que l'Esprit soit attentif. D. Quel est l'abregé de toutes les prieres & de toute la Doctrine Chrétiene? R. Le Signe de la croix. D. Que marquent les paroles? R. Que nous croyons la trinité, & que nous l'invoquons. D. Que marque le mouvement de la main? R. Que nous croyons l'Incarnation, & la Rédemption, par la croix de Jesus-Christ.

LEÇON XIV.

Du Decalogue.

LE Decalogue, ou les dix commandemens, que Dieu donna aux Israëlites dans le desert, sont. 1. Tu n'auras point d'autre Dieu que moy: Tu ne te feras point d'idole, ny d'image,

pour

wamy. Pyt. A Kiedyſż powinniſmy odprawować te cztery modlitwy? Odp. Codzien, rano, y wieczor. Pyt. Z czego ſie ſkłada officium, albo godziny Kościelne? Odp. Z Pſalmow Dawidowych naybardźiey. Pyt. Na iakie godziny ſię dzieli? Odp. Na nieſzpor. Komplete, jutrznią, Prymę, Tercyą, Sextę, y Nonę. Pyt. Do chwalenia Boga czy doſyć wyrażać słowa? Odp. Nie y myśl powinna ſię do tego przykładać: Pyt. Jakie ieſt krotkie zebranie wſzytkich modlitw, y całey nauki Chrześciańſkiey. Odp. Znak Krzyża ſwiętego. Pyt. Co słowa znaczą. Odp. Ze wierżemy y wzywamy Troycę Swiętą. Pyt. Co znaczy żegnanie ręki? Odp. Wiarę o wcieleniu y odkupieniu przez Krzyż Jezuſa Chryſtuſa.

Lekcya XIV.

O Przykazaniu Boſkim.

DEkalog, albo dzieſięcioro Przykazania, ktore Bog dał Iſraélitom na puſzczy ſą te 1. Nie bedzieſz miał Bogow cudzych przedemną. 2. Nie

pour l'adorer. 2. Tu ne prendras point le nom de Dieu en vain. 3. Souviens-toy de sanctifier le jour de repos, 4. Honore ton Pére & ta Mere, afin que tu vives long-temps. 5. Tu ne tuëras point. 6. Tu ne commetras point d'adultere. 9. Tu ne déroberas point. 8. Tu ne diras point faux temoignage contre ton prochain. 9. Tu ne desireras point sa femme. 10. Tu ne desireras point ses biens. Pour les retenir plus aisément on les a mis en rime. Un seul Dieu tu adoreras, & aimeras parfaitement.

Dieu en vain tu ne jureras, ny autre
chose pareillement.
Les dimanches sanctifieras, en servant Dieu devotement.
Pere & Mere honoreras, afin que tu
vives longuement.
Homicide point ne seras, de fait
ny volontairement.
Luxurieux point ne seras, de corps ny
consentement.
Les biens d'autruy tu ne prendras,
ny retiendras à ton escient.

Faux

będzieśź brał Imienia Pana Boga twego nadaremno. 3. Pamiętay, abyś dzien Swiętey Swięcił. 4. Czci y Oyca twego, y Matkę twoię. 5. Nie będzieśź zabiiał. 6. Nie będzieśź cudzołozył. 7. Nie będzieśź Kradł. 8. Nie będzieśź mowił przeciw bliźniemu twemu fałszywego świadectwa. 9. Nie będzieśz poządał domu bliźniego twego. 10. Ani będzieśź pragnął zony iego, ani sługi, ani służebnicę, ani wołu, ani osła, ani źadne rze‿zy ktore iego są. Aby kto tym le‿iey w pamięći trzymał te przykazania wierszem są wyrażone.

Jam ieſt Bog twoy niemaśź znać inśźego nademnie.
Niemaśz wzywać Imienia mego nadaremnie,
Dzien czciy święty, y śźanuy Matkę y Oyca
Jeżeli chceśz zyć długo, y nie bądz zaboyca.
Nie kradniey, nie pomyślay bydz cudzołoznikiem,
Ani świadcz na bliźniego fałszywym ięzykiem.

Faux témoignage ne diras, ne mentiras aucunement.

L'œuvre de chair ne dêsireras, qu'en mariage seulement.

Biens d'autruy ne convoiteras, pour les avoir injustemens. Tous ces commandemens se réduisent à deux : Aimer Dieu sur toutes choses, & le prochain comme soy-même. Or tout homme est nôtre prochain.

Demande. Qu'est-ce que le decalogue ? Réponse. Les dix commandemens de Dieu. D. Dites-les ? R, Un seul Dieu , &c. D. Quel est le premier commandement ? R. Adorer Dieu, & n'adorer que luy seul. D. Le s'econd commandement ? R. Ne point jurer en vain. D. Le troisiéme ? R. Sanctifier le dimanche D. Le quatriéme ? R. Honorer son Pere & sa Mere. D. Le cinquiême ? R. Ne point tuër, D. Le sixiéme ? R. Ne point commettre d'adultere. D. Le septiéme ? R. Ne point dérober. D. Le huitîéme ? R. Ne point porter faux têmoignage. D. Le neuviéme?

Nie pragniy służebnice, ni żony bli-
źniego
Zgoła nie pożąday co wiesz bydź
cudzego.

Te wszytkie przykazania we dwoch się zamykaią: Miłuy Pana Boga nadedewszytko, bliźnego zaś twego iako siebie samego. Kazdy zaś człowiek iest bliznym naszym.

Pytanie. Co to iest Dekalog. Odp. Dziesięcioro Boze przykazania. Pyt. Mow ie. Odp. Nie będziesź miał Bogow cudzych przedemną &c. Pyt. Jakie iest pierwsze przykazanie. Odp. Pokłon oddawać Bogu, a iemu tylko samemu się Kłaniać. Pyt. Drugie Przykazanie? Odp. Nie będziesz brał Imienia Pana Boga twego nadaremno. Pyt. Trzecie. Odp. Pamiętay, abyś dzień Swiętey święcił. Pyt. Czwarte? Odp. Czciy Oyca twego y Matkę. Pyt. Piąte? Odp. Nie będziesz zabiiał. Pyt. Szoste. Odp. Nie będziesź cudzołożył. Pyt. Siodme. Odp. Nie będziesz Kradł. Pyt. Osme. Odp. Nie będziesz mowił przeciw bliźniemu twemu fałszywego

me ? R. Ne point desirer la femme de son prochain. D. Le dixiéme ? R. Ne point desirer son bien. D. Qui est nôtre prochain ? R. Tous les hommes. D. A combien peut-on réduire ces commandemens ? R. A deux. D. Quels sont-ils ? R. Aimer Dieu sur toutes choses, & le prochain comme soy-même.

LEÇON XV.

Des trois premiers Commandemens.

LE premier commandement nous ordonne d'honorer Dieu, comme nôtre createur & nôtre souverain maître : & c'est ce qui s'appelle adorer. Nous l'honorons par la foy, en croyant fermement ce qu'il a enseigné à son Eglise : par l'esperance, attendant avec confiance les biens qu' il nous a promis : par la charite, l'aimant de tout nôtre cœur, & gardant ses commandemens. Il faut donc obéir à Dieu ; le prier souvent, ne rendre honneur

Swiadectwa. Pyt, Dziewiąte. Odp, Nie będziesz pożądał żony blizniego twego. Pyt. Dziesiąte ? Odp. Nie będziesź poządał dobr iego. Pyt. Kto iest bliznym naszym ? Odp. Wszyscy Ludzie. Pyt. Do wielu się ściągać mogą te Przykazania? Odp. Do dwoch. Pyt. Ktore są ? Odp. Kochać Boga nadewszytko y bliźniego iako siebie samego.

LEKCYA XV.

O trzech pierwszych Przykazaniach.

PIerwsźe przykazanie roskazuie nam abysmy czcili Boga iako Stworzyćiela, y Naywzszego Pana Naszego, ta zaś część zowie się poklon. Czciemy Boga Wiarą, wierząc mocno wszytko to, czego Kośćiol swoy nauczył y Nadzieią, oczekiwaiąc łask tych ktore nam obiecał: Miłośćią, miułiąc go z całego serca, y zachowuiąc iego Przykazania. Posłusznym tedy trzeba bydz Bogu, czesto go prosić, zadnemu innemu stworzeniu nieoddawać

neur à aucune autre créature, que par raport à luy: & ne l'honorer luy-même, que de la maniere qu'il l'a commandé, dans la vraye religion. Le second commandement défend de jurer aucunement, si ce n'est en justice: ou pour préter quelqu'autre serment solemnel, Il défend encore plus de blasphêmer, c'est à dire parler avec mépris de Dieu ou des Saints. Le troisiéme commandement ordonne de sanctifier le jour du repos, c'est à dire le dimanche; en memoire de la création du monde, & de la resurrection de Jesus-Christ. Il faut employer ce Jour à prier Dieu, à s'instruire de la religion, à faire de bonnes œuvres, & fuyr tout peché & tout travail, qui n'est pas absolument nécessaire.

Demande. Qu'est-ce qu'adorer Dieu? Reponse. C'est l'honorer comme nôtre souverain maître. D. Comment honorons-nous Dieu? R. Par la foi, l'esperânce & la charité. D. Comment montrons-nous que nous aimons *Dieu*? R. En obser-

vant

pokłonu, chyba dla niego ſamego; ani go innym czcić ſpoſobem, tylko tym, ktorym roſkazuie, w prawdziwey Religiey. Drugie Przykazanie zadną miarą niekaże przyſięgać chyba przy ſądach, albo dla wypełnienia iakiey inney przyſięgi publiczney. A bardziey ieſcze zakazuie bluznierſtwa, to ieſt mowić z wzgardą o Bogu albo o Swiętych. Trzecie przykazanie, roſkazuie aby był Swięcony dzien odpocznienia, to ieſt dzien Niedzielny, na pamiątkę ſtworzenia y Zmartwychwſtania Chryſtuſa Jezuſa. Dzien ten powinniśmy trawic na modlitwie, na uczeniu ſię wiary naſzey, na czynieniu dobrych vczynkow, à chronieniu ſię od wſzelkich grzechow, y Kazdey roboty, ktora nie ieſt właſnie potrzebna.

Pytanie. Co ieſt kłaniać ſię Bogu? Odp. Czcić go iako Naywyzſzego Pana Naſzego. Pyt. Jako czcimy Boga. Odp. Wiarą, Nadźieią y Miłoſcią. Pyt. Jako znać po Nas źe miłuiemy Boga. Odp. Gdy zachowuiemy iego Przykazania. Pyt. Czy godzi ſię ho-

vant ses commandemens. D. Est-il permis de rendre honeur aux créatures? R. Oüy, par raport à Dieu. D. Est-il permis de jurer? R. Non: si ce n'est en justice & solemnellement. D. Qu'est-ce qu'un blasphéme? R. C'est une parole de mépris contre Dieu ou les saints. D. Quel est parmy nous le Jour de repos? R. C'est le dimanche. D. A quoy doit-on l'employer? R. A prier Dieu. D. Et à quoy encore? R. A apprendre sa religion. D. Que faut-il éviter? R. Le travail & le peché.

LEÇON XVI.

Du quatriéme, du cinquiéme & du sixiéme commandement.

LE quatrieme commandement ordonne aux enfans d'honorer leurs peres & leurs meres; écouter leurs instructions, obeïr à leurs commandemens, profiter de leurs corrections, les servir & les aider en toutes choses. Les moindres fautes contre les parens sont de grands péchéz. Il faut aussi

nor oddawać ſtworzeniu, Odp. Godzi względem Boga. Pyt. Czy godzi ſię przyſięgać ? Odp. Nie, chyba w ſądach y publicznie. Pyt. Co ieſt bluznierſtwo. Odp. Mowa wzgardę czyniąca Bogu y Swiętym. Pyt. Jaki ieſt Vnas dzien odpocznienia. Odp. Dzien Niedzielny. Pyt. Na czym go powinno trawić ? Odp. Na chwaleniu Boga. Pyt. Oprocz tego. Odp. Na Vczeniu ſię Wiáry ſwoiey. Pyt. Czego ſię trzeba ſtrzedz. Odp. Roboty y grzechu.

Lekcya XVI.

O czwartym, Piatym, y ſzoſtym Przykazaniu.

CZwarte Przykazanie roſkazuie dziatkom Szanować Oyca y Matkę ſwoię, ſłuchac ich napomnienia, roſkazaniu ich poſłuſznemi bydź, ſprawować ſię iako Każą, ſłuzyć im y pomagać we wſzytkiem. Naymnieyſzy wyſtępek przeciwko Rodzicom ieſt wielkim grzechem. Trzeba tez ſzanować

aussi respecter nos Peres spirituels: les Evêques, les Prêtres, les Pasteurs, les Maîtres qui nous enseignent. Il faut honorer & craindre le Roy & ses Officiers: considerant que c'est Dieu qui les a établis sur nous. Le cinquiéme commandement défend de tuër, fraper, de dire des injures: de se venger, de haïr quelqu'un, de luy vouloir du mal, & de se laisser emporter à la colere. Le sixiéme défend toutes sortes d'actions impudiques, d'attouchmens, de paroles deshonnêtes. Il faut en éloigner même les pensées; fuyr les mauvaises compagnies, l'oisiveté & la bonne chere: mépriser les habits magnifiques & la parure. Nos corps sont les temples du saint Esprit: il ne faut pas les profaner.

Demande. Comment doit-on honorer son Pere & Mere? Reponse. En profitant de leurt instructions, & & leur obeïssant. D. Est-ce un grand mal de les fâcher? R. Oüy c'est un grand peché. D. Qui sont nos peres spirituels? R. Les Evêques, les prê-

tres

wać y Oycow Naſzych Duchownych: Biſkupow, Księża Przełożonych, y Nauczycielow, ktorzy nas vczą. Powinniſmy czcić y bać ſię Krola, y iego Vrzędnikow, vwazaiąc iż Bog ich nad nami poſtanowił. Piąte Przykazanie zakazuie zabiiać, bić, zelżywych słow mowić, mſcić ſię, nie mieć nikogo wnienawiśći, nikomu Złego nie zyczyć, y nie dać ſię gniewu vwodzić. Szoſte zakazuie wſzytkich vczynkow niewſtydliwych, y w ſzetecznego dotykania, słow niewſtydliwych: Nawet ſame mysli w tym nie trzeba Przypuſczać, trzeba ſię chronić z łey Kompaniey, proźnowania, y ſmacznych Kąſkow: gardzić trzeba bogatym ſtroiem, y z byteczną ozdobą ćiała. Ciała naſże Przybytkiem ſą Ducha Swiętego, nie godzi ſię ich profanować.

Pyt. Jak mamy czcić Oyca y Matkę. Odp. Biorąć pożytek z ich napomnienia y naućzania. Pyt. Czy ieſt wielki wyſtępek ich gniewać? Odp. Tak ieſt, ciężki ieſt grzech. Pyt. Ktorzy ſą naśi Oycowie Duchowni. Odp. Bis-

tres & tous ceux qui nous instruisent. D. A quoy nous oblige encore ce commandement? R. A obéir au Roi & à ses Officiers. D. Le commandement qui défend de tuer, défend-il aussi de fraper? R. Oüy; & de dire des injures. D. Est-il permis de se venger, ou de haïr quelqu'un? R. Non, il ne faut haïr personne. D. Sous le nom d'adultere qu'est-ce qui est défendu? R. Toutes les actions deshonnêtes. D. Les regards impudiques sont-ils aussi défendus? R, Oûy, les regards, les paroles & les pensées. D. Que faut-il faire pour éviter ce péché? R. Fuïr l'oisiveté, & les mauvaises compagnies.

Leçon XVII.

Des quatre derniérs Commandemens.

LE septiéme commandement défend de prendre le bien d'autruy, soit en cachette & par artifice, soit par force, & à découvert: comme nous ne voudrions

Biſkupi, Kſięża,y wſzyſcy inni ktorzy nas nauczaią- Pyt. Do czego ieſzcze nas obowięzuie to Przykazanie. Odp. Do poſtuſzenſtwa Krolowi y iego Vrzędnikom. Pyt. Przykazanie ktore zakazuie zabiiać, czy zakazuie bić, Odp. Tak ieſt, oraz y nakarmić kogo żelżywemy ſłowamy. Pyt. Czy godzi ſię mścić albo kogo nienàwidzieć? Nie, nikogo mieć nie trzeba w nienawiſći. Pyt. Pod przykazaniem cudzołoſtwa czego nam zakazuią? Odp. Wſzytkićh vczynkow nievcoziwych. Pyt. Spoyrzenie niewſtydliwe czy ieſt zakazane. Odp. Tak ieſt, Spoyrzenie, ſłowa y mysli. Pyt. Co trzeba czynić, aby ſię vſtrzedz tego grzechu. Odp. Trzeba ſię ſtrzedz proznowania y złey Kompaniey.

Lekcya XVII.

O Czterech oſtatnich Przykazaniach.

Siodme Przykazanie wſzelkiego nie ſłuſznego cudzych rzeczy Zażywania żakazuie lubo potaiemnie, lubo ſztuką, lubo przez gwałt, lubo oczywiſcie:

drions pas que l'on nous prît ce qui est à nous. Si nous avons pris quelque chose, il faut le rendre, autrement le peché ne nous seroit point pardonné. Si nous avons besoin de quelque chose; il faut le gagner par nôtre travail, ou le demander en aumône. Le huitiéme commandement défend de porter faux témoignage en justice: d'accuser personne à faux, de publier le mal des autres, qui n'est pas connu; s'il n'est necessaire de le dire, pour un plus grand bien: il dêfend aussi toute sorte de mensonge, principalement celuy qui porte prejudice à quelqu'un. Le neuviême défend de desirer aucun plaisir deshonête, hors le mariage: ny méme de s'entretenir volontairement dans ces sortes de pensées. Le dixiéme défend de desirer le bien d'autruy, si ce n'est pour l'acquerir legitimement: comme nous trouverions bon, que l'on desirât le nôtre. Les mauvais desirs sont la source de tous pechez; & nous ne faisons mal que par l'amour dereglé de l'honeur, de l'argent, ou du plaisir. Deman-

ſcie : iako y myniechcielibyśmy gdyby nam wydzierano co ieſt naſżego. Jeżeli wzieliśmy, powinniſmy wrocić, inaczey grzech nie będzie odpuſzczony Jeżeli czego potrzebuiemy pracą rąk ſwoich trzeba zàrobić, albo wyżebrać. Oſme przykazanie broni fałſzywego w ſądach ſwiadectwa : na nikogo fałſzywie ſkarzyć, cudzego grzechu taiemnego nie głoſić ; chyba że tego będzie potrzeba dla więkſzego pożytku : zakazuie także wſzelkiego kłamſtwa, naybardziey tego, ktore ieſt ze ſzkodą drugiego. Dziewiąte niekaże żadney nieuczciwey vciechy ząndać, oprocz małzenſtwa : ani ſię bawić dobrowolnić takiemi myslami. Dzieſiąte zakazuie cudzych dobr pragnąc, chyba tak aby ich nabyć ſprawiedliwie, iakobyśmy, ſami radźi byli aby Naſzych nabywano. Zła pożądliwoſć naſza ieſt zrzodłem wſzytkich grzechow, y zle nieczyniemy, tylko nieporządnego affektu, ku honorom, ku pieniądzom, y roſkoſzom.

Q Pyt.

Demande. Pourquoy n'est-il pas permis de prendre le bien d'autruy ? Réponse, Parce que nous ne voudrions pas que l'on prît le nôtre. D. Est-ce mal fait de le prendre par adresse ? R. Ouy, c'est dérober. D. Est-il permis de retenir ce qui a été pris ? R. Non, il faut le restituer au plûtôt. D. Le faux témoignage n'est-il défendu qu'en justice ? R, Il est toujours défendu d'accuser les innocens. D. Est-il permis de parler du mal que quelqu'un a fait ? R. Non, s'il n'y a grande necessité d'en parler. D. Est-il permis de mentir ? R. Non, il faut toûjours dire la verité. D. Que défend le neuviéme commandement ? R. Le desir des plaisirs deshonnêtes. D. Le dixiéme ? R. Le desir du bien d'autruy. D. Pourquoy ces desirs sont-ils défendus ? R. Parce qu'ils sont la source de la plûpart des péchez.

LE-

Pyt. Czemu niegodzi ſię cudzych dobr zabierać. Odp. Bo niechcielibyśmy aby naſze brano. Pytanie. Czy grzeſzy gdy kto ſztuką porywa. Odp. Tak ieſt: ieſt Kradzieſź. Pyt. Czy godzi ſię zabrane rzeczy nieſłuzſnie zatrzymać? Odp. Nie, trzeba ie oddać iak nayprędzey. Pyt. Czy tylko w ſądach falſzywego ſwiadectwa zakazuią. O. Zawſze zakazuią oſkarzać niewinnych. P. Czy godzi ſię wyiawić grzech, ktory kto popełnił. Odp. Nie, chyba że ieſt potrzeba wielka aby o tym mowiono. Pyt. Czy godzi ſię kłamac? Odp. Nie, trzeba zawſze prawdę mowic. Pyt. Co Zakazuię dziewiąte Przykazanie. Odp. Pożądanie Roſkoſzy nievczciwych. Pyt. Dzieſiąte zaś? Chciwość Dobra cudzego. Pyt. Czemu ta chciwość ieſt zakazana? O. Bo ieſt początkiem wikſzey części grzechow.

LEÇON XVIII.

Des trois prémiers commandemens de l'Eglise.

L'Eglise est nôtre Mére; c'est pourquoy nous sommes obligez à luy obéïr, & à observer les commandemens qu'elle nous a faits, pour nous faire garder plus aisément les commandemens de Dieu. On en compte six pour l'ordinaire. Les dimanches Messe oüiras, & fêtes de commandement. Tous tes péchez confesseras, à tout le moins une fois l'an. Et ton créateur recevras au moins à pâque humblement. Les fêtes tu sanctifieras, qui te sont de commandement. Quatre-temps, vigiles jeûneras, & le carême entiérement. Vendredy chair ne mangeras, ny le samedy mêmement. Le premier commandement est d'entendre la Messe. Si l'on ne peut assister à tout l'office, ny à la Messe solemnelle, les jours consacrez à Dieu: l'Eglise veut que l'on entende au moins une Messe basse, toute entiere,

&

Lekcya XVIII.

O Trzech pierwszych Przykazaniach Kościelnych.

KOsciol iest to Matka nasza. dla tego powinniśmy mu bydz posłusznemi, y przestrzegać Przykazania ktore nam podaię, dla łatwieyszego Zachowania Przykazań Boskich. Zwyczaynie sześć ich rachuią. W Dzień Niedzielny Mśźey słuchać, y święta przykazanego. Wszytkich się grzechow spowiedac, a to raź Roku Kazdego, y stworce swego przyimować, koło swięta wielkonocnego. Swięta bez robot zachowywać, z Przykazania Boskiego. Wszytkie Posty przestrzegać zpodania Koscielnego. W Piątki mięsa nie iadąc ani w sobotę, zadnego. Pierwsze tedy Przykazanie iest słuchać Mszey; iesli nie mozesz bydz przytomnym Godzinkom, albo Mszey spiewaney, wedni Bogu poswięcone? Kośćioł chce, aby przynamniey Mszey słuchać czytaney, spcałey y zwielką uwaga. Wtore, spowiedać się wszytkich grzechow, swe-

& avec grande attention. Le second est de confesser tous ses péchez à son propre prêtre, au moins une fois l'année. Il est rare que l'on passe un si long-tems sans avoir besoin de penitence ; & ceux qui aprés avoir fait de grands pechez ne cherchent point à rentrer en grace avec Dieu, ne meritent pas le nom de Chrétiens. Le troisiéme est de recevoir la sainte Communion du Corps de Jesus-Christ au moins une fois l'année, vers la fête de pâque, chacun en sa paroisse. Ce n'est pas qu'il ne soit tres-bon de communier plus souvent, & l'Eglise desireroit qu'à chaque Messe tous les assistans com, muniassent. Ces deux commandemens n'obligent point avant l'âge de discretion, où l'on est capable de discerner, le bien & le mal.

Demande. Pourquoy faut-il observer les commandemens de l'Eglise? Reponse. Parce que l'Eglise est nôtre Mere. D. Dites ses commandemens. R. Les dimanches messes oüiras,&c. D. A quoy donc est-

on

mu własnemu Kapłanowi, przynamniey raz w Rok. Rzadko to może bydz, zeby kto miał Rok cały przepędzic, bez potrzebowania pokuty, y ci ktorzy wielkie grzechy popełnili, a nieszukaią wniść znowu do Łaski Bożey, niegodni są imienia Chrześciańskiego. Trzecie iest przyiąc na Swiętszą Communią Ciała Jesusa Chrystusa, przynamniey raz w Rok, około świąt Wielkonocnych, kazdy w Swoiey Parafiey. Nie dla tego, zeby pozyteczno niemiało bydz częściey przystępowac do Stołu Bożego, y Zyczyłby sobie Kościoł, zeby na kazdey Mszey, słuchaiący communikowali. To oboie Przykazania, nie obliguie zadnego, aź po zupełnym wieku, gdzie każdy rozeznać może, co iest dobrego, à co złego.

Pyt. Czemu trzeba Zachować Przykazania Kościelne: Odp. Bo Kościoł iest Matką naszą. P. Mow te Przykazania. Odp. W Dni Niedzielne Mszey S. Słucha &c. P. Do czegośmy przynamniey powinni we dni Niedzielne. Odp. Powinnismy Mszey słu-

on obligé les dimanches tout au moins ? R. A éntendre la Messe. D. Est-ce assez d'y assister ? R. Non il faut y prier Dieu avec attention. D. Est-on oblige de se confesser quelquefois ? R. Ouy, au moins une fois l'année. D. Pourquoy cela ? R. Pour ne pas croupir trops long-temps dans le peché. D. Faut-il communier ? R. Oûy, l'Eglise le desire ainsi D. Mais â quoy est-on obligê ? R. A communier au moins nne fois l'année. D. En quel tems ? R. A pâques. D, A quel âge est-on obligé à ces deux commandemens ? R. Quand on commence à discerner le bien & le mal.

LEÇON XIX.

Des trois autres commandemens de l'Eglise.

OUtre les dimanches il y a plusieurs jours consacrez à Dieu, que nous appellons fêtes. On y fait la memoire des mystéres de la Religio, ou de quelques Saints. Les deux prin-

słuchać. P. Czy dosyc iest przytomnym bydz. O. Nie, trzeba się modlic Bogu, z wielką aplikacią. Pyt. Czy powinnismy się tez czasem spowiedać. O. Tak iest przynamniey raz w Rok. P. Dla czego to. O. Aby nie Leźeć długo w grzechu iak w błocie. P. Trzebaź często przystępować do Stołu Bozego? Odp. Tak iest; Kosciol tego po wszytkich pragnie. P. Lecz do czegośmy obligowani? O. Przynamniey raz w Rok Communikowac. P. Ktorego czasu. O. W święta wielkonocne. P. W ktorym wieku to dwoie przykazan do tego nas przymusza: O. W ten czas Kiedy iuz poznawac Vmiemy co dobrego, y co iest złego.

Lekcya XIX.

O trzech innych Przykazananiach Koscielnych.

OProcz Dnia Niedzielnego jest innych więcey dni poswięconych Bogu, ktore zowiemy Swięta. Pod czas tych dni odprawuie się wiary naszey taimnic rozpamiętywanie, al-

principâles Fétes ſont Pâques & la Pentecôte. Pâque eſt le jour de la Réſurrection de Jeſus-Chriſt. La Pentecôte, le jour de la déſcente du Saint Eſprit. Noël eſt le jour de la naiſſance de Jeſus-Chriſt. Les Rois ou l' Epiphanie, le jour qu'il fut adoré par les mages, que nous appellons les trois Rois. Il y a auſſi pluſieurs Fêtes en l' honneur de la Sainte Vierge, de Saint Jean-Baptiſte, des Apôtres, & de quelques-autres Saints, ſuivant les coûtumes des Egliſes. Il faut être fort ſoigneux à chaque Fête de s'inſtruire du myſtere, ou de l' hiſtoire du Saint. Le cinquiéme commandement de l' Egliſe eſt de jeûner le Carême entier, les quatre-tems & Vigiles. Le Carême eſt de quarante jours avant la Féte de Pâque, pour nous y preparer. Les Quatre-tems ſont les quatre ſaiſons de l'année, en chacune deſquelles nous jeûnons trois jours en une ſemaine. Les Vigiles ſont les veilles de certaines Fêtes. Le jeûne conſiſte à ne point manger avant Midi, & ne faire qu'un repas.

Le

bo niektorych Swiętych. Naywiękſze ſą dwa Swięta, to ieſt, Wielkanoc y Swiątki. Wielkanoc ieſt dzien poświęcony Zmartwychwſtaniu Chryſtuſa Jezuſa: Swiątki zaś Ducha Swiętego na Apoſtoły zeſłania. Boże Narodzenie, ieſt pamiątka Narodzenia ſię Chryſtuſa Pana w Bethleemſkim żłobie. Dzien trzech Krolow albo obiąwienia ieſt dzien pokłonu od Mędrcow, ktorych zowiemy Trzema Krolami. Jeſt y więcey innych Swiąt na cześć Nayświetſzey Panny, Swiętego Jana Chrzciciela, Apoſtołow y niektorych innych ſwiętych, według zwyczaiu Diecezyi. W każde Swięta naywiękſzey przykładać trzeba pilnośći, aby ſię kto nauczył Taiemnicy dnia tego, albo Hiſtoryey z Zywota Swiętego. Piąte Przykazanie Kośćielne obliguie, aby poſczono przez całą Kwadragezyme, w Suchedni y w Wigilie. Kwadrageſima albo raczey Wielki poſt, ieſt poſt Czterdzieſtodniowy przed Wielkonocą dla lepſzego do tak zacnego Swięta ſię przygotowania. Suche dni

bywaią

Le sixiéme commandement est de ne point manger de chair le vendredy ny le samedy, en memoire de la Passion & de la sepulture de Nótre Seigneur. On observe la méme abstinence tous les jours de jeûne.

Demande. Qu'est-ce que les Fetes? Reponse. Des jours consacrés á Dieu. D. A quelle occasion? R. En mémoire des mystéres, ou des Saints. D. Quelles sont les deux principales? R. Pâques & la Pentecóte. D. Qu'est-ce que Pâques. R. Le jour de la Résurrection de nótre Seigneur. D. Et la Pentecôte? R. Le jour de la décente du Saint Esprit. D. Qu'est-ce que Noël? R. La Naissance de nótre Seigneur. D. Et l'Epiphanie? R. L'Adoration des Mages ou des Rois. D. De quoi se doit-on instruire aux jours de Fêtes; R. Du Mystére, ou de l'histoire du Saint. D. A quoi sert le Carême? R. A nous préparer à la Paques. D. Qu'est-ce que les Quatre-tems? R. Trois jours de jeûne,

bywaią co ćwierc roku, w ktore pościemy trzy dni w ieden tydzien. Wigilie są dni przed pewnemi, Swiętami. Post na tym nalezy, aby nie ieść przed południem, y raz tylko na dzien. Szoste przykazanie obowięzuie, aby w piątek y Sobotę wstrzymać się od mięsa, na pąmiątke Meki y Pogrzebu Chrystusa Pana. Taź Wstrzęmięzliwość y wzwyśź pomienionych zachowuie się postnich, dniach.

Pytanie. Co są Swięta? Odp. Dni poświęcone Bogu. Pyt. Z iakiey przyczyny. Odp. Na pamiątkę Taiemnic, albo Swiętych tego dnia. Pyt. Ktore są nayprzeydnieyśźe dwa Swięta? Odp. Wielkanoc y Swiątki. Pyt. Co iest Wielkanoc. Odp. Dzień Zmartwychwstania Chrystusa Pana, Pyt. Swiątki? Odp. Dzień zesłania Ducha Swiętego na Apostoły. Pyt. Co iest Boźe Narodźenie? Odp. Jest Dzień Narodzenia się Chrystusa Pana. Pyt. Trźech Krolow zaś? Odp. Oddanie Vkłonu Mędrcow; albo Trzech Krolow? Pyt. O Jaką nay-

bardźiey

ne, en châcune des quatre Saisons de l'année : D. Comment-doit-on jeûner ? R. En ne faisant qu'un repas, & aprés midi. D. Pourquoy garde-t-on l'abstinence de la viande, les Vendredis & les Samedis ? R. En mémoire de la Passion de nôtre Seigneur.

LEKCYA XX.

Des Sacramens.

NOus ne pouvons accomplir les Commandemens de Dieu par nos propres forces ; la grace nous est nécessaire & il nous la donne ordinairement, par certains signes sensibles, que nous appellons Sacremens. Ainsi dans le Baptême, en même tems que l'eau lave le corps au dehors, en même tems la grace purifie l'ame au dedans. Quiconque a recû un Sacrement avec la Foi, & les autres dispo-

sitions

bardziey powinnismy się starać wedni Swiętenaukę? Odp. O Taimnicy, albo o Hystoryey Swiętego. Pyt. Co zą pożytek przynośi Post Czterdziestodniowy. Odp. Przyspośobia nas na Wielkanoc. Pyt. Co są Suche dni. Odp. Trzydniowy post w Kazdą częśc w Roku. Pyt. Jak powinnismy odprawiać post. Odp. Raz na dzien iedząc y to po południu. Pyt. Czemu się zachowuie w strzymanie od mięsa w Piątki y w Soboty? Odp. Na pamiątke męki Pańskiey.

Lekcya XX.

O Sakramentach.

PRzykazań Boskich niemozem własnemi naszemi siłami wypełniać, potrzebna nam iest do tego łaska, a tę nam Bog pospolicie daie pod pewnemi widomemi Znakami, ktore zowiemy Sakramenta. Zaczym przy Chrzcie, tegoż czasu, ktorego ciało powierzchu wodą się obmywa, duszę wewnątrz łaska Boska oczyszcza. Ktokolwiek Sakrament odbiera z dobrą wiarą y z innem nalezytym przygotowaniem:

sitions nécessaires : est assûré, autant qu'on le peut être en cette vie, qu'il a la grace de Dieu, qui est le plus grand de tous les biens. C'est Jesus-Christ qui a institué tous les Sacremens, a fin de nous appliquer à chacun en particulier, les mérites de son Sang & de sa mort : & il en a institué pour tous les besonis de la vie Spirituelle, Le Baptême nous y fait entrer, & renaître par l'eau & le Saint Esprit : la Confirmation nous fait croître, & nous fortifie : l' Eucharistie nous nourrit : la Pénitence guêrit les maladies Spirituelles : l' Extrême-onction nous fortifie à l' article de la mort : l' Ordre donne à l' Eglise des ministres, pour la gouverner & la servir : le Mariage lui fournit des sujets, pour la faire durer autant que le monde, Voila les sept Sacremens.

Demande. Qu-est-ce que les Sacremens? Réponse. Ce sont des signes sensibles de la grace de Dieu. D. La grace nous est-elle nécessaire? R. Oüy, sans la grace nous ne pouvons faire aucun bien. D. C'est donc un grand

waniem: pewny ieſt (ile może na tym ſwiecie wiedziec) iż ma łaſkę Boſką; ktora ieſt nadewſzytkie dobra naylepſza. Jeſus Chryſtus wſzytkie Sakramenta poſtanowił, aby nas wſzytkich, y kazdego z oſobna uczeſtnikami uczynił zaſługPrzenaydrozſzey Krwi ſwoiey y męki. A Sakramenta rożne poſtanowił na rozne w życiu duchownym potrzeby. Chrzeſt nam wrota otwiera do Zycia przez wodę y Ducha Swiętego. Bierzmowanie wzroſt nam daie y ſiłę. Przenayſwiętſzy Sakrament nas karmi; Pokuta Duſzne choroby leczy. Oſtatnie Pomazanie nas umacnia w godzinę Smierći. Kapłańſtwo daie Koſciołowi Kapłanow, ktorziby niem rządzili, y iemu ſłuzyli. Małzenſtwo Ludzi dodaie Koſciołowi aby tak długo y Swiat przez nich był Konſerwowany, O to ſą ſiedm Sakramentow Kośćielnych.

Pyt. Co ſą Sakramenta. Odp. Znaki widome łaſki Boſkiey. Pyt. Czy ieſt potrzebna nam łaſka Boſka? Odp. Tak ieſt, bo bez łaſki nic dobrego czynić nie możemy. Pyt. Toć tedy ieſt

grand bien de recevoir dignement les Sacremens? R. C'est le plus grand bien de cette vie. D. Qui a institué les Sacremens? R. Nôtre Seigneur Jesus-Christ? D. Pour quoy les a-t-il instituės? R. Pour nous appliquer les mérites de son Sang D. Combien y a-t-il de Sacremens? R. Il y en a Sept. D. Dites-les? R. Le Baptéme, la Confirmation, l' Eucharistie, la Pènitence, l' Extreme- onction, l' Ordre & le Mariage.

Leçon XXI.

Du Baptême.

PErsone ne peut entrer au Royaume de Dieu, sans renaître par l'eau & le Saint Esprit. Car tous les hommes sont morts en Adam, par le péche Originel: & tous ceux qui sont baptisés, reçoivent la vie en Jesus-Christ. Le Bapteme est donc nécessaire â tous: méme aux enfans qui viennent de naitre. Que si l'on baptise une persone, en âge de raison, tous ses péches lui

bardzo dobra rzecz godnie Sakramenta pryimować. Odp. Nad ktorą nic nie może bydz na Swiecie lepszego. Pyt. Kto postanowił Sakramenta? Odp. Chrystus Jesus Pan Nasz. Pyt. Dla czego ie postanowił. Odp. Aby Nas przenaydroszey Swoiey Krwi zasług uczestnikami uczynił. Pyt. Wiele iest Sakramentow? Odp, Siedm. Pyt. Mow ie. Odp. Chrzest, Bierźmowanie, Ciało y Krew Chrystusa Pana, Pokuta, ostatnie Pomazanie, Kapłanstwo y Małżeństwo.

LEKCYA XXI.

O Chrzcie S.

ZAden niemoże wniść do Krolestwa Bożego, chyba że się odrodzi przez wodę y Ducha Swiętego. Wszyscy bowiem Ludzie pomarli w Adamie, przez grzech pierworodny; y wszyscy ci ktorzy są ochrzczeni, odbieraią Zywot w Jesusie Chrystusie. Więc Chrzest iest potrzebny wszytkim, nawet dzieciom nowonarodzonym. Jesli będzie kto ochrzczonym, w Doskonałym wieku, wszytkie grzechy iego

lui sont remis; tant ceux qu'il a commis, que celui qu'il a apporté en naissant. Mais il faut qu'il soit bien instruit de la Religion; qu'il la croye & en fasse profession publique, qu'il renonce à Satan, à ses œuvres & à ses pompes, qu'il promette de changer de vie, & de garder les Commandemens de Dieu. Si c'est un enfant, que l'on baptise, le Parain & la Marraine, qui le présente au Baptéme, répondent & promettent pour lui. Le Baptéme se fait en versant de l'eau sur celuy que l'on baptise, & disant en méme tems, Je te baptise, au Nom du Pére & du Fils & du Saint Esprit. Il se doit faire, autant qu'il se peut, à l' Eglise, par un Prêtre, & avec toutes les cérémonies : mais en cas de nécessité, toute persone peut baptiser & en tout lieu l'eau suffit avec les paroles. On ne reitére point le Baptême: & chacun n'est baptisé qu'une fois.

Demande. Le baptême est-il nécessaire? Réponse. Oüy, pour entrer au royaume de Dieu. D. Comment est-ce que l'on baptise? R. On verse

bywaią odpuſczone, tak te ktore popełnił, iako y ten ktory z ſobą przynioſł, rodząc ſię na ſwiat. Ale trzeba do tego, żeby był dobrze nauczony w Wierze, żeby ſczerze wierzył, y oney publiczne czynił wyznanie, wyrzekł ſię Czarta iego Vczynkow, y Pompy; zeby przyobiecał Zywot odmienic, y zachowac Przykazanie Boże. Jesli ieſt dziecie ktore chrzczą, Chrzeſny Ociec y Matka, ktorzy go na Chrzcie trzymaią Zań odpowiedaią y przyobiecuią. Chrzeſt ſię ſprawuie, Leiąc wodę na tego ktorego chrzczą, mowiąc oraz. Ja ciebie chrzczę, w Imię Oyca y Syna y Ducha Swiętego. Ile moze bydz. powinien ſię odprawowac w Koſciele przez Kapłana, ze wſzelkimi Ceremoniami; Lecz w potrzebie, kazdy człowiek może chrzcic, y na kazdym mieyſcu. Woda doſyc ieſt, ze ſłowy, Chrzeſt ſię nie, powtarzą, y każdy tylko raz ochrzczonym ma bydź.

Pyt. Czy potrzebny ieſt Chrzeſt. Odp. Tak ieſt, dla weścia do Kroleſtwa Niebieſkiego. Pyt, Jakoż chrz-

se de l'eau sur le baptisé, en disant certaines paroles. D. Quelles paroles? R. Je te baptise au nom du Pere, & du Fils & du S. Esprit. D. Que fait ce Sacrement? R. Il éfface tous les pechez. D. Mais quels péchés peut avoir fait un enfant, qui vient de naître? R. Il a le peché originel. D. D'où vient ce peché? R. Du peché d'Adam, qui a passé à toute sa race. D. Que doit faire celuy que l'on baptise en âge de raison? R. Croire la doctrine chrétiene, & la professer. D. A quoi doit-il renoncer? R. Au demon, à ses œuvres & à ses pompes. D. Que doit-il promettre? R. D. De garder les commandemens de Dieu. D. Comment les enfans peuvent-ils faire tout cela? R. Le parrain & la maraine le font pour eux. D. Peut-on rebaptiser? R. Non, on ne baptise qu'une fois.

czą. Odp. Leią wodę, na chrzczące go ſię, mowiąc pewne słowa. Pyt. Co za słowa ? Odp. Ja ciebie chrzcze, w imię Oyća y Syna y Ducha Swiętego. Pyt. Co czyni ten Sakrament? Odp. Gładzi wſzytkie grzechy. P. Lecz co za grzechy może mieć, dziecie, ktore ſię nowonarodzi. Odp. Ma grzech pierworodny. Pyt. Zkąd idzie ten grzech ? Odp. Z grzechu Adamowego ktory zpadł, na wſzytko iego pokolenie. Pyt Co ma czynic ten, ktorego chrzczą w latach dorosłych. Odp. Wierzyc naukę Chrześciańſką, y onę wyznawac. P. Czego ſię ma wyrzec. Odp. Czarta iego ſpraw, y pompy. Pyt. Co mą przyobiecać. Odp. Strzedz przykazania Boże. Pyt. Jako mogą to wſzytko małe dzieci czynic ? Odp. Ociec chrześny y Matka, to czynią na ich mieyſce. Pyt. Mozeſz ſię znowu chrzest powtorzyć, Odp. Nie, bo raz tylko Kazdy powinien bydź ochrzczonym.

Leçon XXII.

De la Confirmation.

LEs nouveaux baptiſés doivent recevoir le Sacrement de confirmation: mais comme ce Sacrement n'eſt pas abſolument néceſſaire, on le differe juſques à ce que les enfans ſoient ſuffiſamment inſtruits. Les Peres & les Meres ſont obligez d'inſtruire avec grand ſoin leurs enfans, de toute la Doctrine Chrêtiene: de les envoyer à l'Egliſe & aux écoles, ſelon leur commodité, pour y apprendre le catechiſme; & ſi leurs enfans ſe perdent par ignorance, ils en répondront devant Dieu. Les enfans auſſi de leur côté, ſont obligéz de s'appliquer à ces inſtructions, & de les retenir toute leur vie. Ceux qui ſont inſtruits doivent être préſentéz à l'évêque, car il n'y a que luy qui ait le pouvoir de confirmer. Il étend les mains ſur eux en invoquant le S. Eſprit: puis il marque ſur leur front le ſigne de la croix avec l'onction du Saint Chrême, compo-

ſé

LEKCYA XXII.

O Bierzmowaniu.

NOwo ochrzczeni powinni przyiąc Sakrament Bierzmowania; a że Sakrament ten nie ieſt właſnie potrzebny, z wyczaynie ſię z włacza poki małe dzieci zupełnie w wierze ſwey nie będą wyuczone. Rodzice naybardziey przeſtrzegać tego powinni, aby Synow ſwoich w wſzelkiey nauce Chrześćiańſkiey, z ſtaraniem wielkim ćwiczyli, y poſyłali do Kośćioła y do Szkoł, według mozności ich, dla uczenia ſię Katechiſmu. Jesli zaś Synowie dla nieumiętnośći y proſtoty ſwey giną, Rodzice dla tego, cieſki. Panu Bogu oddadzą rachunek. Synowie z ſwoiey ſtrony, powinni ſię przykładać do tego, aby te zbawienne poymowali nauki, y one na cały Zywot w pamięći trzymali: Ktorzy, iuz tak dobrze ſą informowani, Biſkupowi maią bydz præſentowani, zaden bowiem inny bierzmować nie może, tylko Biſkup. Ręce wyciąga na te ktorzy daią ſię bierzmować, wzywaiąc Ducha Swię-

ſé d' huile & de baume. L'effet de ce Sacrement eſt de nous rendre parfaits Chrétiens : pour ne point rougir de la croix de JESUS-CHRIST, reſiſter courageuſement aux tentations, & être prêts à ſouffrir pour Dieu. C'eſt pour le montrer, que l'Evéque frappe les confirmés ſur la jouë. On ne donne la confirmation qu'une fois, non plus que le Baptéme.

Demande. Quand doit-on donner aux enfans la confirmation ? Réponſe. Quand ils ſont ſuffiſamment inſtruits. D. Qui doit prendre ſoin de les inſtruire ? R. Les Peres & les Meres y ſont obligez. D. Et les enfans, à quoy ſont-ils obligez ? R. A bien écouter les inſtructions, & à les bien retenir. D. Qui a le pouvoir de confirmer ? R. Il n'y a que l' Evêque. D. Comment fait-il ? R. Il étend les mains en invoquant le Saint Eſprit. D. Que fait-il encore ? R. Il fait le ſigne de la croix ſur le front, avec le Saint Chrême. D. Que ſignifie tout cela ? R. Que par ce Sacrement

tego, potym wyraża na czole ich, znak Krzyża z pomasczeniem Chrysmem Swiętym, zmieszanym z Oliwy y Balsamu. Skutek Sakramentu tego zeby nas doskonałemy vczynił Chrzesciany, żebyśmy się Krzyza Jezusa Chrystusa nie wstydzili, dla odporu dania pokusom, y byli gotowemi cierpieć, y Smierć podiąc dla Pana Boga. Na ten znak Biskup w policzek bierzmuiących się z lekka uderzy. Raz tylko Bierzmowanie daią, iako y Chrzest.

Pytanie, Kiedy powinno dawać Bierzmowanie dzieciom? Odp. Kiedy dostatecznie w Nauce Chrzesciańskiey są wyćwiczeni. P. Kto ma na się wziąc te powinność, aby ie nauczył. Odp. Rodzice. Pyt. Synow zaś co iest za powinność. Odp. Zeby pilnie słuchali nauki Rodzicow, y mocno onę w pamięc wbili. P. Kto ma moc Bierżmowania. Odp. Biskup Sam. Co za Ceremoniey używa w tym Sakramencie. Odp. Ręce Kładzie, wzywaiąc Ducha Swiętego. P. Co więcey czyni. Odp. Znakiem Krzyża Swiętego, żegna czoło, namazuiąc

go

ment nous recevons le Saint Esprit, pour être parfaits Chrétiens. D. En quoy consiste cette perfection? R. A resister aux tentations, & à souffrir tout pour Jesus-Christ. D. Peut-on recevoir pusieurs fois la confirmation? R. Non, on ne la reçoit qu'une fois.

Leçon XXIII.

De l'Eucharistie.

L'Eucharistie est le Corps & le Sang de Jesus-Christ, qu'il nous donne, sous les espéces ou apparences du pain & du vin, pour la nourriture de nos ames. Ce Sacrement est consacré & distribué au Saint Sacrifice de la Messe, qui est la representation du Sacrifice de la Croix: par lequel Jesus-Christ s'est offert une fois à son Pere,

go Chrysmem. P. Co to wszytko znaczy? Odp. Ze przez ten Sakrament pełność Łaski Ducha Swiętego odbieramy, żebyśmy doskonałemi Chrescjany byli. Pyt. Naczym Zawisła ta doskonałość? Odp. Na mężnym odpędzaniu Pokus, a Statecznym wszytkich przeciwnośći dla Chrystusa ponoszeniu, Pyt. Czy może się Kiłkakroć brać Bierzmowanie. Odp. Bynamniey, bo tylko się raz wziąć może.

Lekcya XXIII.

O Przenayświętszym Sakramencie.

SAcrament Przenayświetszy, iest Ciało y Krew Jezsua Chrystusa, krore nam daie pod Osobami Chleba y Wina podczas Mszey Swiętey, ktora representuie Offiare na Krzyżowym Ołtarzu odprawioną: przez ktorą Jezus-Chrystus, raz się Oycu swemu offiarował, za grzechy wszytkich Ludzi. Starego zakonu wszytkie Offiary, figurą

Pere, pour les pechez de tous les hommes. Tous les Sacrifices de l'anciene loy étoient les figures de celuy de la Croix ; & la Messe que nous celebrons, suivant l'institution de Jesus-Christ, renouvelle tous les jours la memoire de ce grand Sacrifice, & nous en applique la vertu. Le prêtre raconte comment Jesus-Christ institua ce Sacement, la veille de sa passion : & répete ses paroles, par lesquelles le pain & le vin sont aussi-tôt changez en son Corps & en son Sang ; sans qu'au dehors il paroisse rien de ce changement que nous ne connoissons que par la foy. Ainsi quoy que nous ne voyons que du pain & du vin, comme auparavant : nous croyons fermement que Jesus-Christ y est, d'une maniere miraculeuse : en sorte qu'il est tout entier sous chacune des deux especes, & sous chaque partie, comme sous le tout : sans être ni divisé ni multiplié : & sans cesser d'être au ciel.

De-

gurą były offiarowaney na krzyżowym Ołtarzu offiary; a Mſza ktorą odprawuiemy, według poſtanowienia Chryſtuſa Pana, odnawia codźiennie tey wielkiey offiary pamiątkę, y zaſługi oneyże nam applikuie. Kapłan opowiada, iako Chryſtus Pan ten Sakrament poſtanowił dniem przed tym niżeli cierpiał; y ſłowa iego powtarza, przez ktore chleb y wino zaraz w ciało y Krew obracaią ſię, lubo tey tak wielkiey odmiany żadnego powierzchownego znaku nie widać; iednak Samą tylko wiarą tego dochodźiemy: Dla tego choć nic innego, tylko chleb a wino widziemy, iak przed tym; przecieſź ſtatecznie wierzymy że Chryſtus tam ieſt oſobą ſwoią przytomnym; cudownym ſpoſobem, tak dalece że zoſtaie cały y zupełny pod dwiema oſobami, y pod Każdą cząſtką, iako y pod całą: bez żadnego rozdzielenia, ani pomnażania ſię;

Pytanie

Demande. Qu'est-ce que le Sacrement de l'Euchariſtie? Réponſe. C'eſt le Corps & le Sang de nôtre Seigneur Jeſus-Chriſt, ſous les eſpéces du pain & du vin. D. Pourquoy nous eſt-il ainſi donné? R. Pour être la nourriture de nos ames. D. Où ſe fait cette merveiles? R. Au Sacrifice de la Meſſe? D. Qu'eſt-ce que la Meſſe? R. C'eſt la repreſentation du Sacrifice de la Croix. D. Quel miracle y arrive-t'il? R. Que le pain & le vin ſont changez au Corps & au Sang de Jeſus-Chriſt. D. Comment ſe fait ce changement? R. Par les paroles de Jeſus-Chriſt, que le prêtre prononce. D. Mais nous voyons toûjours du pain & du vin comme devant? R. C'eſt que les eſpeces y demeurent. D. Comment connoiſſons, nous donc que Jeſus-Chriſt y eſt? R. Par la foy, parce qu'il l'a dit.

Pytanie. Co rozumieśź przez Nayświętszy Sakrament? Odp. Ciało y Krew Jezusa Chrystusa Pana Naszego, pod osobamy Chleba y Wina. Pyt, Czemu nam go tak daią? Odp. Aby było pokarmem Dusz naszych. Pyt. Gdzie się ten Cud staie? Od na Straszney offierze, przy Mszey Swiętey. Pyt. Co iest Msza? Odp. Jest wyrazenie offiary, iaka była na Krzyżowym Ołtarzu odprawiona. Pt. Co za Cud tam się dzieie? Odp. Chleba y Wina istność, przemienia się w Ciało y Krew Chrystusa Pana? Pyt. Jak się staie to przemienienie. Odp. Słowami Jezusa-Chrystusa, od Kapłana wymowionemi. Pyt. Wszak widziemy bydź Chleb y Wino, iako y przed tym? Odp. Dla tego się nam tak zda że osoby to iest, powierzchne rzeczy nie przemniaią się widomie. Pyt. Jak tedy wiemy że tam iest Jesus-Chrystus. Odp. Przez Wiarę, że tak sąm Chrystus powiedciał.

LEÇON XXIV.
De la Communion.

ON ne peut vivre ſans manger, ny ſe bien porter ſans manger ſouvent. Ainſi on ne peut avoir la vie ſpirituelle, qui eſt la grace, ſans recevoir quelquefois la ſainte Euchariſtie, & plus on communie ſouvent, plus cette vie eſt forte & vigoureuſe. Mais d'ailleurs les morts ne peuvent prendre de nouriture, & celle qui profite aux perſones ſaines nuit aux malades: ainſi pour communier utilement, il faut être exempt de peché mortel, & dans de bonnes diſpoſitions. Les principales ſont: croire fermement tous les myſteres de la religion, & particuliérement celuy-cy: ne vouloir mal à perſone; être parfaitement reconcilié avec tous ſes ennemis. Quiconque reçoit indignement ce Sacrement, boit & mange ſa condamnation, ne diſcernant pas le corps du Seigneur, d'avec les viandes communes. C'eſt pourquoy on ne le donne aux enfans qu' aprés qu'ils ont

Lekcya XXIV.

O Kommuniey albo przyięciu Nayświętſzego Sakramentu.

NIe może żywot prowadzić ſię bez bez pokarmu, ani zdrowie, ſłużyć komu może bez częſtego ſię pośilania: Tak nie może trwać zywot Duchowny, ktory ieſt łaſką, bez pryimowania czaſem Nayświętſzego Sakramentu, y im kto częściey do Stołu Bożego przyſtępuie, tym mocnieyſzy y trwalſzy ten ieſt Zywot duchowny: Skąd w grzechach obumarli zadnego nie mogą pryimać pokarmu, bo zdrowym pomaga, a chorym ſzkodzi: Dla tego aby kto godnie Kommunikował, trzeba mu bydź wolnym od grzechu ſmiertelnego, y miec dobre diſpozycie. Przednieyſze diſpozycye ſą te: Wierzać mocno wſzytkie wiary Taiemnice, a naybardziedy o Prenayświętſzey Ciała y Krwie Chryſtuſa Pana Taiemnicy: nikomu złego nie życzyć; doſkonałą ze wſzytkiemi ſwemi nieprzyiaciołmi zgodę uczynić. Kto kolwiek niegodnie zażywa tego Sakramentu ie y piie ſobie Sąd, nie czy-

ont acquis lâge de discretion, & qu'ils sont bien instruits. On apelle ce Sacrement viatique, quand on le donne aux malades prêts de mourir, pour être comme leur provision, pour le grand voyage qu'ils vont faire.

Demande. Est-il necessaire de recevoir la Sainte Eucharistie ! Réponse. Oüy, puisque c'est nôtre nourriture spirituelle. D. Qu'arrive-t'il à une ame qui la reçoit rarement ? R. Cétte ame demeure foible & languissante. D. Mais la Communion profite-t-elle à tout le monde ? R. Elle ne profite qu-à ceux qui sont bien disposez. D. Quelles dispositions sont necessaires ? R. Premierement d'être en état de grace. D. Pourquoy le peché mortel nuit-il à la Communion ? R. Parce qu'un mort ne peut prendre de nourriture. D. Dites les autres dispositons? R. La Foy, toutes les vertus, & particulierement la charité vers le prochain. D. Est-ce un grand mal de communier indignement ? R. C'est manger sa condamnation. D.

Qu-est-

niąc rosſądku między ciałem Pańſkim, y innemy poſpolitemy potrawamy. Dla czego nie daią dźiatkom małym tego Sâkramentu, poki do rozſądnych lat nieprzyidą, y doskonâłey w nâuce Chrześćiańskiey nie nâbędą umięiętności. Nazywa ſię ten Sakrament Wiatik albo pokarm podrozny, kiedy go daią chorym iuz vmieraiącym, aby im było iakoby prowizia, na wielką ktorą maią wedrować drogę.

Pyt. Czy ieſt rzecź potrzebna Nayſwiętſzy Sakrament przyimować. Odp. Wielce potrzebna, poniewaſz pokarm ieſt duchowny. Pyt. Co za przypadek doſtâie ſię duſzy rzadko go przyimuiącey; Odp. Taka duſźa bywa ſłaba y gnuśna. Pyt. Ale Kommunia umacnia wſzytkich; Odp. Tylko dobrze przygotowanych. Pyt. Jakie mieć trzeba diſpozycie. Odp. Na przod łaſkę trzeba mieć Boſką. Pyt. Czemu grzech śmiertelny przeſzkadza do Kommuniey? Odp. Bo vmarły pokarmu nie potrzebuie, Pyt. Powiedz inne diſpozycye albo przygotowania. Odp. Wiarę wſzytkie cnoty â naybardziey miłość ku bliźniemu wac.

Qu'eſt-ce que le viatique? R. C'eſt la communion que l'on donne aux mourans.

Leçon XXV.

Du Sacrament de Penitence.

APrés le baptême & la confirmation, les Chrétiens ne devroient avoir beſoin que de l'Euchariſtie, juſques à la mort. Mais il n'y en a guere qui ne tombent dans des pechez mortels, qui tuënt l'ame, en éteignant la charité, & qui meritent la mort éternelle: & pour guerir un ſi grand mal, il n'y a point d'autre remede, aprés le baptême, que le Sacrement de Penitence. Celuy qui veut le recevoir doit premierement ſe repentir de ſes pechez; & en avoir uue veritable douleur, fondée ſur la foy, & ſur la crainte de Dieu; avec une ferme reſolution de ſe cor, riger, qui excluë tout à fais la volonté de pécher: ce qui enferme un com-

Pyt. Czy. Ieſt wielki grzech niegodnie do ſtołu Bożego przyſtępować. Odp. Jeſt właſnie ſąd ſobie pożywać. Pyt. Co ieſt Wiatyk. Odp. Jeſt Kommunia, ktorą daią vmieraiącym.

LEKCYA XXV.

O Sakramencie Pokuty.

PO Chrzcie y Bierzmowaniu, nietrzebaby Chrześcianom vzywać tylko Ciała y krwie Pańſkkiey, az do ſmierci. Lecz ze mało takich ktorzy nieupadaią w grzech ſmiertelny, zabijaiący duſzę, a gaſzący. Miłość Boſką y ktory zaſługuie na ſmierc wieczną, A tak dla vleczenia tak wielkiey choroby, niemaſz innego Lekarſtwa, po Chrzcie S. tylko ſakrament Pokuty. Ktory chce go przyiąc, ma w przod załować za grzechy, y miec zanie żal ſerdeczny, vgruntowany na wierze, y boiazni Bożey; z ſtateczna wolą napotym poprawienia ſię y zupelnym przedſięwzieciem wiecey y nigdy nie grzeſzyć. Wczym zawiera ſię początek miłoſci Bożey; Ten zaś zal

mencement d'amour de Dieu : & cette douleur, qui brise le cœur du penitent, s'appelle contrition. Il faut ensuite se confesser à un prêtre, luy declarant naïvement tous les pechez dont on se sent coupable ; puis accomplir fidellement la peine que le prêtre impose, pour satisfaction des pechez. Il y a donc trois choses necessaires de la part du penitent : la contrition, du moins imparfaite, la confession, la satisfaction. Les peines que l'on impose sont d'ordinaire les trois sortes de bonnes œuvres, la priere, le jeûne & l'aumône ; & elles doivent être proportionnées à la qualité du peché & à la force du penitent.

Demande. A qui le Sacrement de Penitence est-il necessaire ? Réponse. A ceux qui ont fait quelque peché mortel, aprés leur baptême. D. Qu'est-ce que le peché mortel ? R. C'est le peché qui rend digne de la mort éternelle. D. Que doit faire le pecheur, pour recevoir ce Sacrement ? R. Etre contrit, se confesser, & satis-

faire

ktory kruszy serce pokutuiącego, Zowie się skruchą. Potym wyznać trzeba grzechy przed Kapłanem, spowiedaiąc się sczerze, wszytkich grzechow, do ktorych się poczuwamy: potym wypełnic wiernie pokutę ktorą Kapłan naznacza, na dosyc vczynienie za grzechy. Trzy rzeczy tedy są potrzebne z strony pokutuiącego; Skrucha, chociasz mniey doskonała, wyznanie grzechow, y Dosyc vczynienie. Pokuta ktora się zadaie, dzieli się na trzy części dobrych vczynkow, to iest, na Modlitwę, Post, y Jałmuznę, powinna bydz zadana według wielkości grzechu, y podobienstwa do wykorzenia, grzeszącego.

Pyt. Komu ten Sakrament Pokuty iest potrzebny? Odp. Tym ktorzy iaki grzech smiertelny popełnili po Chrzcie. Pyt. Co iest grzech smiertelny. Odp. Jest grzech, ktory winnym czyni smierći wieczney. Pyt. Co ma czynić grzesznik, aby dobrze przyiął ten Sakrament. Odp. Bydz ma skruszonym, spowiedac się, y dosyc vczynic. Pyt. Co iest skrucha? Odp.

faire. D. Qu'est-ce que la contrition ? R. C'est la douleur d'avoir peché, avec la resolution de s'en corriger. D. Peut-on haïr le peché sans aimer Dieu ? R. Il doit y avoir, au moint, quelque commencement d'amour. D. Comment doit-on se confesser ? R. Sans rien celer ny rien déguiser. D. Qu'est-ce que la satisfaction ? R. C'est l'accomplissement da la peine imposée par le prêtre. D. Quelles sont ces peines pour l'ordinaire ? R. Des prieres, des jeûnes & des aumônes.

Leçon XXVI.

Suite de la Pénitence.

APrés que le penitent s'est confessé, & qu'il a promis de satisfaire : le prêtre doit l' absoudre, s' il y voit des marques suffisantes de conversion. Si non, il doit luy refuser l'absolution, sous peine de se damner avec le pecheur : s'il doute qu'il soit bien converti, il doit differer. L' absolution bien recûë, efface les pechéz quels qu'ils

Jeſt zal za grzechy prſzeſzłe, z przedſiewzięciem ſwey poprawy. Pyt. Możesź ſię grzech nienawidziec, bez miłośći Bożey. Odp, Trzeba zeby cokolwiek było Miłośći Bożey wczłowieku. Pyt. Jako trzeba ſię ſpowiedac. Odp. Nię taiąc, ani Zmyslaiąc. Pyt. Co ieſt doſyć vczynienie. Odp. Jeſt wypełnienie pokuty zadaney od Kapłana. Pyt. Co to ieſt za pokuta zwyczayna, Odp. Pacierze, Poſty, y Jałmuzna.

LECTYA XXVI.

Część oſtatnia Pokuty.

SKoro Grzeſznik wyſpowieda ſię y obiecuie doſyc uczynic: Kapłan powinien go rozgrzeſzyć, iesli pozna znaki doſtateczne nawrocenia iego: inaczey powinien mu niedawać rozgrzeſzenia, pod winą duſznego potępienia zgrzeſznikiem; iesli powątpi wſczerze ze ſię nie nawrocił; powinię odłozyć rogrzeſzenie. Rozgrzeſzenie

ktore

qu'ils ſoient. Quant aux moindres pechez, que l'on appelle veniels, & qu'il eſt comme impoſſible d'éviter entierement pendant la vie; ils peuvent être remis par la priere, l'aumône & les autres bonnes œuvres. Mais quelque petits que ces pechéz nous paroiſſent, il faut toûjours avoir grand ſoin de nous en purifier & de les éviter. Les fideles qui ſont morts chargez de quelques pechez veniels, ou de quelques reſtes de ſatisfaction, qu'ils doivent pour les pechéz pardonnez; ceux-là ſouffrent en l'autre vie une peine, que nous appellons le purgatoire : mais ils ſont délivrez, ou ſoulagez par les prieres des vivans. L'Egliſe accorde quelquefois des indulgences, qu'elle attache à certaines bonnes œuvres, puor nous donner moyen de ſuppléer au defaut de nos ſatisfactions.

Demande. Le prêtre eſt-il obligé de donner l'abſolution à celuy qui ſe confeſſe? Réponſe. Non: s'il ne juge qu'il ait une vraye contrition. D. Quel mal fait-il s'il l'abſout lé-

gére-

ktore się dobrze da, gładzi grzechy wszytkie, ktore zkolwiek są. Co się tyczę mnieyszych grzechow ktore zowią powszedniemi, y ktorych ledwie mozemy się vstrzedz przez zywot nasz, mogą bydz odpusczone przez modlitwę, iałmuznę, y dobre vczynki. Lecz lubo iąkimkolwiek sposobem te grzechy z dadzą się nąm bydz nayleksze, iednak ltarac się trzeba strzedz się ich, y znich się oczysciać. Wierni ktorzy vmieraią w grzechach iakich powszednich, y w niedosyc vczynieniu dostatecznym, za nieodpusczone, ci cierpią na tamtym swiecie karę, ktorą my zowiem Czyscem. Lecz są wybawieni, y ratowani przez Modlitwy wiernych zyiących. Kosciol pozwala Odpusty, ktore przyłącza, do pewnych dobrych vczynkow dla dania nam sposobu na wypełnienie naszego niedosyc vcznienia.

Pytanie. Kapłan czy powinien dać absolucyą pokutuiącemu? Odp. Nie, Chyba az uważy że ma prawdziwą skruchę. Pyt. Jakiey winie podlega gdy

geremen! R. Il se charge du même peché. D. Le Sacrement de penitence est-il necessaire pour effacer les pechez veniels? R. Non, il y a encore d'autres moyens. D. Qui sont-ils? R. La priere, l'aumône, les bonnes œuvres. D. Qu'est-ce que le purgatoire? R. C'est la peine de ceux qui sont morts chargez envers Dieu de quelques dettes. D. Quelles sont ces dettes? R. Des pechez veniels, ou des restes de satisfactions. D. Comment pouvons-nous les soulager? R. En priant pour eux. D. Qu'est-ce que les indulgences? R. Une grace que l'Eglise nous fais pour suppléer aux défauts des satisfactions.

Leçon XXVII.

De l'Extreme-onction.

L'Extrême-onction donne aux malades la grace de bien mourir. Elle efface les pechéz veniels, & guerit l'ame de la foiblesse qui reste des autres pechéz, quoy que pardonnez. Elle for-

gdy go lekkomyslnie rozgrzeſza. Odp. Tymże grzechem obciąża ſię. Pyt. Sacrament Pokuty czy ieſt potrzebny na zmazanie grzechow powszednych. Odp. Nie, inſźe albowiem oprocz tego ſą ſpoſoby. Pyt. Ktoreż ſą? Odp. Modlitwa, Jałmuzna, dobre uczynki. Pyt. Co ieſt Czyſcieć. Odp. Jeſt kara tych ktorzy pomarli zadłużywſźy ſię Panu Bogu. Pyt. W czym ſię zadłużyli? Odp. W grzechach powſzednych, albo w niedośyc vczynieniu za grzechy. Pyt. Jakim ſpoſobem możem ich ratować? Odp. Modlitwą. Pyt. Co ſą odpuſty? Odp. Jeſt łaſka nam od Kośćioła wyſwiadczona, ktorą możemy nagrodzić opuſzczone doſyć uczynienie.

LEKCYA XXVII.

O oſtatnim Pomazaniu.

OStatnie Pomazanie daie łaſke chorym, aby ſzczęsliwie z tego ſwiata zeſzli, y grzechy powſzednie gładzi, y uzdrawia duſzę z defektow ktore inne grzechy w nie w prowadzaią, lub iuſz

le fortifie le malade contre les tentations, qui sont plus violentes à la mort: & peut méme rendre la santé corporelle, s'il est expedient pour le malade. Ce sont les prêtres qui administrent ce Sacremens, avec d' l'huile benîte exprés par l'évêque. On fait sept onctions. Cinq pour les cinq sens; aux yeux, aux oreilles, aux narines, à la bouche, aux mains; une aux reins ou à la poitrine pour la concupiscence: une aux pieds: & à chaque onction, le prêtre prie Dieu de remettre au malade les pechéz qu'il a commis par chaque partie de son corps. Il faut que le malade soit en état de grace, pour profiter de ce Sacrement; & il est bon qu'il le reçoive avec conoissance, quoi qu'on ne le done qu'aux malades, & lors qu'ils sont en peril de mort.

Demande. Quelle est la grace propre de l'extréme-onction? Réponse. La grace de bien mourir. D. Quels pechéz efface-t'elle? R. Les pechéz veniels, & les restes des autres pechéz. D. Que fait-elle encore? R. Elle fortifie

iuſz odpuſczonych. Chorego utwierdza przeciwko pokuſom onym, ktore przy ſkonaniu bywaią naygwałtownieyſze : Owſzem moze chorego do zdrowia pierwſzego przyprowadzić, iezeli to ieſt z dobrym iego. Kapłani zwyczaynie ten Sakrament administruią oleiem ſwięconym od Biſkupa. Siedm razy bywa pomazanie, pięc dla pięćiu zmysłow ; na oczach, na Uſzach, na nozdrzach, na vſtach, na rękach, iedna na nerkach albo pierśiach dla poządliwośći : iedna na nogach, y za kazdym pomazaniem, Kapłan modli ſię do Pana Boga a zeby odpuśćił choremu grzechy, ktore popełnił przez ktorąkolwiek część Ciała ſwego. Chory powinien bydz na ten czas w ſtanie Łaſki Boſkiey, aby ſkutek odebrał tego Sakramentu ; y dobra rzecz ieſt aby go przyiął przy dobrym zmysle, lubo nie powinien bydz dany tylko prawdziwie chorym z niebeſpieczenſtwem Smierći.

Pytanie. Ktora ieſt Łaſka właſna oſtatnego Pomazania ? Odp. Łaſka dobrey ſmierći. Pyt. Ktoreſz grze-

 chy

fortifie contre les tentations de la mort. D. Qui sont les ministres de ce Sacrement? R. Les prêtres. D. A qui le-doit-on donner? R. Aux malades, qui sont en danger de mourir. D. Doit-on attendre à l'extrémité? R. Non: afin que le malade soit mieux disposé. D. Pourquoy fait-on plusieurs onctions? R. Pour marquer les péchéz commis par les differentes parties du corps. D. Avec quoy fait-on ces onctions? R. Avec de l'huile benîte par l'Evêque.

Leçon XXVIII.

De l'Ordre.

LE Sacrement d'Ordre donne à l'Eglise des ministres publics, & des peres spirituels: qui tiennent la place des Apôtres & des Disciples de Jesus Christ, pour perpetuer l'œuvre de Dieu jusques à la fin des siécles. La grace de ce Sacrement ne Sanctifie

pas

chy gładzi. Odp. Grzechy powszedne y ostatki inszych grzechow. Pyt. Coż więcey sprawuie? Odp. Vtwierdza przeciwko śmiertelnym pokusom. Pyt. Ktorzyś są co administruią ten Sakrament. Odp. Kapłani. Pyt. Komusz powinien bydz dany? Odp. Chorym w niebespieczenstwie smierći zostaiącym. P. Czy powinnismy czekać az do zgonu żyćia? Odp. Nie, aby chory przy lepszey był dispoziciey. Pyt. Cżemu tak wiele razy y na wielu mieyscach pomazuią? Odp. Aby się znaczyło że grzechy popełnione bywaią przez rozne ciała części. Pyt, Czym czynione bywaią te Pomazania? Odp. Oleiem poświęconym od Biskupa.

LEKCYA XXVIII.

O Kapłańśtwie.

SAkrament Kapłaństwa podaie kościołowi Vrzędniki publiczne, y Oycow Duchownych, ktorzy są na mieyscu Apostołow y Vczniow Jesusa Chrystusa, dla trwałośći Dzieł Boskich, az do skończenia swiata. Ła-

pas seulement ceux qui le reçoivent, elle leur donne le pouvoir de sanctifier les autres en leur conferant les Sacremens. Mais il n'y a que l' Evêque qui puisse les donner tous: les prêtres qui sont instituez pour le soulager, ne peuvent conferer ni la confirmation ni l'Ordre. Les diacres sont établis pour servir l' Evêque & les prêtres dans leurs fonctions, & pours avoir soin des pauvres. Ces ordres sont les principaux. Il y en a cinq au dessous, instituez pour le soulagement des diacres. Ce sont ceux des soudiacres; des acolytes, destinez à suivre l' Evéque, & dans l' Eglise à porter le luminaire; des lecteurs; des exorcistes & des portiers. On compte donc en tous sept ordres; quatre moindres, & troiz plus grands, ou sacrez, qui sont, le Soudiaconat, le Diaconat, & le Sacerdoce; qui comprend la prêtrise & l' Episcopat. Il faut passer par tour les dégrez, pour arriver au Sacerdoce. Le premier degré est la tonsure, qui n'est point un Ordre, mais une sainte cérémonie, pour

ſka tego Sakramentu, nie tylko tych poſwięca, ktore go odbieraią, ale daie moc, do poſwięcenia y innych, w rozdawaniu inne Sakramenta. Ale tylko Biſkup ma moc rozdawać ie wſzytkie. Xięza ktorzy ſą poſtanowieni aby mu ſłużyli, ani bierzmować, ani na Kapłanſtwo poſwiącać mogą. Diakoni naznaczeni aby vſługowali Biſkupowi y Kapłanom w pewnych funkcyach, y aby ſtaranie mieli o vbogich. Te ſą przednieyſże Swięcenia, Pięc mnieyſzych ieſt ſwięceń na pomoc Diakonom. Te zas ſą Subdyakonow, Akolitow naznaczonych na aſſiſtencyą Biſkupowi, y dla noſzenia Swiec w Kościele. Lektorow, Exorciſtow y Janitorow albo odzwiernych. Wſzytkiego ſwięcenia îeſt ſiedmioro, czworo mnieyſzych, a trzy więkſzych, albo ſwiętych, to ieſt, Subdiacony, Diacony y Presbitery; co Zawiera Kapłańſtwo. y Biſkupſtwo. Przez te wſzytkie, ſtopnie trzeba poſtępowác kto chce do Kapłanſtwa przyiść. Pierwſzy ſtopien zowie ſię Tonſura, albo Korona Kapłanſka, ktora nie ieſt ſwięceniem, ale ſwiętą Ceremonią dla

pour donner l' habit ecclésiastique à un laïque, & le faire passer au rang des clercs. Car on apelle clercs, tous ceux qui sont destinez au service de l' Eglise: & laïques, tout le reste du peuple Chrétien.

Demande. Quelle est la grace du Sacrement d' Ordre ? Réponse. Il donne le pouvoir de conferer les Sacremens, ou de rendre quelque service public à l' Eglise. D. qui sont ceux qui reçoivent cette grace toute entiere ? R. Ce sont les Evêques. D. Ils peuvent donc donner tous les Sacremens ? R. Oüy, même la confirmation & l' Ordre. D. Les prêtres ne peuvent.ils pas conferer ces deux Sacremens ? R. Non, ils sont reservez à l' Evêque. D. Quel est le devoir des Diacres ? R. De servir le prêtre & l' Evêque dans leurs fonctions. D. Qui sont les autres Ordres ? R. Soudiacres, Acolytes, Lecteurs, Exorcistes & Portiers. D. Combien y en a-t-il en tout ? R. Il y en a Sept, D. Qui sont les Ordres Sacrés ? R. Le Soudiaconat, le Diaconat, & la

Pré-

przyoblezenia wDuchowne szatyLaika, y dla przypuszczenia go do obrzędow Kleryckich. Boci nazywaią się Klerycy, ktorzy są naznaczeni na usługę Kościołowi. Laycy zaś, inny lud Chrześciański.

Pytanie. Jaka łaska iest Sakramentu Kapłaństwa? Odp. Daie moc do rozdawania Sakramentow, albo do publiczney iakiey Kościelney vsługi odprawienia. Pyt. Ktorzy są co tę łaskę w cale odbieraią? Odp. Biskupi. Pyt. Toć tedy wszytkich Sakramentow mogą vdzielać. Odp. Tak iest, nawet Bierzmowanie y Kapłaństwo mogą dać. Pyt. Czy mogą Xięża te dwa dawać Sakramenta; Odp. Nie, Zachowane są Biskupowi. Pyt. Co za vrząd iest Diakonow. Odp. Służyc Biskupowi y Xiędzu w pewnych funkcyach. Pyt. Ktore są inne Swięcenia? Odp. Subdiakoni, Akolići, Lektorowie, Exorcistowie, y Janitorowie. Pyt. Wiele iest ogołem wszytkich swięceń? Odp. Siedm. Pyt. Ktore są Swięcenia swięte?Odp.Subdiakony, Diakony y Presbytery. Pyt. Czy może

Prêtrise. D. Peut-on devenir Prêtre d'abord? R. Non, il faut passer par tous les autres dégrés? D. Qu'est-ce que la Tonsure? R. Une ceremonie pour prendre l'habit Ecclésiastique. D. Que produit-elle? R. Que de laïque on devient clerc.

Leçon XXIX.
Du Mariage.

Dieu ayant creé le premier homme, luy donna une femme, pour compagne & pour aide, & d'eux il a fait naître tous les autres hommes: ainsi il institua le mariage. Le peché en avoit corrumpu l'usage: mais Jesus-Christ l'a réduit à son premier état, & en a fait un Sacrement: y attachant des graces particulières. C'est donc l'union d'un seul homme avec une seule femme, qui ne peut étre rompuë que par la mort. Ils doivent s'aimer, comme s'ils n'avoient qu'un méme corps à deux ames: se secourir l'un l'autre, dans tous les travaux de la vie, & prendre soin des enfans,

kto zaraz ſtać ſię Xiędzem? Odp. Bynamniey, trzeba przez wſzytkie inne iść ſtopnię. Pyt. Co ieſt Fonſura Kapłańſka. Odp. Jeſt Ceremonia dla odebrania odzienia Kapłańſkiego. Pyt. Co za ſkutek iey? Odp. Z layka ſtaie ſię Kleryk.

LEKCYA XXIX.
O Małżeńſtwie.

JAk ſkoro Bog ſtworzył Człowieka pierwſzego, Niewiaſtę mu dał za towarzyſzkę y pomocnika, aby z nich wſzyſcy inśi rodzili ſię Ludzie: tak poſtanowił Małżeńſtwo. Grzech, vzywanie małżeńſtwa, zepſował przez rożne cieleſnośći, ale Chryſtus-Jezus, ię do pierwſzey ſwoiey przywiodł doſkonałośći, y do godnośći Sacramentalney wyniosł, z przydaniem Łaſk oſobliwych. Jeſt tedy złączenie Jednego męſzczyzny, z iedną także niewiaſtą, ktore nie powinno bydz rozłączone chyba przez ſmierć. W zaiemnie powinni ſię Kochać, iakoby iedno tylko byli ciało dwiema złączeni

enfans, qui leur vienent : afin qu'ils continuent aprés eux de servir Dieu sur la terre. Cette union du mari & de la femme est l' image de l'union de Jesus-Christ avec son Eglise. Or quoy que le mariage soit tres-saint : l' état de la continence parfaite est plus excellent. Les persones mariees sont partagées entre Dieu & le monde, par le soin de leurs familles : les vierges & les veuves sont libres, pour se donner tout à Dieu. Mais la continence parfaite est une grace singuliere, qui n'est pas donnée à tous.

Demande. Qui a institué le Mariage ? Réponse. Dieu même, au commencement du monde ? D. Qui l'a rétabli dans sa puréte ? R. Jesus-Christ, qui en a fait un Sacrement. D. Que represente-t'il ? R. L'union de Jesus-Christ avec son Eglise. D. Quelle est la grace de ce Sacrement ? R. Que le mary & la femme s'aiment comme s'ils n'étoient qu'un. D. Que s'ensuit-il de la ? R. Qu-ils s'aident l'un l'autre dans tous leurs besoins.

duſzami, zarowne ſobie wyſwiadczaiąc pomocy we wſzyſtkich życia ſwego pracach, y Staranie mieć o dźiatkach ktore ſię z nich rodzą, aby po Rodzicach ſwoich Kończyli ſłużbę Bogu należytą na tym tu padole ziemſkim. To złaczęnie Męża z Niewiaſtą ieſt wyobrażeniem złączenia Chryſtuſowego z Kośćiołem ſwoim, Więc lubo Małżeńſtwo ieſt Sakramentem doſkonałym bardzo, iednak bezżeńſtwo prawdziwe, ieſt Bogu przyiemnieyſźe. Małżonkowie rozerwańi ſą, między Bogiem y Swiatem przez rozne ſtarania domowe; Panny y Wdowy maią wolność na oddanie ſię całe Bogu; Lecz wſztrzemiezliwość doſkonała, ieſt to łaſka oſobliwa nie wſzyſtkim vdźielona.

Pytanie. Ktoſź poſtanowił Małżeńſtwo. Odp. Sam Pan Bog na początku Swiata. Pyt. Ktoż one do ſwoiey pierwſzey przywiodł doſkonalośći. Odp. Chryſtus-Jeſus ktory go Sakramentem poſtanowił. Pyt. Coſź znaczy? Odp. Złączenie Chryſtuſa Pana z Kośćiołem ſwoim. Pyt.

Co

soins. D Que doivent-ils faire pour leurs enfans ? R. En avoir grand soin, & les élever en la crainte de Dieu. D. Y a-t'il un état plus parfait que le Mariage ? Oüy : l' état de continence parfaite. D. En quoy est-il meilleur ? R. Parce qu'il laisse plus de liberté de servir Dieu. D. Tout le monde est-il capable de cette perfection ? R. Non : c'est un don singulier de Dieu.

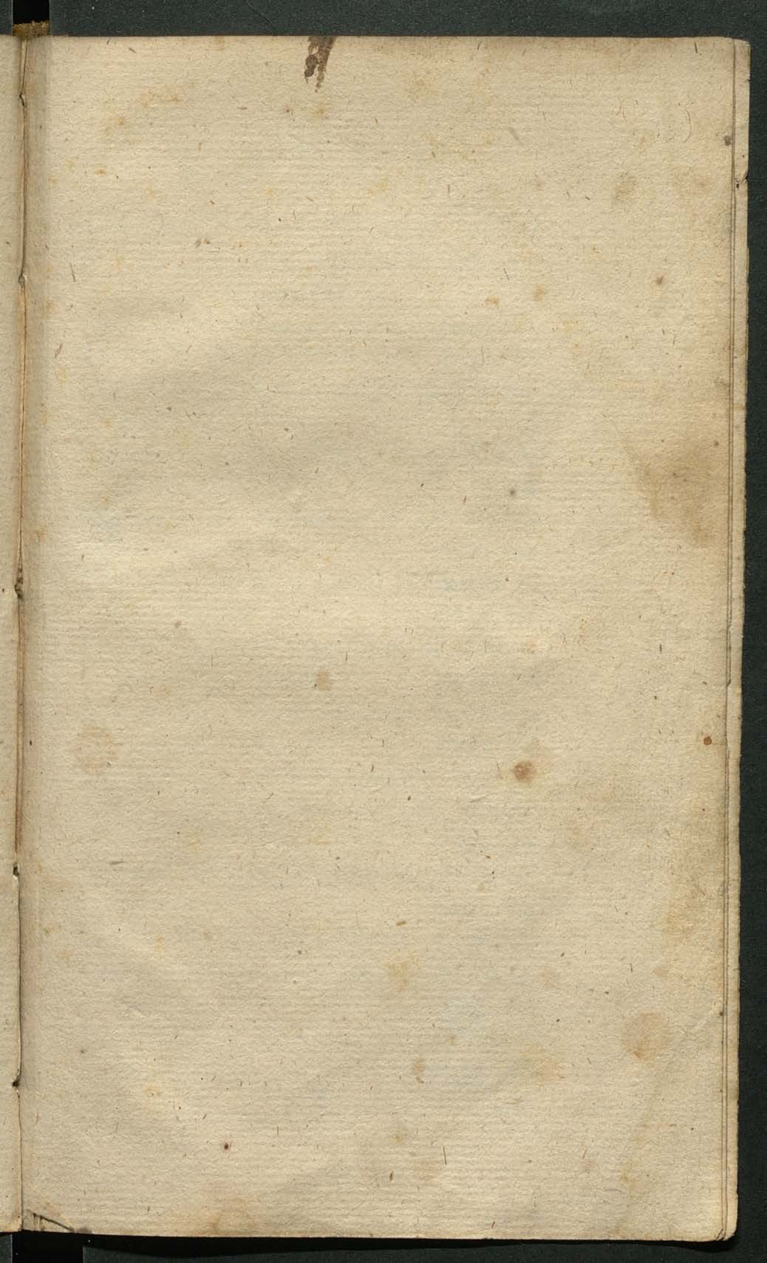
FIN.

Co za Łaska ieſt tego Sakramentu. Odp. Aby mąz y Zona wzaiemnie ſię Kochali iakby oboie iedno byli. Pyt. Coź z tego pochodźi. Odp. Aźeby we wſytkich ſwoich potrzebach zobopolnie ſię ratowali. Pyt. Coź czyńić powinni dla ſwoich Dziatek. Odp. Jak naywiękſźe około nich przykładać ſtaranie, onychźe w Boiazńi Boſkiey wychować. Pyt. Jeſtźe ktory ſtan doskonalſźy nad malźeńſtwo. Odp. Tak ieſt, ſtan wſtrzemiezliwośći doskonałey. Pyt. W czym lepſźy ieſt. Odp Bo większą pozwola nam wolność do ſłuzby Boskiey. Pyt. Wſzyſcyſź Ludzie ſą ſpoſobnemi do tey doſkonałośći. Odp. Nie, ieſt to Dar Boski oſobliwy.

KONIEC.

TABLE

Des Leçons contenuës Dans la premiere partie de ce Catechisme.

Le-

Fin de la Premiere Partie.

SECONDE PARTIE.

Contenant en abregé la Doctrine Chrêtiene.

Fin de la Seconde Partie.

REGESTR CATECHISMU PIERWSZA, CZĘSC,

Zawieraiąca krotkie Zebranie Historiey świętey

Lek-

